

הישיבה המאה-ותשעים-ושש של הכנסת השמינית

יום שלישי, כ"ט תמוז תשל"ה (8 יולי 1975)
ירושלים, הכנסת, שעה 15.10

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר י. דרניצקי (יודין) :
הגני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. ראשונה
נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.
מוזכר הכנסת נ. לורך :
ברשות היושב-ראש, הגני מתכבד להודיע כי הונחו
על שולחן הכנסת לקריאה ראשונה, מטעם הממשלה :
1. חוק הנכים (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 9),

תשל"ה—1975 ; 2. חוק לשכת עורכי-הדין (הוראת שעה
מס' 2), תשל"ה—1975 ; 3. חוק משפחות חיילים שנס-
פו במערכה (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 11), תשל"ה
—1975.

כן הונחו מסקנות ועדת השירותים הציבוריים בנו-
שא : מצבם המסוכן של אסירים קטינים נבתי-מעצר.

ב. הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת

היו"ר י. דרניצקי (יודין) :
רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת הכנסת, להודעה.
ארי אנקוריון (יו"ר ועדת הכנסת) :
אדוני היושב-ראש, הריני מתכבד למסור לכנסת
את ההודעה הבאה :
בישיבת הכנסת מיום כ"ג בתמוז תשל"ה — 2 ביו-
לי 1975 הוחלט, בהתאם לסעיף 71 לכא של התקנון,
להטיל על ועדת הכנסת לקבוע את הוועדה שתדון
בהצעות לסדר-היום כדלקמן :

(1) הטיפול באלפי הסטודנטים הישראלים הלומ-
דים בארצות-חוץ — הצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת
יהודה דרניצקי (יודין). ועדת הכנסת בישיבתה היום
החליטה להעביר את הדיון בהצעה הזאת לוועדת החי-
נוך והתרבות.

(2) הצורך בהקמת שיכונים מתאימים עם גגות
בטחון בכפר-יובל — הצעה לסדר-היום של חבר-
הכנסת אליעזר אבטבי. ועדת הכנסת בישיבתה היום
החליטה להעביר את הדיון בהצעה הזאת לוועדת
העבודה.

ג. שאילתות ותשובות

היו"ר י. דרניצקי (יודין) :
הכנסת תעבור לשמיעת תשובות לשאילתות.
2342. הערר מסמכים הנוגעים לעיסקה עם "ליילנד"
ו"אוטוקרס"
חברי-הכנסת ש. תמיר שאל את שר התחבורה ביום י"ט
בכסלו תשל"ה (3 בדצמבר 1974) :
העתון "הארץ" מ-1 בדצמבר 1974 מוסר כי ממשרד
התחבורה נעלם כל החומר הנוגע להכנת התחשיבים
לעיסקת הענק עם "ליילנד" הכרוכה ברכש של משר-
איות ואוטובוסים ב-100 מיליון לירות מן החברה האנ-
גלית למען ישראל. נמסר, בין השאר, כי נעלמו כל
המסמכים שלפיהם ניתן היה לקבל מידע מפורט על
התחשיב בדבר החסכון של מטבע זר באמצעות ההר-
כה המקומית ובדבר הפרמיות ששולמו ל"אוטוקרס"
על חשבון חסכון זה. עוד נמסר כי כתוצאה מהיעלמות
החומר ייאלצו משרד המשפטים ומשרד המשטרה להפ-
סיק את הטיפול בנושא.
אבקש לדעת :
1. האם נכונה הידיעה ?

2. אם כן — אילו הם המסמכים שנעלמו ?
3. מתי נודע לראשונה על היעלמות המסמכים ?
4. מה ידוע על הנסיבות שבהן נעלמו ?
5. אילו צעדים ננקטו ויינקטו כדי למצוא את
החומר ולהעמיד לדין את האחראים להיעלמו.

שר-התחבורה ג. יעקבי :
ראה תשובתו של שר המשטרה לשאילתה מס'
2332 מיום 1 בינואר 1975.

3537. ידיעה בדבר קו טיסות קופנהאגן-אילת
חברי-הכנסת ע. נוף שאל את שר התחבורה ביום י"א
בסיון תשל"ה (21 במאי 1975) :
אבקש להשיב לי :

1. האם נכון כי חברת התעופה "סטורלנג" תקיים
החל מחודש ספטמבר קו טיסות קופנהאגן-אילת,
המורכב משני קטעים : א) קופנהאגן-לוד, במטוסי
"סטורלנג" ; ב) תל-אביב-אילת, במטוסי "ארקיע" ?

על האמור לעיל, מטוסי סילון — בגודל בינוני — בִּפְז' וויס לאירופה וממנה.

2. התשובה חיובית — במסגרת מדיניות התעו"ה הכללית בהקשר זה.

3. משרד התחבורה פירסם ברבים, באמצעות Aeronautical Information Publication, דבר קיומו של נמל-תעופה בין-לאומי בעטרות. הימנעותו של חברות תעופה זרות מלעשות בנמל תעופה זה שימוש אינה נובעת מאי-ידיעה על קיומו, כי אם מטעמים אחרים.

היו"ר י. דרניצקי (יורד):

שאלה נוספת לחבר-הכנסת הלל זיידל.

הלל זיידל (המפלגה הליברלית העצמאית):

האם תוכל לפרט מה הם הטעמים האחרים?

שר-התחבורה ג. יעקבי:

טעמים אחרים הם, בין השאר, גם טעמים מדיניים.

3650. ביצוע הפרוייקט של "נתיבי איילון"

חבר-הכנסת ה. זיידל שאל את שר התחבורה ביום כ"ד בסיון תשל"ה (3 ביוני 1975):

בראיון עם סופר "הארץ" (מיום 29 במאי 1975) אמר מר ישראל גרנית, המנהל הכללי של "נתיבי איילון": "יותר מ־10 מיליון לירות ירדו לטמיון".

אי לכך אבקש להשיב לי:

1. האם הקביעה כפי שצויינה בראיון הנ"ל נכונה?

2. אם כן — מה יעשה משרד התחבורה כדי לזרז את ביצוע הפרוייקט?

3. האם עקב משרד התחבורה אחר העבודה ב"נתיבי איילון"?

4. אם כן — אילו צעדים נקט משרד התחבורה כדי למנוע הידרדרות בחברת "נתיבי איילון"?

שר-התחבורה ג. יעקבי:

1. הקביעה כי "יותר מ־10 מיליון לירות ירדו לטמיון" אינה מקובלת עלי כנכונה.

2. קצב התקדמות הפרוייקט מותנה בראש ובראשונה בהיקף התקציב שיועמד לרשותו. תקציב הש"ג, 35 מיליון לירות, הוא מועט מדי, לפי מיטב הכרתי. אנסה ככל יכלתי לעשות להגדלתו בשנים הבאות.

3. התשובה חיובית. נציגי המשרד חברים במו"עצת המנהלים של החברה ונוטלים חלק פעיל בעבודת כל ועדותיה.

4. איני שותף לבעל השאלתה בהגדרת מצב החברה. החברה, על דעת נציגי משרד התחבורה, בוח"נת אלטרנאטיבות לקידום הפרוייקט, במסגרת מגבלות התקציב החמורות, כדי לקדם את השלמתו. מינויו של מנכ"ל חדש העובד בצוותא עם קבוצת מהנדסים ולכלכלנים צעירים מכוונת לכך. ברצוני להדגיש כי השקעותיה של חברת "נתיבי איילון" היו בשנים 1969—1974 כ־250 מיליון לירות, ומהם 145 מיליון לירות בפרוייקט האיילון, 72 מיליון לירות בפיתוח

2. אם כן — האם נכון הוא כי מחיר הטיסה בת 1086 קילומטר מקופנהאגן ללוד במטוסי "סטרלנג" הוא כ־600 לירות או מחיר קרוב לזה?

3. האם נכון כי מחיר הטיסה במסגרת זו מלוד לאילת במטוסי "ארקיע" הוא 220 לירות או מחיר קרוב לזה?

4. אם התשובה לשאלות 2 ו־3 חיובית — מה הן הסיבות ליחס המעות הזה בין המחירים בהשוואה למר-חק?

שר-התחבורה ג. יעקבי:

עד כה טרם נתקבלה במשרדי מינהל התעופה האזרחית בקשה כלשהי מטעם חברת "סטרלנג" לטי"סות בקו קופנהאגן—אילת.

נוסעים המבקשים להמשיך דרכם מלוד בטיסה פנים-ארצית עושים כן בלא קשר לטיסה הבין-לאומית, ישירות מנמל-התעופה בן-גוריון.

3555. הנזק שנגרם לחברת "אל על" בעיל שביתה

חבר-הכנסת י. גולן שאל את שר התחבורה ביום ט"ו בסיון תשל"ה (25 במאי 1975):

נא להשיב לי:

1. מה הוא הנזק הכספי של השבתת חברת "אל על" במשך יממה אחת (13 במאי 1975)?

2. האם ינוכה יום עבודה זה משכר העובדים של "אל על" ששבתו שביתה לא-חוקית?

שר-התחבורה ג. יעקבי:

1. ההשבתה שנמשכה יממה אחת, ב־13 במאי 1975, פגעה בכל חברות התעופה ולא הוסטה חנוכה מ"אל על" לחברות אחרות. חברת "אל על" הקדימה את טיסותיה כדי שתיירים נכנסים יוכלו להשתמש בשירותיה. נזקה העיקרי של השביתה היה למוניטין של חברת התעופה.

2. שכר יום עבודה נוכח משכרם של עובדי "אל על" ששבתו ביום 13 במאי 1975.

3640. הפעלת נמל-התעופה עטרות לטיסות בין-לאומיות

חבר-הכנסת ה. זיידל שאל את שר התחבורה ביום כ"ד בסיון תשל"ה (3 ביוני 1975):

אבקש להשיב לי:

1. האם זה נכון שלמרות ההשקעות הרבות בהפ"עלת נמל-התעופה עטרות טרם הופעל הנמל לטיסות בין-לאומיות?

2. האם מוכן כבוד השר להתיר טיסות שחר לעטרות?

3. אם כן — אילו פעולות נקט משרד התחבורה כדי שחברות זרות יפעילו טיסות ישירות לעטרות?

שר-התחבורה ג. יעקבי:

1. פיתוח נמל-התעופה בעטרות נעשה במגמה לאפ"שר פעילות סילונית במסגרת התעופה הפנים-ארצית. פן נעשו השקעות שוליות כדי שיוכל לקלוט, בנוסף

מועצת המנהלים של "אל על" ממלאים את תפקידם כראוי וכחובתם.

הסמכויות ודפוסי הפעילות של המועצה ושל הדרג הבכיר בחברה מוגדרים ומוסדרים כראויים הם מאפשרים מעקב, הכוונה ופיקוח יעילים מצד המועצה להבטחת פעילותה התקינה של חברת "אל על" והון ייצוג טוב של האינטרסים אשר לבעלי המניות. לשאלה 6: ראה תשובתי דלעיל.

2651. הפדרים להסעת חיילים

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר הבטחון ביום כ"ה בטבת תשל"ה (8 בינואר 1975):

בנסעי בקו ירושלים—תל-אביב ב"אגד" הנני עד לכך שאוטובוסים יוצאים מתחנות הערים ובהם מקור מות רבים פנויים. הם חולפים ליד ה"טרמפיאדות" שב-הן מחכים להסעה עשרות חיילים.

משהו לקוי במצב זה שאוטובוס בשירות ציבורי מסוכסד ממשך לנסוע ובו מקומות נסיעה פנויים וחיילים לעשרות נאלצים לחכות להסעה במשך שעות.

שאלתי:

מה עושה משרד הבטחון כדי שהמקומות הפנויים באוטובוסים ייועדו להסעת חיילים?

שר-הבטחון ש. פרס:

בתשובה שניתנה ביום 27 במאי 1975 לשאלתה של 2715 של חבר-הכנסת נסים אלעד פירטתי מה עושים צה"ל ומשרד הבטחון בעניין הסעת חיילים. בתשובה נאמר בין היתר: בשלב זה ירדה מעל הפרק האפשרות להגיע להסדר הסעת חינים לחיילים בקווי "אגד". הסיבה בות לכך היא תקציביות וכן הסידורים שהציע "אגד" ואשר לא התאימו לצרכי צה"ל. עם זאת הובטח החזר תשלום של כרטיסי "אגד" ו"דן" לחיילים המשתמשים בשירות הציבורי לצורך נסיעותיהם, בהתאם לפקודות המטכ"ל.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

שאלה נוספת לחבר-הכנסת יוסף תמיר.

יוסף תמיר (הליכוד):

כבוד שר הבטחון, נבצר ממני להבין: נוסעות מכוניות ריקות כמעט לחלוטין, בוקר בוקר, מירושלים לתל-אביב, מכוניות של "אגד", ובהצטלבות וב-פינות הטרמפיאדה עומדים עשרות חיילים, מדוע אי-אפשר לסדר שבמקומות הריקים האלה ימצאו חיילים את מקומם?

שר-הבטחון ש. פרס:

אין לשפוט בעניין זה לפי מראה עיניים. "אגד" רוצה בהסדר כללי כדי להסיע חיילים. הדבר כרוך בהוצאה של עשרות מיליוני לירות, ובתקציב משרד הבטחון, בעדיפות שיש לנו, אין עניין זה עומד במ-קום הראשון. ציינתי בתשובתי שהיילים הנוסעים בחפ-קיד מקבלים כרטיסי נסיעה.

2889. ידיעות על משלוחי מטוסים מצרפת למצרים

חבר-הכנסת י. שער שאל את שר הבטחון ביום כ"ד שבט תשל"ה (5 בפברואר 1975):

עורקים עירוניים וכ"כ 34 מיליון בפתוח הגישות לתחנה המרכזית. חלקו של המשרד בהשקעות אלו הגיע ל-160 מיליון לירות.

3663. פעולות מועצת המנהלים של "אל על"

חבר-הכנסת ג. פת שאל את שר התחבורה ביום כ"ה בטיון תשל"ה (4 ביוני 1975):

במועצת המנהלים של חברת "אל על" משמשים אישים אשר בחלקם הגדול הם אנשים עסקיים ביותר, פקידים בכירים בממשלה או כאלו העומדים בראש מפעלים וחברות אשר תפקידיהם מחייבים אותם להקדיש את מירב זמנם לעיסוקיהם באותן חברות ובאותם מפעלים שעל ענייניהם הם ממונים. לדוגמה: יושב-ראש מועצת המנהלים של חברת "צים", המנהל הכללי של הסוכנות היהודית, המנהלים הכלליים של משרדי האו"צ והבטחון, החשב הכללי והממונה על התקציבים.

נוכח הבעיות המיוחדות והרבות העומדות לפני חברת "אל על", ולאור העובדה שחברת "אל על" זקוקה למועצת מנהלים פעילה אשר חבריה מודעים למכלול הנושאים הקשורים בחברה, קשה להניח כי החברים הנ"ל, המשמשים במועצות המנהלים, אכן מסוגלים להקדיש את הזמן הדרוש למילוי תפקידם זה.

לאור הנ"ל אבקש להשיב לי:

1. מתי מוגו חברי מועצת המנהלים של "אל על"?
2. האם חלה תחלופה בהרכב האישי של חברי מועצת המנהלים בשנתיים האחרונות?
3. כמה פעמים בשנה מתכנסת מועצת המנהלים?
4. האם התמידו חברי מועצת המנהלים בנוכחות בישיבות?
5. האם ניתן לחבר מועצת מנהלים המשמש בתפקיד-מפתח אחר בחברה או במשרה בכירה בממשלה למלא את תפקידו במועצת המנהלים כפי שהדבר מחייב?

6. מדוע לא יביא כבוד השר להחלפת מועצת המנהלים ומינוי חבריים חדשים אשר יוכלו להקדיש יותר זמן לתפקידם ויהיו מעוררים יותר בנעשה בחברה?

שר-התחבורה ג. יעקבי:

שאלה 1: חברי מועצת המנהלים המכהנים כיום מוגו באסיפה הכללית השנתית הרגילה של החברה שנתקיימה ביום 13 בדצמבר 1975. באסיפה השנתית הרגילה של החברה המתקיימת כל שנה מתמנית מועצת מנהלים חדשה ובדרך כלל מתחלף חלק מהמנהלים.

שאלה 2: התשובה חיובית.

שאלה 3: מועצת המנהלים של "אל על" מתכנסת בתדירות של אחת לשבועיים או שלושה שבועות. בשלוש השנים האחרונות קיימה מועצת המנהלים של "אל על" מדי שנה כממוצע 20 ישיבות של מליאת המועצה ועוד 8 ישיבות של ועדותיה, כגון: ועדת תקציב, ועדת מאזן וכספים, ועדת ציוד ועוד.

שאלה 4: ההחמדה בהשתתפות בישיבות היא טובה והנוכחות בהן היא גבוהה.

שאלה 5: על סמך הנסיון ניתן לקבוע כי חברי

3360. דברי האלוף רפאל איתן על בעיות בטחון

הכרה הכנסת מ. פעיל שאל את שר הבטחון ביום כ"ד באייר תשל"ה (5 במאי 1975):

ב"דיעות אחרונות" מיום 28 באפריל 1975 נמסרו דברים שאמר בפומבי האלוף רפאל איתן כדלהלן: "אין ערבי המוכן להשלים עם קיום ישראל. כל הסדר יהיה זמני, ואז נעמוד לפני אותה בעיה במצב פחות טוב כשמולנו קואליציה מפורט-סעידי בדרום ועד לראש הנקרה בצפון... במלחמה הבאה יקחו חלק גם היר-דנים."

הגני לשאל את כבוד השר:

א. האם אכן אמר האלוף איתן את הדברים הללו?

ב. אם כן — מאימתי מותר למפקדים בצה"ל, הנמצאים בשירות סדיר, לצאת בהצהרות פומביות בע"ל אופי מדיני מובהק?

ג. מדוע מרשה כבוד שר הבטחון לאלוף איתן לגלות סודות צבאיים הקשורים בתחזית המלחמה עם ירדן?

ד. מי הסמיך את האלוף איתן לקבוע כי כל הסדר יהיה זמני והוא יעמידנו במצב פחות טוב, וכי כל אי-הסדר ישאירנו איפוא במצב טוב יותר?

ה. אילו צעדים מתכוון לנקוט כבוד שר הבטחון כנגד האלוף רפאל איתן בעקבות הצהרותיו אלו?

שרי-הבטחון ש. פרס:

א.—ההקשר הכולל של דברי האלוף היה תי"אור בעיות הבטחון המיוחדות של ישראל והצרכים בכוח-אדם מעולה לצה"ל. במסגרת זו הביע האלוף את הערכתו האישית, כמצוטט בשאלתה, כדי להמחיש את האתגרים העומדים לפני הצבא כיום וכן כדי לעורר דד את הקהל שלפניו דיבר — בני המושבים — להתגייס לצבא הקבע. האלוף איתן לא גילה בדבריו סודות צבאיים.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

שאלה נוספת לתבר-הכנסת מאיר פעיל.

מאיר פעיל (מוקד):

בכל אופן, גם אם לא גילה סודות — אני סומך על שר הבטחון שמכיר את הסודות — הוא הביע דעות פוליטיות. הוא אמר: "כל הסדר יהיה זמני והוא יעמידנו במצב פחות טוב". זו הצהרה פוליטית קלא-סית. מה איפוא ההסבר לכך?

שרי-הבטחון ש. פרס:

אי-אפשר לעשות צנוורה על כל משפט. כשאדם מופיע לפני בני המושבים, בדרך הטבע הוא מביע את דעתו. זו לא מסיבת עיתונאים שכינס אלוף ובה הסביר את עמדותיו. הוא נפגש עם בני המושבים והסביר למה צריך להתגייס לצה"ל.

3547. שמירה על הסדר בחברון

הכרה הכנסת נ. אליעד שאל את שר הבטחון ביום ט"ו בסיון תשל"ה (25 במאי 1975):

אבקש לדעת:

1. האם נכונות הידיעות שפורסמו לאחרונה בע-תונות ולפיהן איימו יהודים על חי השייך ג'עברי?

נא להשיב לי:

1. האם עומדת צרפת להפר את האיוון היחסי הק-יים בין חילות האוויר של מצרים — ישראל על-ידי אספקת מטוסי מיראז' למצרים?

2. האם נכונה הידיעה שטייסים מצריים מתאמ-נים בבסיסים צבאיים בצרפת?

3. האם נכונה הידיעה כי סעודיה עומדת להעביר למצרים את הזמנת הטאנקים הגדולה שלה כ-250 טאנקים אי. אם איקס 30 שבאספקתה תחל צרפת בק-רוב?

4. האם העמידה ממשלת ישראל את צרפת על החומרה שבאספקת משלוחי נשק זה ותוצאותיה המסו-רבות לשלום באזור?

שרי-הבטחון ש. פרס:

1. משלוח מטוסים מצרפת למצרים בכמויות המ-תוכננות הוא בעל משקל במאזן הכוחות האוויריים שאין להתעלם ממנו.

2. הדבר סביר.

3. השאלה מתייחסת לכוונות ולא לעובדות. לכוונות אין לי מידע.

4. ממשלת צרפת יודעת ללא ספק את השק-פותיה של ממשלת ישראל על החומרה שבאספקת נשק צרפתי לארצות ערב.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

שאלה נוספת לתבר-הכנסת שערי.

יהודה שערי (המפלגה הליברלית העצמאית):

אודני שר הבטחון, האם אפשר לדעת מה היקף המכירות של נשק מצרפת למדינות ערב?

שרי-הבטחון ש. פרס:

במדויק אי-אפשר לדעת. יש לנו מושג, אבל לא הייתי רוצה לנקוב מספר בלי לבדוק אותו קודם.

2983. חלוקה סבירה של נטל המילואים כפקיעת

מועדי השירות

הכרה הכנסת י. תמיר שאל את שר הבטחון ביום ז' באדר תשל"ה (18 בפברואר 1975):

ממקור מהימן נמסר לי אישית על התופעה הבאה: יחידה הרשומה ד.צ. 2888 נקראה לשירות מילואים פעיל לתקופה של 42 יום שכללה את יום הכיפורים ותח הסוכות, ושוב נקראה עתה לשירות לתקופה של 30 יום הכוללת את חג הפסח ואת יום העצמאות — וכל זאת תוך שנה אחת.

מתוך הנחה שקיים הרצון לחלק את נטל המי-לואים בין הנושאים בעול, אבקש את כבודו להשיב לי:

מדוע לא נעשו הסידורים המתאימים כדי שנטל השירות לא יפול על אותם חיילים בעת מועדי ישראל?

שרי-הבטחון ש. פרס:

מהמטה מודיעים לי: התופעה הנזכרת אינה רגי-לה ובדרך כלל נמנעים מקרים כאלה. בדיקת המקרה העלתה שביחידה אכן לא הושם לב לכך שהתקופות שנקבעו חספו את החגים. בעקבות זה הועברו למפקדי היחידה הנחיות מתאימות.

היו"ר י. דרניצקי (יורין) :

שאלה נוספת לחברת הכנסת ידידיה בארי.

ידידיה בארי (הליכוד) :

חוזרת למקומה השאלתה, אדוני השר: בתור מה וכנציגו של מי אמור האירגון הנ"ל לנהל משא-ומתן עם ישראל כשיצהיר מה שביקשת שיצהיר?

שר-הבטחון ש. פרס :

לא ביקשתי שיצהיר. לא דיברתי על הצהרותי אלא על תכונותיו. כששאלו אותי אם אין אני צופה שינוי, אמרתי: תיאורית — נמר יכול ליהנות חתול, ואם זה יקרה, נתחיל ללטף אותו כאילו הוא חתול.

3760. שירות צבאי בהסדר לכל בוגרי ישיבות תיכוניות

חברת הכנסת ז. המר שאל את שר הבטחון ביום ט' בתמוז תשל"ה (18 ביוני 1975) :

ישיבות ההסדר משלבות לימוד תורה עם שירות צבאי לוחם, בדומה להסדר הקיים לגבי נח"ל המשלב חקלאות עם לוחמה. יחידות חיילי ההסדר ידועות בתרומתן החשובה לצה"ל, ברוח חייליהן, במסירותן וב-יעילותן.

זכאים להצטרף לשירות תלמידי ההסדר בוגרי ישיבות תיכוניות. אך בעוד בוגרי חלק ניכר מן הישיבות התיכוניות זכאים לכך, הרי בוגרי ישיבות אחרות, כחמש במספר, אינם זכאים לכך, והדבר גורם לאפליה כלפי תלמידיהן של הישיבות האלה לעומת תלמידי יתר הישיבות, וכן לפגיעה קשה מאוד במוסדות אלה (עד כדי סכנה לקיומם) הטובים מאוד בחינוך הלאומי והיהודי של הנוער אך אינם מסוגלים לשלב את תלמידיהן בהסדר.

רצוני לשאול :

1. האם אין באבחנה בין מוסדות דומים (ישיבות תיכוניות), שחלק מבוגריהם זכאים לשרת בהסדר ומחלקם נמנע הדבר, משום אפליה קשה?

2. מדוע לא יונהג לגבי ישיבות ההסדר כפי שנ"הוג כלפי נח"ל, היינו שכל חניך תנועת נ"ה ער בכל סניף שהוא רשאי לשרת בנח"ל, יורשה בדומה לכך כל בוגר ישיבה תיכונית לשרת בהסדר?

3. בהתחשב בכך שהמצב הקיים יוצר אפליה ומסכן קיומם של מוסדות חינוך מצויינים, ובהתחשב בכך שהשירות בישיבות ההסדר הוא שירות מבורך למדינה — האם מוכן שר הבטחון לשקול את הנושא מחדש ולאפשר לכל בוגר ישיבה תיכונית להצטרף לישיבת ההסדר?

שר-הבטחון ש. פרס :

לאחרונה אישרתי את ההכרה בתמש ישיבות תיכוניות בתנאי שבוגריהן ישרתו לפי דגם מסלול נח"ל, כלומר 19 חודשי שירות ו-25% מהבוגרים מיועדים לתפקידי פיקוד.

3814. ידעיה על פיטורי עובדים כמפעל "תיריאן"

חברת הכנסת ד. קורן שאל את שר הבטחון ביום ט"ו בתמוז תשל"ה (24 ביוני 1975) :

2. האם נכון שיהודים באו להטרידו בצורות שונות על-ידי הפגנות של קבוצות אנשים או בודדים ליד ביתו?

3. אם כן, מה עושה הממשל בשטחים כדי למנוע תופעות מבישות כאלה?

שר-הבטחון ש. פרס :

חברת הכנסת שערי הגיש שאילתה דומה, שמספרה 3446, ובתשובתי לאותה שאילתה יש תשובה גם על השאלתה שלך.

3614. קביעת אחוז הנכות לקבוצת נכי צה"ל חולי לב

חברת הכנסת ד. זכין שאל את שר הבטחון ביום י"ט בסיון תשל"ה (29 במאי 1975) :

קבוצת נכי צה"ל נפגעי לב טוענים כי קופחו והופלו לעומת קבוצת נכי צה"ל אחרת בכך שהוכרו להם אחוזי נכות נמוכים, עד 20%.

המוכן כבוד השר להודיע :

מה היו שיקולי הרשות המוסמכת במשרד הבטחון בקשר לקביעת אחוז הנכות של אנשי צה"ל אלו שנפגעו בהתקפי לב במלחמת יום הכיפורים, והאם עקב מוגבלותם אין מקום להכיר בנכותם בשיעור יחסי למידת מוגבלותם בפועל?

שר-הבטחון ש. פרס :

את אחוז הנכות של נכים מוכרים על-פי החוק קובעות ועדות רפואיות ולא קצין התגמולים.

הוויכוח עם קבוצת הנכים חולי הלב היה על תביעתם להכיר במחלתם כאילו נגרמה בעת שירותם בצה"ל, בעוד שקצין התגמולים קבע שהיו אלה מקרים של החמרת המחלה בלבד. החלטת קצין התגמולים מבוטאת על חוות-דעתם של טובי המומחים הרפואיים בסדר והיא מעוגנת במיטב הידע הרפואי המצוי כיום בעולם.

הוסבר לנכים שהוועדות הרפואיות מתייחסות בכל מקרה לגופו של עניין וניתנת להם האפשרות, כמקובל, להיבדק בבדיקות חוזרות.

3686. דברי שר הבטחון על אש"פ

חברת הכנסת י. בארי שאל את שר הבטחון ביום ל' בסיון תשל"ה (9 ביוני 1975) :

ביום 6 ביוני 1975 הצהרת בפאריס כי ישראל תהיה נכונה לשאת-ולתת עם אירגון המרצחים המתכנה אש"פ לכשזה "יחדל לרצוח בהשמדת ישראל".

אבקש לדעת :

בתור מה וכנציגו של מי אמור האירגון הנ"ל לנהל משא-ומתן עם ישראל?

שר-הבטחון ש. פרס :

הציטוט איננו מדויק.

אמרתי שנשכמים לשאת-ולתת עם הערבים ללא תנאים וללא דעות מוקדמות. כשנשאלתי מה בדבר אש"פ, השיבתי שכאשר יחדל להיות מה שהוא — יהיה מקום לדון עם מי לדבר ועל מה.

כ"ט תמוז תשל"ה (8 יולי 1975) — שאילתות ותשובות (קורו, פרס, פעיל, זיידל); חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים (תיקון מס' 6) (דרניצקי, פרס) —

נועה דו־סטריט לירדן ולמדינות ערב, לאנשים, רכב מסחרי וסחורות, עם זאת אנו ערים לסיכונים הבטחוניים הכרוכים בכך ושומה עלינו לבדוק מדי פעם אם צעים למניעתם. לאור אמצעים אלה, שהם בטחוניים מובהקים, הוחלט שצעירים, גברים, גילאי 16—25, היוצאים לגדה המזרחית של הירדן יוכלו לשוב לאזור רק בתום חצי שנה לשהותם מחוץ לאזור, אלא אם יקבלו היתר לשהות קצרה יותר. לגבי שאר היוצאים לביקור בגדה המזרחית ובמדינות ערב האחרות לא הוטלו כל הגבלות שהן. נוסף על כך, כדי להקל על סטודנטים המבקשים להתקבל לאוניברסיטאות או לגשת לבחינות במדינות ערב הותר לצעירים מהאזור לחזור לאחר שהות קצרה מחוץ לאזור לצורך הרשמה או בחינות.

ג. הזמנתי את ראשי הערים לפגישה, אולם לאחר שנודעו להם פרטי ההגבלות הודיעו שאין צורך בפגישה.

ד. ההקלות שניתנו לסטודנטים הניחו את דעתם של ראשי הערים והנכבדים.

3828. ידיעות על פיטורי עובדים ב"תדיראן"

חברי הכנסת ה. זיידל שאל את שר הבטחון ביום ט"ז בתמוז תשל"ה (25 ביוני 1975):

בקשר לידיעות שפורסמו בעתונות על פיטורי עובדי דים ב"תדיראן" בעקבות ביטול הזמנות משרד הבטחון והעברתן ליצרנים בארצות-הברית רצוני לשאול:

א. האם הידיעות הן נכונות?

ב. האם יש הכרח לבצע בחוץ-לארץ הזמנות של מוצרים שאפשר לייצרים בארץ?

ג. מה ההבדל בין מחיר פריט ההזמנה במפעלי "תדיראן" לבין מחירו בחוץ-לארץ?

שר-הבטחון ש. פרס:

א. ב. בתשובתי שניתנה היום 3814 של חברי הכנסת דוד קורן יש תשובה גם על שאילתה זו.

ג. "תדיראן" מוכרת למשרד הבטחון את מרבית מוצריה במחירים זהים למחירי אותם מוצרים בחוץ-לארץ.

בעתון "הארץ" מיום 20 ביוני 1975 התפרסמה ידיעה שהנהלת "תדיראן" החליטה לפטר 150 עובדים במפעל הסוללות בעקרון בעקבות ביטול הזמנות ב-10 מיליון לירות שמשרד הבטחון העדיף להזמין בארצות-הברית.

אודה לכבודו אם ישיב לי:

א. האם ידיעה זו נכונה?

ב. כמה תעלה ההזמנה בדולרים?

ג. מה הסיבה שהמשרד העדיף לרכוש בארצות-הברית מוצר שאפשר לייצרו בארץ?

שר-הבטחון ש. פרס:

מאז פירסום הידיעה הוסר האיום של פיטורי עובדי דים ב"תדיראן" ונמצא פתרון שיבטיח כי השנה לא נזמין מכשירי קשר בחוץ לארץ שניתן לרכושם בחברה זו.

3827. הגבלות על צעירים מן השטחים כעניין יציאה מן הארץ

חברי הכנסת מ. פעיל שאל את שר הבטחון ביום ט"ז בתמוז תשל"ה (25 ביוני 1975):

בעקבות ידיעה שפורסמה על פעולת נכבדי הגדה ("מעריב", 17 ביוני 1975) רצוני לשאול את כבודו:

א. מה טעם בהגבלות שהוטלו עליידי שר הבטחון ב-9 ביוני 1975 הקובעות כי צעירים בני הגדה גילאי 16—25 היוצאים לירדן יוכלו לחזור רק אם ישו בו לביתם לפני תום חצי שנה מיום יציאתם?

ב. מדוע לא ישנה שר הבטחון את ההגבלות הנ"ל?

ג. כניצגו של שלטון נאור מדוע אסר כבוד שר הבטחון על התכנסות ראשי ערים ונכבדים ביהודה ושומרון שנודעו לדון בהגבלות היציאה שהטיל הממשל הצבאי על צעירי השטחים?

ד. האם נשמעו נכבדי הגדה לתכתיבו של שר הבטחון, או שהחליטו להתכנס על אף איסוריו?

שר-הבטחון ש. פרס:

א. ב. גשרי הירדן פתוחים זה שמונה שנים לת-

ד. חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים (תיקון מס' 6), תשל"ה—1975 *

(קריאה ראשונה)

הצעת החוק באה להסדיר את דבר גבייתן וקבלתן של עמלות על-ידי סוכני ציוד לחימה הנרכש מטעם משרד הבטחון. הנושא עורר הדים בציבור ובעתונות, אם כי לא תמיד היו התיאורים מדויקים ולא בכל מקרה שיקפו את העובדות כהויותן.

עניין העמלות החרף במיוחד אחרי מלחמת יום הכיפורים בהתחשב בעלייה התלולה בהוצאות הרכש של משרד הבטחון שהן למעלה מ-50% מתקציב הב-

היו"ר י. דרניצקי (יודין):
אני מבקש את שר הבטחון להביא לפנינו לקריאה ראשונה את הצעת חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים (תיקון מס' 6), תשל"ה—1975.

שר-הבטחון ש. פרס:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבד להביא לקריאה ראשונה את הצעת חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים (תיקון מס' 6), תשל"ה—1975.

את העמלה בשיעור שהוטב לו בחוזה אף אם לא נקף אצבע ולא תרם מצדו לקידום העיסקה. עמלה זו אמנם משתלמת על-ידי היצרן או מטעמו, אולם היא גורמת להעלאת מחיר המוצר. העמלה נבלעת בתוך המ-חיר ולרוב אף לא ניתן לקבוע את שיעורה. אם נביא בחשבון את העובדה שהיקפן הכספי של מערכות נשק אלה מסתכם בסכומים ניכרים במטבע זר, הרי גם העמלה, ולו גם בשיעור נמוך, עלגלה להסתכם בס-כומים נכבדים. בדרך כלל לא האושר קבלת עמלה ברכישות מערכות נשק מן הסוג הנזכר לעיל.

החוק המוצע קובע כי קבלת עמלה טעונה בכל מקרה היתר מאת שר הבטחון וההיתר יכול להיות לגבי עיסקה יחידה או לסוג עיסקאות. שיעור העמלה ייקבע אף הוא בהתאם להוראות החוק המוצע.

לגבי סוגים אחרים של ציוד צבאי — ציוד אלקטרוני, ציוד קשר, ציוד אופטי, כלי רכב, כלי טיס וכלי שיט — שהשימוש בו מיועד לא רק לצבא אלא גם לציבור האזרחי, קורה שבכוח הסוכן לתרום תרומה נכ-דה להתנהות העיסקה ולקידומה. סוכן יעיל מרכיב בידיו מידע על התפתחות הטכנולוגית של הציוד ועל התירושים והשינויים שחלו בו. יש שהתחרות בין סוכנים גורמת אף להפחתת המחיר. מדיניות משרד הבטחון תהיה במקרים כאלה לאשר קבלת עמלה, תוך קביעת שיעור העמלה, בהתחשב בהיקף העיסקה וטיב השירות הניתן על-ידי הסוכן. כשנקבע שהשתתפותו של סוכן היא מועילה וניתן לו היתר לקבלת עמלה, בא השלב השני שבמהלכו נקבע שיעור העמלה. המ-טרה היא איפוא להבטיח שהעמלה תהיה מבוקרת ושיישמר היחס בין שיעורה לבין היקף השירותים הנ-יגים על-ידי הסוכן. החוק מטיל גם חובת התייעצות עם שר האוצר לענין קביעת שיעור העמלה.

לגבי סוגי ציוד שהשימוש בו מעורב, כלומר הוא מיועד לשימוש צבאי ואזרחי כאחד, תשמש הודעה לסוכן כי הציוד נועד לשמש את צה"ל או שלוחה אחרת של מערכת הבטחון הוכחה ליהווי הציוד כציוד צבאי.

מי שרואה עצמו נפגע על-ידי החלטת שר הבטחון בדבר אי-מתן היתר או בדבר שיעור עמלה בלתי-מספיק, רשאי לערור עליה בפני ועדת ערר מיוחדת שבראשה יעמוד שופט מחוזי. בשל שיקולים בטחוניים הכרוכים בעררים העתידים לבוא בפני הוועדה ייקבע הרכבה על-ידי שר המשפטים, בהתייעצות עם שר הבטחון.

בחוק שירות הציבור (הגבלות לאחר פרישה) מש-נת 1969 הוטלו, כידוע, הגבלות שונות שמטרתן למ-נוע מעובד ציבור לנצל לאחר פרישתו מהשירות את הקשרים שרכש לעצמו בתקופת שירותו — כדי לשמר על טוהר המידות. בתחום של עיסוק כסוכן ציוד צבאי הסיכון של שימוש לרעה בקשרים וביחסי חברות או ידידות שעובד ציבור רכש לעצמו בתקופת שירותו הוא רב יותר מאשר בכל תחום עסקי אחר. על כן ניתנה הסמכות לשר הבטחון, בהסכמת שר המשפטים, להחמיר בתקנות את הקריטריונים ולהטיל הגבלות נוספות.

ההגיון המכתיב הטלת פיקוח על סוכנים המשמשים חוליית-ביניים בעיסקאות הנוגעות לציוד צבאי כוחו יפה גם כשהצד להסכם הוא באופן פורמאלי לא המ-

טחון. צריך לזכור שבבואנו לדון בהוצאת כספי העם אנו חייבים בהקפדה מיוחדת, על אחת כמה וכמה כש-מדובר בכספים שהעם מקדיש לצרכי בטחונו. כאן כל פרוטה חייבת להיות נשקלת ונבדקת באחריות מאקסי-מאלית שתשרת את בטחון המדינה ממש, שלא תסטה ממטרתה זו ולא תגרום להתעשרות או לקבלת זכויות שאינן מוצדקות. במחיר של ציוד לחימה כלולה לפעמים גם העמלה המשתלמת על-ידי היצרן לסוכן או לנציג אחר של היצרן. למותר להדגיש שאנו מצווים לעשות מאמצים עליונים כדי להביא להפחתה מאקסימאלית של הוצאות כאלה. החוק המוצע מכווון להשגת מטרה זו.

משרד הבטחון עשה במשך תקופה ממושכת מאמצים להגיע באמצעים מינהליים ובדרכי שיכנוע להפחתת העמלות המתקבלות על-ידי חלק מן הסוכנים. אולם בהעדר הוראות חוקיות אין בכוחו לכפות אפילו קבלת מידע בנושא רגיש זה הנשמר לעתים כסוד מסחרי.

לפחות בשתי מדינות מערביות — ארצות-הברית וגרמניה המערבית — קיימות הוראות חוק כאשר מדו-בר ברכישות על-ידי המדינה. הוראות אלו מחייבות מסירת מידע על קבלת עמלה ששיעורה ומתנות את תש-לום העמלה בכך שתהיה כסירה. החוק המוצע מיועד אף הוא להשגת המטרה הזאת.

בשל ההד הנרחב שהנושא עורר בציבוריות מצאתי לנכון למנות ועדה ציבורית בראשותו של עורך-דין ר-טנשטרייך, וחבריה היו האלוף (מיל.) ישעיהו גביש ומר דוד כוכב. הוועדה נתבקשה להמליץ על האמצ-עים שניתן לנקוט כדי להביא לצימצום העמלה, ואם אפ-שר — לביטול העמלה המשתלמת לסוכנים על-ידי ספקים או יצרנים של נשק וציוד לחימה הנרכש לצרכי משרד הבטחון. לפני שבועות מספר הוגשו לי המלצות הווע-דה והן מכילות את העקרונות שעליהם מבוססת הצעת חוק זו.

ברצוני להפנות את תשומת-לב הכנסת לכך שלאחר פירסום הצעת החוק המונחת על שולחן הכנסת החליטה ועדת השרים לענייני חקיקה להחליף את ההגדרה של "ציוד לחימה" בהגדרה של "ציוד צבאי", ולפיכך בכל מקום שבו מדובר בהצעת החוק ב"ציוד לחימה" יש לקרוא "ציוד צבאי". בהגדרה פורטו כמה סוגי ציוד נוספים והוספה בה האפשרות של מתן הודעה ברשו-יות לסוכנים או לחלק מהם כי ציוד פלוני אמנם מיועד לשימוש בצה"ל או בשלוחה אחרת של מערכת הבטחון.

רכישות ציוד צבאי מבוצעות על-ידי משרד הבטחון בדרכים שונות, והעיקריות שבהן הן: א) רכישות ישירות מגורמים ממשלתיים או באישורם; ב) רכישות מגורמי ייצור פרטיים.

רוב הנשק שנרכש על-ידי משרד הבטחון נרכש במישרין מהממשלה המספקת את הציוד, ואין כאן כל עמלה, פרט לזו המשולמת למשרד ההגנה של המדינה המוכרת את הציוד בעד שירותים הניתנים לקונה. לפעמים גם במקרה שעיסקה יוצאת לפועל כח-צאה מהתקשרות עם יצרן ולא כתוצאה מהתקשרות עם ממשלה, היא טעונה אישור מטעם אותה ממשלה, ואי-שור זה ניתן בדרך כלל כתוצאה ממגעים מדיניים. אם סוכנו של יצרן כזה קשור עמו בחוזה שלפיו הוא מש-מש סוכנו הבלעדי של אותו יצרן בישראל, גובה הסוכן

חו, לספק, הסוכן מרגיש שיש מוצר שיש בו עניין למערכת הבטחון. הוא מתחיל להתרוצץ, לחפש ולהציע, ולא תמיד יכול משרד הבטחון לדעת מי הם אלפי המפיצים עלים בעולם המייצרים מוצר מסויים או איזה מוצר חדש יוצא לשוק. אין ליצרנים קשר ישיר עם משרד הבטחון. לרובם יש סוכנים בארץ, ומשרד הבטחון הוא הלקוח הגדול ביותר. סוכן טוב מכיר את הכי טובות ומתחיל להתרוצץ.

רוצים לקצץ ברווחיו של סוכן, והרי העניין נעשה בצורה עיסקית. יש משא-ומתן לפני קנייה. אין קונים סתם דבר. אם כן, לוחצים על סוכן להוריד איקס אחרי זים או מבקשים ממנו לומר מה העמלה שלו. לדעת, עמלה של סוכן אינה תמיד בגדר סוד. סוכן חייב לנהל ספרים ועל-פי רוב אינו נוהג כרוכל בשוק הכרמל או במחנה-יהודה. אלה אנשים בעלי עסקים, חברות בע"מ, ואפשר לבדוק את הדברים בספרי החשבונות.

אבל מה שמשונה בכל הצעת החוק הוא שחלק מה- חוק צריך לחול על אנשים שאינם נתונים לשיפוט של מדינת ישראל. הספקים, היצרנים או המפעלים בחוץ-לארץ מקיימים הסדר. לגבי מתן עמלה לסוכן, כי איש אינו מצפה מאדם שיעבוד בחינם, יחזיק כאן משרד או מנגנון, פקידים, או אפילו יחזיק רכב בחינם או יקנה בולים בחינם. הסוכן מקבל עמלה. איך אפשר לאלץ ספקים בחוץ-לארץ להודיע איזו עמלה הם משלמים — אינני יודע. אם כך הדבר, למה נביא — נביא לדבר פשוט: אם הספקים בחוץ-לארץ הגונים — ויש הגינות במסחר הבינלאומי — הרי אם סוכן יודיע או יטלפן שאסור לו לקבל עמלה, פירמה הגונה תעשה דבר פשוט: היא תעזור לסוכן, והסוכן כבר לא יהיה כל-כך אשם, כי נוצר לפתע חוק חדש המאלץ אותו לכך; היא תעזור לו להבריח כסף מן הארץ. אם קונים במטבע-חוץ משתלמת העמלה במטבע-חוץ. אם הסוכן לא יוכל לקבל את העמלה, או שמנגנון כלשהו במשרד הבטחון יפסוק שמוותר לו לקבל רק 2.5% ולא 3%, הרי 1.5% או 0.5% ייעלמו באיזה בנק בשווייץ או במקום אחר, ומדינת ישראל לא תר- אה לעולם את הכסף. הסוכן לא יפסיד. הספק בחוץ-לארץ לא יגיע למצב שיצטרך למעול בהבטחותיו, בהתחייבויותיו או בתחומים שחתם עם הסוכנים שלו, ואז יהיה עניין של הברחה.

כאשר משרד הבטחון יעמוד במשא-ומתן עם סוכן-גים — ויש לזכור כי הסוכנים באים מתוך עמנו, אין הם באים סתם מהרחוב ואין הם צונחים מהכוכב מארס — מצד אחד תהיה עיסקה גדולה ומצד אחר ידברו קצת על לבו ויפנו אל הרגש הפאטריסטי שלו, וכך יסתפק הסוכן אולי ב-1% במקום 3%, בעיקר כאשר מדובר בעיסקאות גדולות. בכל אופן, תהיה יזמה מצד הסוכנים. אבל בחקיקה זאת ייעלמו הסוכנים מהאופק. לשם מה להם לטרוח כאשר משהו יקבע שאולי ירוויחו פחות מהוצאותיהם? ואינני רואה אסון אם אדם במדינת ישראל ירוויח כסף וישלם הרבה מס הכנסה. יש חוקי מסים, עכשיו יש חוק חדש שהכנסת דנה בו. מנהלים ספרי חשבונות. מי שלא נהג ספרי חשבונות עד עתה תוטל עליו חובה לעשות זאת מעכשיו. אם אדם מרוויח יפה — ירוויח וישלם גם מס הכנסה. אינני מבין לשם מה צריך להטריד את הציבור במדינה בחוק כזה.

דינה אלא חברה שלממשלה שליטה בה. חברה כזו אינה משמשת אלא מכשיר אירגוני שבאמצעותו פועלת הממשלה ועל כן מן הראוי שהוראות החוק המוצע יחולו גם על סוכנים העושים עיסקה עם חברה כזו, הכל בתנאי שאותה חברה רוכשת או מזמינה ציוד שהוא ציוד צבאי.

הנני מציע להעביר את הצעת החוק לוועדת החוק והבטחון.

היו"ר י. דרניצקי (יוריו):

הכנסת תפתח בדיון בהצעת החוק. ראשון המש-תתפים בדיון — חבר-הכנסת לבני, ואחריו חבר-הכנסת מודיע.

איתן לבני (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מדברי השר לא השתמע, אבל אפשר היה להבין, שלבו של השר איננו שלם לחלוטין עם הצעת חוק זו. השר אמר שרק לפני שבועות מספר נתקבלו ההמלצות של הוועדה הציבורית שמינה. אולם הצעת החוק המונחת לפנינו נושאת את התאריך 8 בינואר 1975. זאת אומרת לפני חצי שנה הודפסה הצעת חוק זו, עוד לפני שהוועדה הציבורית דנה בנושא.

שר-הבטחון י. פרס:

המלצות הוועדה הוכנסו להצעת החוק לאחר מכן.

איתן לבני (הליכוד):

חצי שנה איננה שבועות מספר.

אני חושב שהצעת החוק הזאת יותר משיש בה רצון וצורך לשרת את הציבור יש בה עניין של ציד-מכשפות, ואינני יודע את מי הולכים לצוד כאן.

מאיר פעיל (מוקד):

את צדיקי הדור.

איתן לבני (הליכוד):

תיכף תשמע.

גם השר עצמו אמר שרוב העיסקאות מבוצעות בין מדינה למדינה, עיסקאות שבהן סוכן אינו צד, ולפיכך לא מדובר כאן בדברים אדירים. אבל התגובה יש בה ציד-מכשפות כי החוק נקרא "חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים" ולמעשה זה חוק פיקוח על סוכנים.

אנני מניח שעדיין אין מבינים בדיוק מה התפקיד של סוכן. עצם המלה "סוכן" יש בה כנראה משחו לו טוב ולכן מחוקקים חוקים. אבל אני חושב שסוכן יכול לפעמים להביא תועלת, ותיכף אסביר איזו תועלת יכול הוא להביא למשרד הבטחון ולמערכת הבטחון, בתנאי שלא יחקרו חוקים אשר יבריחו סוכנים לגמרי מן השטח ומן האופק.

ומדוע אמרתי שלבו של השר אינו שלם עם הצעת החוק? זה אחד החוקים היחידים שאני מכיר — ואי-נני מכיר חוקים רבים כל-כך — שאין להם "שיניים": לא קנס, לא מאסר ולא בית-משפט, אלא פונים לסור-כן, ואם הוא מחזיר חלק מהכסף הרי כאילו לא קרה שום דבר. אם כן, לשם מה כל החוק הזה? הרי סוכן טוב מביא תועלת גם למשרד הבטחון וגם ליצרן, לשול-

סימאלי לשירות בר-פיקוח או לסוג שירותים כאלה". יקבע כבוד השר לצידו לחימה ממשי שייעור עמלה אפס, ושיעורים אחרים — במקרה שהשר מכיר בצדקת תשלום העמלה. תמהתי דווקא על השר הזה, המופקד על כוחות הבטחון האמיצים, שאינו יכול לעמוד כאן ולומר: החוק הזה הוא חוליה במסגרת חוקי מדינה במגמה להלאים את המשק הישראלי. והוא לא ראשון בתור; חוק התרופות קדם לו. סמיכות הפרשיות הזאת שבין תרופות לבטחון, בין ציוד מלחמתי לבטחון, אין לה ולא כלום עם עניין הבטחון. זוהי החדרת מגמות של סוציאליסם בימינו בדלת האחורית.

גם ההסבר לא נכון, אדוני היושבי-ראש. אם צריך להרוויח מאה מיליון או רבע מיליון אינני יודע. אבל לכך כבר יש כלים. הבית הזה איננו חתמת-גומי לחתום על חוקים נוספים אלא אם יש להם מגמות אחרות. איזה הסבר מנסים לתת לחברי הבית בדברי המבוא לחוק שבארצות-הברית יש חוקים כאלה? טרחתי לקרוא את החוק האמריקני במלואו, ואילו היה לי זמן הייתי מצטט לכנסת את כל סעיפי החוק. ההבדל הוא ברור.

דב זכין (המערך):
אפילו באיראן יש חוק כזה.

יצחק מודעי (הליכוד):
אבל איזה חוק?

החוק האמריקני נועד — ושר הבטחון יוכל לאשר אם ירצה — למנוע השחתה של אישי ציבור, סנאטורים בארצות-הברית ומושלים במדינות דרום אמריקה, ואי-לו חוק זה בא למנוע פרנסה או תלות פרנסה באישור מטעם שר הבטחון ופקידיו. מה הקשר בין החוק האמריקני לחוק המוצע לפנינו? עד כה לא ראיתי את המלצות ועדת רוטנשטרייך, אף שניסיתי לקבלן. בעת-היום נתפרסם רק מה שהודיע דובר משרד הבטחון, דהיינו שהמלצות ועדת רוטנשטרייך תואמות חוק זה.

שר-הבטחון ש. פרס:
ההמלצות פורסמו במלואן מיד — — —

יצחק מודעי (הליכוד):

אדוני השר אמר פה היום שחוק זה הותאם להמ"צות ועדת רוטנשטרייך — אפילו התבטא שהמושג "ציוד לחימה" ישונה במושג "ציוד צבאי" — אבל לפנינו החוק במקורו, כפי שהוגש בפברואר. אין פה שום שינוי, אף לא בשורה אחת, אני מניח שועדת רוטנשטרייך, שהחוק היה מונח לפנייה, העירה הערות וביקשה להכניס שינויים, וגם בעתונות זה משתקף. אבל מתוך כל השינויים שביקשה להכניס לא הכניס השר אלא את השינוי בנוגע לניצול סמכותו והודיע שישקול על-פי הקריטריונים במה צריך להתחשב כאשר באים לקבוע אם בכלל מגיעה עמלה ומה יהיה שיעורה.

כרגע שאנחנו מסירים את הניקה לשירות, דהיינו "ציוד צבאי" או "ציוד לחימה", הופך החוק לחוק מסחרי רגיל. אין בו שום דבר אחר, לא בהסברה במבוא ולא בהסברים של השר. ההנמקות אינן בטחון-ניות ולכן חובה על הבית לבדוק את השיקולים העסקיים של החוק הזה. נכון שכאשר חוק עוסק בציוד לחימה

אבל לצדיקי הדור המחפשים צדק ויושר יש לי תשובה אחת: אם לא יהיו סוכנים — יהיו משלחות קניות גדולות בחוץ-לארץ.

דב זכין (המערך):
ועכשיו אין?

איתן לבני (הליכוד):

הן קיימות ממילא. יגדילו אותן עוד יותר. כי במקום שסוכנים יחפשו דברים, יעשו זאת משלחות. וכמה מרוויח נציג היושב בחוץ-לארץ? אולי אינו מרוויח הרבה, אבל הטיסות, ההוצאות, שכירת דירות ורכב וכל מיני דברים, לרבות דברים שאין רואים בארץ, כגון עוורות, כל אלה ישתלמו מאותו תקציב של משרד הבטחון שרוצים לחסוך בו. אבל אנחנו יודעים — לא מוזמן קראנו על כך בעתונות — שגם במשלחות הקניות אין טוהר מידות במאה אחוז. יש חשוד בניו-יורק ובודקים מה המצב לגבי מישוה במ"קום אחר. ייתכן שאנשים אלה בהיותם שליחי משרד הבטחון הרוויחו יותר ממה שיכול להרוויח כל סוכן אחר. אם כן, יש די חוקים אחרים במדינה לצורך הנושא הזה: יש חוק נוהלי מסחר, חוק הגינות, ועוד חוקים אחרים. אפשר גם מגע ישיר בין משרד הבטחון והסוכן ואינני יודע לשם מה דרוש החוק ומדוע צריך להעסיק בו גם את הציבור וגם את הכנסת, בעיקר כשאי-אפשר להפעיל אותו.

החוק אומר שאפשר לפנות לסוכן ולומר לו: הרווחת כמה לירות יותר מאי תחזיר אותן לא נעשה לך דבר. עדיין לא שמעתי על חוק כזה. לדעתי, לפעמים הנוק יעלה על התועלת. משרד הבטחון יסגור את הדלתות בפני אפשרויות רבות, מוצרים, הצעות, המצאות, פאטנטים, תרשימים וכל מיני דברים שהוא מעוניין בהם, כי אנשים יגידו: יש לנו שוק מקומי שמספיק לנו; חלק גדול מהמוצרים מופנים גם לשוק האזרחי; שם אנחנו יודעים שהעמלה שלנו מוגדרת; אנחנו מוכרים כך וכך ואנחנו מרוויחים כך וכך. למה לנו לעסוק עם משרד הבטחון? הנוק יעלה על התועלת.

אני מציע להתחשב בזה ולהוריד את הצעת החוק מסדר-היום.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

רשות הדיבור לחבר-כנסת מודעי, ואחריו לחבר-הכנסת זכין.

יצחק מודעי (הליכוד):

אדוני היושבי-ראש, כנסת נכבדה, החוק המוצע הוא תמוה גם מבחינת מגמותיו, גם מבחינת הסבריו וגם מבחינת ניסוחו. כולנו מבינים שההנמקה לחוק זה היא לא בטחונית, לא ענייני סודיות אלא ענייני רווחים מוגזמים ובלתי-מוצדקים. אם כך הדבר, מדוע מציע השר להעביר את החוק לוועדת החוץ והבטחון? יש לנו ועדות אחרות העוסקות בענייני מחירים ורווחים בכנסת. מגמתו של חוק זה היא, כאמור, למנוע רווחים בלתי-מוצדקים. אם כך הדבר, לשם מה דרוש חוק כבד, עם ניסוחים חדשים, עם שישה-עשר סעיפים? הרי בחוק הפיקוח על שירותים ומצרכים מצוי סעיף 6(א)(3) שעניינו קביעת מחירים. השר הוסמך על-ידי הממשלה לקבוע בצו — אני מצטט — "שכר מאק"

צא במזרח התיכון? מה משמעות חוק זה לגבי חר"ים הקיימים כבר עשרות שנים? ואני שוב מדגיש: אני מדבר על סעיף 2, באשר לסעיף 1 אני מוכן להיכנס למאבק עם השר, אבל סעיף 2 לא יכירו מקומו.

גם עיתוי החוק נראה בעיני מוזר ביותר. כיום, כאשר החרם הערבי מחפש לו כל עילה כדי לסלק אותנו ולנתק אותנו מהיצרנים של ציוד רגיש בעולם הרחב, ציוד שעד כה נקרא "ציוד לחימה" ולפי החוק המוצע ייקרא "ציוד צבאי", כפי שהדגיש שר הבט"ח, חזון הרי זוהי האמתלה הטובה ביותר שיכולה להיות לחברה להסתלק מעיסקאות אנתו.

כבר דיבר קודמי על השיטה של קשירת היצרנים בחוץ-לארץ. איך עושים זאת? על-ידי כך שתופסים את הסוכן של היצרן בארץ ואומרים לו: לא תקבל מה-יצרן, איש לא יקבל ממך ואתה לא תיהנה אם מישהו יקבל. אולם אני יודע מי ייהנה מזה: היצרן. הוא יקח 15% ויכניס לכיסו, ואם לא ירצו לתת לו יגיד: תפנו לסוכן שלי בניו-יורק, אינני מתקשר ישירות בעסקי ציוד אופטי, כגון שפופרות, עם ממשלות, וב-ייחוד לא עם ממשלת ישראל.

אינני רוצה להיכנס לכל המסכת של השירותים האמיתיים שנותנים הסוכנים. כבוד השר בעצמו עמד על כך: על המלאי, על הידע, על האינפורמציה הזורמת מהר, על הבחירה, על התחרות, על ההשפעה בקשר למחר — כל זה אלף-בית של משק חפשי. אולם כאן הכל יהיה כפוף לשיקולי השר ואנשיו.

אדוני השר, אני יודע שהיתה לך שהות של חוד-שיים מספר להחליט אם אתה רוצה להגיש את החוק למליאת הכנסת ואתה חכית להמלצותיה של ועדת רוטנשטרייך, שעד כמה שאני מבין לא היתה תמימת דעים עם רוח החוק לגבי סעיף 2 אלא רק לגבי סעיף 1. אני יודע ששקלת היטב את העניין במרוצת החודשים הללו. אולם נמצא תחת ידי תיק עב-כרס שחלק מהאינפורמציה שבו העברנו אליך במכתב מט-עם גוף ציבורי נייטראלי שאין לו שום עניין ברווחים של האנשים האלה.

אני רוצה עוד פעם לפנות אליך: אנא שקול שנית אם אמנם לאותם הליכים רגישים במערכת הרי-כישות דרוש לך חוק כזה שאינו נשמע טוב, אינו נראה טוב ולא יוציא לנו שם טוב ברחבי העולם. אני יודע שהחלטת לפעול, כי משלחת הרכש הודיעו כבר לספקים: נא להתעלם מהסוכן, מהמעיל. אינני יודע איך עשית זאת לפני שהבית הזה אישר חוק, אבל יכול להיות שיש לך כוח של קשרים, בלתי-פורמאליים. בכל זאת רוצה אני להפנות אליך בקשה לשקול מחדש. כולנו אתך ברצונך העז למנוע ביובו כספי המדינה, אבל זו אינה הדרך הנכונה, אלה אינם הכלים הדרוים שים לך. אלה כלים שאם תקבל אותם ותפעיל אותם — אתה עצמך עלול להצטער. ואת הבית אני צריך לבקש שלא לאשר את בקשת השר להעביר את הדין לוועדה, מכל מקום לא לוועדת החוץ והבטחון.

אז בציוד צבאי, הוא עוסק בסכומי עתק. זה נכון, אבל העקרון תופס לגבי סכומי עתק כפי שהוא תופס לגבי סכומים שוליים, ולהיפך.

על-פי חוק זה, כפי שהוא מנוסח כאן, יצטרך סוכן לפנות לכבוד השר לבקש ממנו רשות לקבל עמלה על שופרת אלקטרונית שהיא בגדר ציוד אלקטרוני, ולא חשוב אם הוא מוכר אותה בשוק הפרטי או בשוק הצבאי. הוא יצטרך בכלל לקבל משר הבטחון הרשאה כדי לקבל עמלה. יש — ואין אני יודע אם מותר לדבר על מספרים שידועים לי — מאות אלפי פריטים בארסנאל המלאי של צה"ל, מאות אלפי פריטים, מהם תמימים לחלוטין, נייטראליים לחלוטין, ויש להם גם שימוש בציוד אלקטרוני, בציוד קשר, בציוד אופטי. האם יודקו בכל אלה לאישור שר הבטחון?

ואני רוצה לומר בכל גילוי הלב: אילו ידעתי ששר הבטחון יעסוק אישית בהרשאות אלה, יכול להיות שהייתי אומר: אני סומך על שיפוטו, אני סומך על שיקוליו, ובוודאי על ישרו. אבל האם השר יעסוק בזה? הלא הוא יאציל מסמכותו, יאציל מסמכותו לפי קידות עד הדרג שיימצא לנכון לפי הסכומים. זאת אומרת: תהיה תלות נוספת בפקידות של משרד הבטחון. האם כיום, כאשר יש מכרזים, ועדות מכרזים, ביקור רת טיב וועדות מקצועיות, צריך שתהיה עוד חוליה של תלות כזאת? אינני יכול לרדת לסוף דעתו של השר: האם הכוונה שכל אזרח, כל איש עסק, יהיה תלוי במשרד ממשלתי בשלב הראשון, אם בכלל יש לו חלק ונחלה בעיסקה? גם לי כואבים עשרות ומאות מיליונים, אבל לשם כך צריך את החוק הזה? אפשר למנוע את זה גם בדרך מינהלית. ואינני מדבר עכשיו על מערכות נשק ותחמושת, פה יש ספקים מונופוליסטים, ואני מסכים עם כבוד השר שכל מתווך בתחום זה הוא כעין עלוקה. אבל מה לכל סעיף 2 — ציוד אלקטרוני, ציוד קשר, ציוד אופטי וכלי רכב? מה זה כלי רכב? — באותו גיפ שהחלקאי משתמש בו משתמש גם צה"ל ושירות בטחון אחר והוא צמוד כבר לאישורו של השר.

שר-הבטחון ש. פרס:
רק הצד הצבאי.

יצחק מודעי (הליכוד):

רק הצד הצבאי, בוודאי, אבל זה אותו כלי רכב ממש, ואדוני השר רוצה שאותו סוכן יביא חמישים גיפים לשוק הפרטי ויקבל עמלה, ויביא עוד מאתיים לצה"ל ולא יקבל עמלה ועבודתו לצה"ל תהיה חינם? יוציא אדוני השר חוק שירות בטחון, יצמיד את הסוכן הזה ויחייב אותו לתת לא רק את זמנו וכוחו, אלא גם את שכלו וקשריו. זה לא עניין למסחר.

אדוני השר, תמיהתי הולכת וגדלה כל אימת שאני מתקדם בקריאת החוק הזה. מה אתה מבקש בעצם מן הסוכנים, סוכנים הקשורים עשרות בשנים, על-פי חוקים, עם ספקים? האם אתה מבקש לנתק את החר"ים שלהם? והמשפטים? והפרופאגאנדה שתהיה בעקבות זה? האם באנו לחקוק חוק חובק זרועות עולט, כאילו אנחנו מעצמה ואילו ארצות-הברית ספק הנמ-

חברת ל"ה, ישיבה קצ"ו

— הודעת הממשלה על מינוי ממלא מקום לראש הממשלה בימי היעדרו מן הארץ (דרניצקי, צדוק); חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים (תיקון מס' 6) (דרניצקי, זכין, ידיד) —

ה. הודעת הממשלה על מינוי ממלא מקום לראש הממשלה בימי היעדרו מן הארץ

ני מודיע, בשם הממשלה, כי לפי סעיף 19 לאותו חוק קבעה הממשלה שסגן ראש הממשלה ושר-החוץ יגאל אלון יכהן כממלא מקומו של ראש הממשלה מיום כ"ט בתמוז תשל"ה (8 ביולי 1975) ועד שובו של ראש הממשלה לארץ.

היו"ר י. דרניצקי (יודיו): חברי הכנסת, בטרם נמשיך בדיון נשמע מפי שר המשפטים מסירת הודעה בדבר מינוי ממלא מקום לראש הממשלה עם נסיעתו לחוץ-לארץ.

שר-המשפטים ח. י. צדוק: בהתאם לסעיף 40(א)(1) לחוק יסוד: הממשלה הנ-

ו. חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים (תיקון מס' 6), תשל"ה—1975 (המשך הדיון)

ממשלת ישראל משלמת לפחות 30 מיליון דולאר לטובת נים ונציגים ישראלים של חברות אמריקניות לייצור נשק כדמי עמלה. זאת למרות שהאספקה נעשית, בכל המקרים, ישירות מהמפעלים האמריקניים למשרד הבטחון, באמצעות משלחת הקניות של משרד הבטחון בארצות-הברית. החברות האמריקניות מוסיפות את דמי העמלה למחירי הנשק ועל-ידי כך משלמת ממשלת יש-קאל בעד הנשק יותר ממחירו הריאלי. לפחות במקרה אחד, על פי טענת פרקליטת המדינה, העביר סוכן ישראלי חלק ניכר מדמי העמלה לבנקים בוואדוון.

בין הסוכנים המקבלים מיליונים של דולארים כדמי עמלה מצויים בין השאר: "רפק אלקטרוניקה", כבעלות ד"ר טיבור רוונבאום; "ד"ר פוקה הירש; מ.מ.י., הגדולה בחברות הסוכנים; "דלתא", ש-50% ממניותיה הן בידי החברה לישראל ו-50% בידי שני קציני צה"ל בכירים לשעבר. מעריכים את ההכנסות של חברת "דלתא" מעמלה בסכום של 30 מיליון לירות לשנה בקירוב.

תתיאלוף, ראש מחלקת הציוד בחיל-האוויר — ואני מקווה שזהו מקרה חריג, אם כי פורמאלית הוא בסדר — עבר הישר ממדי צה"ל לחברה העוסקת ביבוא בטחוני, חברה שעמלה היה לו קשר בתוקף תפקידו בצה"ל. זה בסדר?

לחברת מ.מ.י. שהזכרתי קודם נתן משרד הבטחון לפני חמש שנים — ואני מצוין לשבח שהפסיקו נוהג זה — ללא מכרז קונצסיה למכירת ציוד צבאי מגוון מתוצרת ישראל ומיבוא משרד הבטחון. המשרד התחייב לרכוש ציוד מסויים למשך חמש שנים רק מחברת-בית של חברת מ.מ.י., חברה הקרויה ת.א.ת.

עובדה נוספת, חברי הכנסת — ואני מדבר בכאב, לא בשביל להתפלם —

מנחם ידיד (הליכוד):

החוק הקיים אומר ששר הבטחון יטפל בכך.

דב זכין (המערך):

למה אין לך סבלנות לשמוע אותי? האם זהו דיסטאציה אידיאולוגית? הנח לי להביא את העובד.

עובדה נוספת האומרת דרשני — ואני מקווה שזה כבר תוקן: אין דיווח שוטף מטעם משרד הבטחון

היו"ר י. דרניצקי (יודיו): אנו חוזרים לדיון בחוק. רשות הדיבור לחבר-הכנסת דב זכין, ואחרי לחבר-הכנסת אלעזר אבטבי.

דב זכין (המערך):

כבוד הושב-ראש, כנסת נכבדה, גדהמתי מדברי קודמי, אבל לזה אגיע אחר-כך. אני חושב שהצעת החוק היא לא רק יומה בעתה, אלא אין לי ספק שלו היתה באה קודם לכן היינו חוסכים מעצמנו מקרים ופרשיות בלתי-מרניגות.

אין לי טענות אל השר. אני יודע שהשר הניח את העצת החוק לפני מחצית השנה, כמעט מיד לאחר היכנסו לתפקידו. הוא מינה ועדה. הוועדה לאחר עיון מדוקדק, ואפשר אפילו לומר: מדעי, הגיעה למס' קנות חדי-משמעיות לגבי כל הסוכנים, ביחס לכל צורה של הבאת הציוד, ציוד לחימה או ציוד צבאי, אך כמה תופעות נלוות, מזיקות, נחלוו לכך. אני מתכוון בעיקר לתחום הרכש האווירי שנעשה בידי סוכנים תושבי ישראל, מהם לשעבר קצינים רמי-דרג כצה"ל, אחדים מהם שעם שיתורם מהשירות הקימו חברות וסוכנויות מיוחדות. מסתבר — קשה היה לי להאמין בזה — שאי-נו הולכים אחרי מה שהיה ידוע באמריקה. ויש על כך ספר גדול: The Military Industrial Complex. קשה היה לי להאמין שקצינים רמי-מעלה נהגו כך. טוב שתפסנו את זה בעוד מועד וטוב ששר הבטחון היה ער לכך. קצינים שהתפטרו זה עתה הקימו חב'רות ולקחו עמלות כבדות, ומיד אגיע לפירוט העניין שעליו אנו מדברים.

אינני רוצה במסגרת הזמן הקצר לדבר על כך שעשו רווחים "שמנים" מאוד. אגיע גם לסכומים וא-צטט לא מ"על המשמר", אל תחשושו. אינני רוצה לחזור ולדבר על מה שנעשה בתקציב הבטחון. כואב לכולנו כאשר אנו צריכים לקצץ אפילו אגורה אחת. ומה היה השנה? והנה כאן מדובר על עשרות מיל-יונים של דולארים שהממשלה הוציאה מתקציב הבטחון ושילמה לסוכנים, דבר שהיה מיותר לפי חוות-הדעת של ועדת רוטנשטרייך.

אביא בנפיקים רק לקט קטן מן העתון "הארץ", והמדובר הוא על סוף שנת 1974. יש תחת ידי מס' פרים עד מאי, אבל אסתפק בשנת 1974. זהו לקט קטן, מתומצת, כדי שתדעו על מה מדובר: "נתפרסם כי

בסיום, אני משוכנע שאם נקבע בחוק מסמך רות שכל המרוויח סכפים בשירותים למערכת הבטחון יהיה כפוף לפיקוח וביקורת שיבטיחו כי הסכום המש- תלם לו יהיה סביר ביחס לטיב השירות שנתן. ולהיקפו, יימנעו שערוריות, תימנע לזות-שפתיים, תימנע פגי- עה באמון הציבור ובמוראל שלו, וכן יובטח חסכון ניכר בתקציב הבטחון, חסכון שיופנה לצרכים חיו- ניים. חזקה על שר הבטחון שימצא את המכשירים והי- כלים כדי לחסוך את ההוצאה בסכומים עצומים. איננו פוגעים כאן בשום עקרון. אני יודע שלמען הבטחון אני מוכן למכור את חולצתי האחרונה. זו הגישה של כולנו. אין כל הצדקה שנוציא סכום של 100 מיליון לירות לסוכנים בתוך הארץ. אני גם יודע שהם התכנ- סו לאסיה המזרחית — ראינו זאת בטלוויזיה — ושם טענו כי פוגעים בהם. אינני רוצה להזכיר כאן שמות. העניין החל לחזור לשורות של קציני צה"ל לשעבר. האם זה מה שחסר לנו? יש לפעול בעניין זה, ויפה שעה אחת קודם.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

רשות הדיבור לחבר הכנסת אבטבי, ואחריו לחבר- הכנסת הרביץ.

אליעזר אבטבי (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מאז קום המ- דינה ובנסיבות שאלהן נקלענו היה אולי מוצדק להשתמש במתווכים וסוכנים. אבל כיום אין, לדעתי, כל הצדקה שלא לצמצם את מספר המתווכים והסוכ- נים. יש מקום להטיל על כך הגבלות, כפי שהציע שר הבטחון.

בעתונות פורסמו ידיעות על מקרים חריגים רבים, ביניהם: תשלום עמלות ללא עמל לסוכני נשק. הסערה שקמה לפני חודשיים היתה במידה רבה מוצדקת כי התברר שהמדינה משלמת — לפי גירסת אחד הע- תונים — כ-220 מיליון לירות, סכום שבחלקו הגדול היה מופרז. היו סוכנים שלא עשו מאומה וקיבלו סכומים גדולים. אולי פה ושם היתה פגיעה גם בטו- הר המידות.

אני סבור שהצעת החוק כפי שהובאה לפני הכנסת על-ידי שר הבטחון יש לה מקום וצריך בהחלט לה- חיש את דיוני הוועדה בהצעת החוק כדי להביא אותה בקרוב לקריאה שנייה ושלישית בכנסת, שתיהפך במהרה לחוק שאפשר יהיה לבצע אותו הלכה למעשה.

מאז המלחמה האחרונה גדל היקף הרכישות של ישראל. בנושא זה צריך להקדיש תשומת-לב מירבית ולעשות בו בדיק-בית, זאת בנוסף לחוק המוצע. בתקציב הענקי של משרד הבטחון ובמערכת הרכש הבטחוני המסתכם במיליונים ואולי במיליארדים של לירות יש צורך להכניס סדר והגיע הזמן לסלק כמה מן המפגעים החמורים המאיימים על מערכת כולה. יש לצמצם ככל האפשר מתן אחוזים וסכומים גדולים לסוכנים ומתווכים למיניהם, שבחלקם מקבלים תשלום ללא הצדקה. צריך לחפש את מקור הפגמים שנתגלו במערכת, לבדוק ולבחון מחדש כל סוכן וכל מתווך, לצמצם ככל האפ- שר שימוש בסוכנים ובמתווכים כלי לפגוע בקשרים עם מפעלים בחוץ-לארץ.

נכון הדבר שבנסיבות שבהן אנחנו נמצאים אולי אין בשלב ראשון בנשיבות שבהן כל הגשרים. לפי המלצות

לשלטונות מס ההכנסה על היקף העיסקאות המבוצעות באמצעות סוכנים.

לבסוף אני רוצה לציין, להשכלה כללית, שהמדינות היחידות שבהן מקובלת השיטה של סוכנים לעסקי נשק מצויות בדרום-אמריקה ובאפריקה. אפילו איראן אסרה על עמלות לסוכנים. מקורות יודע-ידבר רציניים מאוד סבורים כי כמאה מיליון לירות ייחסכו למערכת הבטחון מדי שנה אם תיאסרנה העמלות. אינני רוצה לומר איזה ויכוח מר, מאתי ומכאיב היה לנו בענייני בט- חון על סכומים כאלה. במרי הוויכוח, בנהג הוויכוח, הטחנו איש כלפי רעהו דברים, כי כולנו דואגים לבטחון.

כבוד השר, אני רוצה להעיר שתי הערות לגוף ההצעה. סעיף 16 יודע וסעיף 16טו הם שני סעיפים המס- מיכים את שר הבטחון ושר האוצר לקבוע למי מותר לשלם עמלה או מי יכול להיות סוכן, במקרים יוצאים מן הכלל. אני חושב שאתה צריך להיות מעוניין בכך, אדוני שר הבטחון, שלא אתה ולא השר השני תקבעו זאת, אלא שהקביעה תימסר לוועדה. הייתי רואה בעין יפה לו נמסר העניין לוועדת-משנה של ועדת החוץ והבטחון. כך יתקיים הפיקוח הפארלאמנטארי. לטובת העניין הייתי מציע לך לקבל את הסידור הזה.

אני עובר לחלק השני של ההצעה. כאמור, אני מברך את הצעת החוק, אבל אני חושב שאיננה מקי- פה את התחום השני, שהוא לא פחות חמור ומכאיב, ואני מתכוון לעבודות הביצורים ולשירותים למיניהם. אילו היה לי יותר זמן הייתי מפרט מה היה בימים של הקמת קר-לב. מדובר בסכומים של כמה עשרות מיליונים. כדי לשבר את האוון אומר כי לפני כמה חודשים הביאו לדין אדם על שבשנת 1970, במשך שלושה חודשים, "חסך" סכום של 300,000 לירות שהע- לים ממס ההכנסה. זהו קוריוז בהשוואה לסכומי העתק שהעלימו באותם ימים.

לפיכך נראה לי שלא די באיסור עמלה על עסקי רכישת ציוד לחימה, אלא יש להרחיב את החוק ול- החילו גם על פיקוח על שירותים שונים, כגון הקמת ביי- צורים, או כל סוג אחר של שירות. כל סוגי השיר- רות צריכים להיות נתונים לפיקוח. אני חושב שחוק הפיקוח על מצרכים ושירותים הוא אכסניה טבעית לכך.

לפיכך הגשתי הצעת חוק הפיקוח על מצרכים ושיר- רותים (תיקון מס' 7) ובו הצעתי כי כל שירות למ- ערכת הבטחון, הווה אומר כל שירות לצה"ל או לש- לוחה אחרת של מערכת הבטחון הגינת בתמורה, יהיה שירות חרי-שפיקוח. שר הבטחון יקבע בצו שחר מס- סימאלי לשירות כזה. כן יקבע בצו חובה על אדם הנותן שירות למערכת הבטחון לנהל פנקסים, חשבו- נות, רשימות או תעודות אחרות ביחס לשירות שהוא נותן ולספק דינים-וחשבונות. נותן השירות יתן למקבל השירות קבלה מפורטת.

אני יודע ששר הבטחון עשה דברים נוספים. הוא הרכיב מערכת ביקורת מצויינת עם אדם יוצא מן הכלל.

משה נסים (הליכוד):

עם יעוץ משפטי יוצא מן הכלל.

רב זכין (המערך):

בהחלט. זה היה אחד המעשים הגבונים שעשה שר הבטחון הנוכחי.

לעבוד במשרדים ממשלתיים או בחברות ממשלתיות או בחברות הקשורות במשרדי הממשלה מיד עם פרידתם משירות המדינה. לפני זמן־מה התרענו על כך שמנכ"ל משרד האוצר הציג את מועמדותו או שרצו למנות אותו למנכ"ל החברה לישראל ב'. הוא נפגע, רבים נפגעו, היתה תרעומת עלינו מדוע מנענו דבר זה, מדוע שאלנו שאילנות ואמרנו כי לא ייתכן שמנכ"ל האוצר יהיה מנכ"ל החברה לישראל ב'. אם בכלל היה טעם — והיה טעם — לחוקק חוק צינון, הרי זה המקרה המוכיח זאת. לא מפני שהאיש לא היה כשיר לנהל את החברה לישראל; הוא איש מוכשר מאוד, ועל כך אין ויכוח, אבל אם היה טעם לחוקק הצינון הרי הוא במקרה כזה. מנכ"ל האוצר, לא מי שעסק ברשת בייב ברשות מקומית מזוימת, ואינני מזלזל ברשת הביוב, או מי שעסק בתפקיד משני או שולי זה או זה, אלא אדם מהצמרת של ענייני הכספים במדינה. ניהול הברה הקשורה במשרדי הממשלה, קשורה בארץ. דבר כזה ממש נמקד עניינים, ולא היה מקום לתרעומת. יש מקום לקבוע שקצינים שיוצאים מהצבא או אנשי משרד הבטחון ונעשו מנהלי חברות הקשורות במשרד הבטחון יעברו תהליך של צינון.

אבל אל נגיע ל"עליהם" ואל נתנפל בשצף קצף על כל מקרה חריג במשרד הבטחון, שאם מישוהו סטה או מעל מיד נעשה מזה ערימה אחת גדולה ונגיד: מי יודע מה לא תתחולק במערכת הבטחון? ומיד העתונים בשלהם וכל לוחמי הצדק אחריהם מנפנים בדגל. אם יש עבריינים צריך להעניש אותם קשות, אבל לא לעשות הכללות.

נמייין את הנושא העומד לפנינו, נבדוק מה עומד על הפרק. רבותי, בעולם אין מוכרים נשק על ראמפות. יש דברים שמוכרים על ראמפות: שקי חיסה, ארגוני בירה. גם במוצרים אלה נעזרים בסוכנים. לא במקרה מחולק העולם למדינות ולקאנטונים, לא במקרה אנשי עסקים בוחרים להם סוכנים, לא מפני שהם אוהבים סוכנים. אם צריך לקנות מכשירים אלקטרוניים, גיפיים או ציוד אחר, נגיד שאנחנו מתנגדים לסוכנים מפני שאנחנו אנשי מפיץ ולא אוהבים את התיווך, הרי זה יפה מאוד, אבל השאלה היא אם זה יעיל. אינני בטוח שפקידים של משרד הבטחון יקנו יותר בזול מסוכנים שהתמחו בנושא, וגם אם נוריד את הקומיסיון.

אפשר לנסר ברווח, אפשר לעמוד על המקת, אפשר שר לקבוע גבול ותקרה, בנקשה. אבל אין להגיד שאין אנחנו רוצים תיווך, שאנחנו רוצים שפקיד יישב בניירורק או במקום אחר ויקנה בשבילנו. לא תמיד מקבלי משכורת פועלים יותר טוב מאנשים העובדים ביוזמתם, ברווח גלוי. אנחנו יודעים אילו שדים משחת יש לנו בפקידות, עם כל הכבוד לפקידים, שחלקם מצויינים, חלקם לא כלייך. האם אפשר לסמוך על איש המקבל משכורת יותר מאשר על סוכן המקבל בגלוי 7%—10%? האם אפשר לסמוך על פקיד רק מפני שהוא איש שלנו בשגרירות והוא מקבל רק משכורת ולא מקבל קומיסיון? אני מציע לחשוב שלוש פעמים, חמש פעמים, לפני נחלתים להעדיף איש משכורת על איש קומיסיון. אל נחחד בסכין גילוח את התיווך ונשאיר לנציגינו את הקניות.

נאמר בחוק "אלא בהיתר השר". אני מקבל בעניין זה את הנוסח של חברת הכנסת מודעי. אילו ידעתי

ועדת רוטנשטרייך עדיף לעתים מגע עם סוכני נשק. אולם, לדעתי, לא בכל המקרים. העמלות המשולמות מסתכמות במיליונים רבים, ואם אפשר יהיה לחסוך סכומים כלשהם או אם אפשר לצמצם באחוזים, הרי זה חשוב ומוטלת חובה עלינו לעשות זאת. יש צורך בסלקציה. מוצרים גדולים ורבים, נשק כבד, יירכשו במישרין עליידי משרד הבטחון, ואולי בתחום של אלקטרוניקה עדינה וכלים קטנים צריך להשאיר את רוצצות מסויימת של סוכנים בשווקי העולם. צריך להגיע לאיזון נכון שאדם עמל יקבל את עמלתו בדרך נאותה, לא בשיעור מופרז ובפיקוח מירבי.

אני מבין לרווח של סוכן שיצר קשרים עם מדינות וספקים שונים, אולי יותר קל לו להסתדר, הוא יכול לפעול במהירות מירבית, במשך שנים למד גם לקצר הליכים; אני משוכנע שיש לו גם התמחות בתחום הפעולה שלו. אבל על אף זאת אני משוכנע שעל ידי פיקוח יעיל והגבלה לא תקופת פרנסתם של הסוכנים, אלא אולי לא ירוויחו כל כך הרבה כספים כפי שפורסם.

מפליא מאוד שסוכנים ספקי הבטחון, כך נאמר באחד העתונים, הקימו חברות בחוץ-לארץ כדי לעקוף את איסור העמלות. לדעתי, זה דבר חמור ביותר אם אלה אשר סייעו למערכת הבטחון — ואני משער שסייעו בתחומים מסויימים של רכש — חושבים כיום על קארטל והקמת חברות בחוץ-לארץ כדי לעקוף את החוק. זהו דבר חמור מאוד, צריך לעשות הכל כדי למנוע אותו.

אדוני השר, יש למנוע מסוכנים התעשרות על חשבון תקציב הבטחון. יש לקיים קשר ישיר עם יצרני הציוד כדי להבטיח ביקורת על הטיב ועל תנאי רכישה נאותים.

אני תומך בהצעת החוק. אין מצדי כל התנגדות שהצעת החוק תועבר לוועדת החוץ והבטחון.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

רשות הדיבור לחברת הכנסת יגאל הורביץ, ואחריו לחברת הכנסת לבנבראון.

יגאל הורביץ (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אני חושש מעיריבוב תחומים, שמא לא נמייין את הנושא כהלכה. אין קושי ליצור אידיאולוגיה על מתווכים שמרוויחים הון; יש צורך לסלק את הספחת שעלחה כעלוקה על גוף המדינה, שמוצאת את דמנה, שהגיע הזמן לעשות ניתוח ולפרוק מעמסה מיותרת. אבל בהזדמנות זאת אנחנו עלולים לגרום לעצמנו נזק חמור.

כמובן, מסכים אני בהחלט לסעיף הראשון בהצעת החוק המדבר על ציוד לחימה, נשק, מערכות נשק ותחמושת. נדמה לי שעל כך אין חולקים. צריך לעודד את משרד הבטחון בעניין זה ולהבטיח שסעיף זה בחוק יתקבל בשלימות.

לגבי הסעיף השני יש לי פיקפוקים. אני רוצה להעיר שוב עליו בישוב־הדעת ובשקט מאקסימאלי, בלי כל המערכה שהכריז חברת הכנסת זכין נגד עושיקים ומנצלים, נגד עלוקות.

יש חוק צינון הקובע שעובדי מדינה אינם רשאים

הדבר הזה היה אפשרי קודם כל בגלל הסודיות האור-פפת את משרד הבטחון, ואם יותר נכון: הסודיות שבה היקף את עצמו משרד הבטחון, סודיות שאיננה מאפשרת ביקורת ציבורית; וכן יצירת אווירה של "בטחון המדינה", מין מלת-קסם שבשמה אפשר לדרוש מציבור העובדים, מהמוני העם, להדק את החגורה, להוריד את רמת חיהם, אבל מלת-קסם זו איננה מפריעה לעוסקים בעבודות או ברכש למען משרד הבטחון לשלשל לכי-סיהם מיליוני לירות ללא כל עמל, ללא כל הצדקה — מיליוני לירות מכספי משלמי המסים, כספים החסרים מאוד למשרדים אחרים.

חברי הכנסת, אין כאן בעיה של פיקוח על סוכ-נים, מתווכים, או שיעור העמלה; יש כאן בעיה של מדיניות שבגללה מוצאים למעלה מ-50% מתק-ציב המדינה, למעלה משליש מהתוצר הלאומי הגלמי, להוצאות צבאיות. המציאות הוכיחה שלא גודל תקציב הבטחון מבטיח את בטחון המדינה. ההוצאות הצבאיות הגדולות והאווירה סביב ההוצאות הללו גורמות לכי-סו של מיליארדי לירות מתקציב המדינה. זאת גם הסיבה למשבר הכלכלי ההולך ומחמיר. על כן הדבר הראשון שצריך לעשותו הוא להגות מדיניות אחרת, כדי שאפשר יהיה לצמצם את ההוצאות הבטחון. אבל עם זה צריך לקיים פיקוח ציבורי על הנעשה במשרד הבטחון.

חברי הכנסת החוק המוצע אינו נגנה לדרישה הזאת. אין בחוק הזה שום דבר חדש. למעשה ממשיך הפיקוח על משרד הבטחון להיות בידי שר הבטחון. סעיף 16 יד אומר: "שר הבטחון רשאי להתיר לסוכן לקבל עמלה; היתר יכול שיהיה לעיסקה מסוימת או לסוג עיסקות ומותר לקבוע בו תנאים וסייגים." וסעיף 16טו אומר: "משניתן היתר לקבל עמלה, יקבע שר הבטחון בצו, בהתייעצות עם שר האוצר, את שיעור העמלה." ובכן, מה חדש? איזה פיקוח יש כאן? איזה פיקוח פאראמטרי או ציבורי? גם עז עכשיו היה שר הבטחון אחראי — או חייב היה להיות אחראי — על לנעשה בתחום משרדו, והחוק שלפנינו משאיר את הפיקוח בידי השר.

החוק גם לא בא להרתיע את מפירי החוק או אלה שמתעשרים בדרך קלה. סעיף 16ב אומר: "לא יינקטו הליכים פליליים נגד אדם שקיבל לא כדין עמלה או חלק ממנה והעבירה במלואה לאוצר המדינה מיד לאחר קבלתה ולפני שהחלו בהליכים פליליים." אם לא הצליח והדבר נתגלה — חזיר את הכסף, ונגמר העניין, בחוק הזה אין שום הרתעה, על כן יש צורך בפיקוח, יש צורך בחוק הזה. אבל צריך להכניס בו שינויים כאלה שבאמת יבטיחו פיקוח פאראמטרי, יבטיחו הענשת העוברים על החוק הזה ויבטיחו פיקוח ציבורי על הנעשה במשרד הבטחון.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

רשות הדיבור לחבר-הכנסת יהודה שערי, ואחריו לחבר-הכנסת בועז מואב.

יהודה שערי (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנני מחייב את מגמת החוק, אך לדעתי יש להגביל את היקף החוק, לשנות כמה מפרטיו שהם דראקוניים מדי ולעתים גם בלתי-סבירים. המגמה צריכה להיות כפולה: להבטיח אספקה סדירה ומהירה לצהל בכל הדברים שהוא זקוק להם, בכל ציוד ואספקה שהוא זקוק להם; ושנית —

שהשר מכיר את האנשים, יודע למי להעניק היתר ולא מי לא, הייתי מסכים. אבל אני משער שלא כך יהיה, השר ייאלץ להאציל סמכויות לאנשי משרדו והם יחליטו למי לתת, כמה, איך. הייתי רוצה שיהיו קריטריונים ברורים, שיהיה משאומהן עם הסוכנים הה-שובים, החשובים למשרד, ומה שייקבע — ייקבע בגלוי. אין להיבהל, אין לקבל עווית כשאומרים שיהיו סוכ-נים שימשיכו לשרת את הרכישות, לא של נשק ולא של תחמושת ולא של ציוד אחר, אלא ציוד מסויים שצריך לקנות אותו וקונים אותו. ואם צריך להיעזר בסוכנים — ייעזרו בסוכנים. ורוח דברי ועדת רוטנש-טרייך נראית לי מאוד. לא צריך לעשות מהומה. אין לומר: מכיוון שפלוגי הוא סוכן, מכיוון שקוראים לו "מתווך", אזי מסתמא הוא עלוקה. וכידוע, מה-גולה הבאנו את הרעיון שאיננו רוצים תיווך ואיננו רוצים שירותים, ואתם יודעים מה קורה — איזה תיווך ואילו שירותים יש לנו בארץ.

אני מציע שניגש לעניין זה בהזירות רבה. ואם קובעים סייג לגבי חומר נפץ, ציוד אלקטרוני, ציוד קשר, ציוד אופטי, כלי רכב, כלי טיס וכו' — אל נכניס את הכל לערימה אחת ואל נגיד: איננו רוצים בסוכנים. לפעמים יש לרצות בסוכנים, יותר מאשר בפיקודות שלנו עם סוכנים. יש אפשרות לעמוד על המקח, יש אפשרות לקבוע תקרה — וצריך לקבוע זאת. ואין לראות בזה עניין אידיאולוגי, כפי שעושה חבר-הכנסת זכין.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אברהם לבנבראון, ואחר-יו לחבר-הכנסת יהודה שערי.

אברהם לבנבראון (הרשימה הקומוניסטית החדשה): אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת חוק הפי-קוח על מצרכים ושירותים, שמטרתה המוצהרת היא לקיים פיקוח על המסכת סוכנים ועל שיעור העמלה המשתלמת להם, מוכיחה שאמנם יש אנשים שעשו רווחים קלים ומפורזים בעיסקות הנוגעות לרכישת נשק וציוד אחר למשרד הבטחון. די להזכיר רק כמה מהכתורות בעתונות בחודשים האחרונים ובימים האחר-ונים: "המשטרה חוקרת קצינים ועובדי בטחון לשעבר שעברו לחברה המספקת נשק למערכת, ללא צינור"; "פיקדי רכש ישראלים נפרשו הקימו חברת תיווך מיו-תרת"; "שלושה עובדי מינהל הרכש הקימו חברה פרטית שאליה הזרימו הזמנות לפריטי ציוד"; "עסקי זהב בעבודות עפר"; "עמלות ללא עמל לסוכני הנשק" — אלה רק מעט מהכתורות בעתונות הישראלית שעסקה בתושים האחרונים בפרשיות, במעילות ובש-חיתות במשרד הבטחון.

זכורה גם הביקורת של מבקר המדינה על משרד הבטחון, ובעיקר הביקורת על מעבר קצינים בכירים כצה"ל מהצד האחד של השולחן, מצד המומינים, לצד השני, לספקים, בלי צינור.

חברי הכנסת, הרי החוק הזה קיים כבר שנים מספר. מי מעמד משרד הבטחון לנהוג לפי סעיפי החוק הזה?

בעניין רווחי הקבלנים העובדים למען משרד הבטחון אין צורך להוסיף הבה על הכתורות "עסקי זהב בע-בודות עפר". בצורה כזאת ובדרכים אלה בוזבו מיל-יוני לירות מתקציב המדינה, מכספי משלמי המסים.

כללי מדי וזקוק לפירוש מדוייק יותר. מדובר בו על כך שאפשר להטיל הגבלות על מי שמבקש להיות סוכן לעניין ציוד לחימה, והכונה היא בעיקר לעובדי צי" בור שבעבר מילאו תפקידים מסויימים במסגרת מערכת הבטחון וברגע מסויים עוברים לצד השני ונוהפכים להיות סוכנים. זו סוגיה חמורה העולה בחומרתה על כל הבעיה של דמי עמלה לסוכנים. אני חושב שבעניין זה יש צורך בהחמרה. יש צורך להקפיד על תקופת צינון ויש צורך שמבחנית החוק ייאמרו דברים יותר מפורשים מהנאמרים בסעיף 16יט. אני סבור שהחוק צריך להיות מפורש כדי למנוע תופעות שהחרידו או תנו בזמן האחרון כאשר נתפרסמו גילויי השחיתות שהיקפם אולי איננו כל כך גדול כפי שהתרשמנו לרא" שונה אבל במהותו העניין חמור.

רצוני לסכם ולומר: מגמת החוק נכונה. יש למנוע התעשרות בלתימוצדקת של סוכני נשק בנושא הנוגע לתחום שעמנו ומדינתנו תורמים לו ממיטב כספם. כמחצית מתקציב המדינה ומחצית מתקציב הבטחון מיועדות לרכש. יש צורך למנוע התעשרויות וצריך לאפשר פעולה תקינה של סוכנים הממלאים תפקיד מועיל. יש צורך לאפשר פעולה תקינה בתחומים של אספקה אורחית רגילה אלא שבמקרה אחד הציוד מיועד לסק" טור האזרחי ובמקרה האחר הוא מיועד לסקטור הצבאי. אני מסכים שאם הציוד מיועד לסקטור הצבאי רשאית מערכת הבטחון לדרוש ביקורת בדבר שיעור העמלה כדי למנוע, כפי שכבר אמרתי, התעשרות בלתימוצדקת ובלתיסבירה.

היו"ר י. דרניצקי (יודי):

רשות הדיבור לחבר הכנסת בועז מואב, ואחרי לחבר הכנסת מאיר פעיל.

בועז מואב (יעד — תנועה לזכויות האזרח):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, העובדה שמדינת ישראל מייבאת נשק וציוד צבאי במיליונים או מיליארדים של לירות אינה תופעה חדשה. התופעה החדשה היא הרגישות המרובה מצד הציבור, ובעקבות זה גם מצד הממשלה, כלפי ניצול הכספים של תקציב הבטחון.

העובדה שמשרד הבטחון משלם סכומים ענקיים כעמלות לסוכנים בארץ, שכל תפקידם הוא תיווך וטי" פול בהשגת הזמנה משרד הבטחון, נתגלתה באופן מקרי כמשפט אורחי ורק לאחר מכן הובא לידע הציבור שקצין בכיר של חיל האוויר השתחרר מצה"ל ועבר לשוק האזרחי כסוכן בציוד לחימה המסופק לחיל האוויר. לאחר שנתפרסמה הידיעה בנובמבר הגשתי שאילתה בעניין זה לשר הבטחון ושאלתי בין השאר: האם מקבלות סוכניות אלה עמלה, מהו השרירות שהן מספקות תמורת עמלה זו? ושאלה גם השאלה בדבר אורך תקופת הצינון הרצויה של סוכני נשק ששירתו בצה"ל. היועץ המשפטי של משרד הבטחון ביקש ממני להתחיר את השאילתה הזאת והסכמתי לכך לאחר שהוב" טח לי בכתב שתוגש הצעת חוק בעניין זה. לכן נראה לי שהצעת החוק שהובאה כאן היום יש בה צעד חיובי, צעד לכיוון הנכון.

עם זאת, עלי להעיר כמה הערות לגוף ההצעה. לסעיף 16ג אני מציע שכאשר יחיר שר הבטחון לסוכן לקבל עמלה, יאה ההיתר מפורט ומנומק בכתב. נראה לי שגם כאשר לא יחיר שר הבטחון לקבל

למנוע התעשרות בלתימוצדקת. ואני מסכים שיש צורך בחוק שיבטיח מניעת התעשרות בלתימוצדקת ורווחים מופרזים, וצריך להגיע למאקסימום מסכון בהוצאות הרכש ובהוצאות אחרות של צה"ל. אבל השאלה היא: האם החוק הזה צריך לחול במידה שווה על כל אספקה וציוד המגיע לידי צה"ל? הייתי מחלק את הציוד ואת האספקה המגיעה לצה"ל לשלושה סוגים: (א) יש לא" סור קבלת עמלה על כל עיסקה בין ממשלה לממשלה. כאן הסוכן אינו ממלא כל תפקיד מועיל, אין צורך בו והוא אינו זכאי לקבל כל דמי תיווך או קומיסיון. (ב) יש לתת היתר מיוחד לעיסקה של נשק עם גורם פרטי שיד הסוכן היתה כה והוא מילא בה תפקיד מועיל. ככגון זה יקבל הסוכן דמי עמלה, אבל העמלה הזאת צריכה להיות מאושרת על-ידי משרד הבטחון. יש מקרים שהממשלה נזקקת לסיוע בעיסקה. (ג) לעומת אלה אינני חושב שיש מקום לאיסור מתן עמלה לסוג שלישי של ציוד ואספקה: אני מתכוון לציוד אזרחי רגיל שגם צה"ל רוכש אותו ואין מקום לומר שיש לאסור קבלת עמלה, אבל שיעור העמלה צריך להיות ידוע.

רצוני לציין שבסעיף 16ב, שבו מדובר על "ציוד לחימה" — השר הודיע שידובר בו על "ציוד צבאי" — נאמר בפסקה (ב) שהנה מדובר גם בציוד אשר "נועד לשמש את צבא ארצנו או שיוחה אחרת של מערכת הבטחון", כלומר גם ציוד אזרחי רגיל. כגון שמיכות, תלבושת, מזון, אספקה לשק"ם. אינני חושב שיש לגזור גזירה שווה בין אספקת מערכות נשק מוב" הקות לצה"ל, כגון טאנקים או תותחים או מטוסים צבאיים, ובין אספקת ציוד אזרחי רגיל שגם צה"ל זקוק לו. אני חושב שכלפי הציוד הרגיל הזה יש מקום לאפשר עמלה, אבל יש לחייב את הסוכן להיות סוכן מוכר ולהודיע על שיעור העמלה. יש צורך ששיעור העמלה יהיה טעון אישור. אני מציע שהאישור לא יינתן על-ידי שר הבטחון בלבד או על-ידי משהו שהיה מורשה על-ידו לאשר את שיעור העמלה, אלא שתקום ועדה ציבורית, במסגרת משרד הבטחון, אשר תמונה על-ידי שר הבטחון, והיא תהיה מוסמכת לקבוע את שיעור העמלה של הספקים האלה הממלאים תפקיד חיוני למדי כשהם עושים את מלאכתם באמונה.

אני חושב שיש צורך שהחוק יעבור תיקון מסויים בוועדה, בכיוון ההמלצות של ועדת רוטנשטיין שלא ביטלו את מעמדו של הסוכן למערכת הבטחון אלא הטילו איסורים על סוגים מסויימים, כגון מערכות נשק מובהקות, אבל לעומת זאת, במה שנוגע לאספקה אחרת, נאמר שציוד זה יהיה מבוקר במה שנוגע לדמי העמלה.

אלה הן הערות היסודיות למהות החוק, ורצוני להוסיף עוד כמה הערות לבעיות אחדות המתעוררות בעניין שלפניו.

לפי דעתי, יש לבחון את הבעיה של חברות שיש להן סוכן ראשי וכאן יש להן רק סוכן-משנה. במקרה כזה יכול להיות שהסוכן הראשי יקבל את העמלה ולי עומתו לא יקבל דבר סוכן-המשנה ולמעשה העמלה תשולם בחוץ-לארץ.

אני סבור שנוסח סעיף 16יט, שבו מדובר על סייגים שיחולו על מי שמבקש להיות סוכן, הוא

מציע עכשיו ברוח החוק יתקבל גם אז זה יהיה החוק רחוק מאוד מהמשרט הכלכלי או החברתי של סוציאליזם בימינו. קל וחומר כפי שזה מנוסח עכשיו.

אני רוצה להפנות את תשומת-לבה של הכנסת לכך שרוב פרשיות השחיתות הפינאנסיות שהיו בשנים האחרונות בחיי הכלכלה בישראל, ובכלל זה, לצערנו, לפי מה שאנו שומעים בעתונות, במערכת הבטחון, היו במישור המגעים בין המנגנון הממלכתי לבין נציגי ההון הפרטי. במישור זה היו השחיתויות הגדולות ביותר. אין דוגמה בולטת ביותר לעניין זה מאשר פרשת מיכאל צור, שעשה דרכו מתפקיד מנכ"ל משרד כלכלי אל ניהול חברות ממשלתיות ומשם אל ניהול חברת ענק פרטית, שהגיע לכך רק בתוקף היותו קודם לכן איש מנגנון בכיר בהירארכיה הכלכלית הממלכתית. זו דוגמה בולטת לדינאמיקה של קשרים במישור הזה. מעשה דומה היה, ככל הנראה, בפרשה של אותו קצין בכיר של חיל האוויר שהשתחרר והחל עובד כסוכן ברי-כישת ציוד לחימה. הוא עסק בציוד הזה — אני מקווה במומחיות — כשהיה בשירות פעיל. יש דוגמאות פשוטות יותר בלי שאנשים יעברו מתפקיד לתפקיד. לכן, לפי דעתי, רוח החוק שנועדה לצמצם את הפעלת הסוכנים הפרטיים רצויה.

אציע להעביר את החוק לוועדה, כלומר אצטרף למציעים. תוך כדי כך אני מציע להכניס שלושה תיקונים, כלהלן:

נדמה לי שהיה חשוב שהכנסת תכלול במסגרת סעיף 16ב גם את כוחות המשטרה, שממר הגבול והשירותים החשאיים בכלל אלה שהחוק חל עליהם. צריך למצוא את הפרוצדורה עם השרים המתאימים. אותו הגיון הקורב כי רכש הציוד הצבאי המובהק יעשה מטעם מערכת הבטחון, מחייב שציוד לשירותי הבטחון והמגן האחרים יירכש באותה שיטה.

תיקון שני אני מציע לסעיף 16ט. לגבי סעיף זה אני מצטרף לדעתם של חברי-הכנסת שערי ומואב. אני חושב שצריך למצוא דרך להגביל באורח קונקרטי את האפשרויות של איש מערכת הבטחון להשתחרר ולעבוד מיד כסוכן ציוד לחימה או כשליחו. דוגמאות לקונקרטיזציה: דוגמה אחת — תקופת צינון ממושכת, לפי חות של שנתיים, כדי שאדם יינתק לאט לאט מתפקידו הקודם. דוגמה שנייה: בפריטי לחימה קונקרטיים, אולי מסווגים מאוד או המוגנים מאוד, צריך לשקול הטלת איסור מוחלט על האיש שהיה ממוחה להם במערכת הבטחון להופיע אפילו כעבור שנה או שנתיים כסוכן פרטי העוסק ברכישתם. דוגמה שלישית — הקפדה מלאה בעניין שירות המילואים ביחידה העוסקת ברכש. לפעמים הדבר נעשה באקראי ולפעמים שלא באקראי. מוטב לשים עין על הנושא ולמנוע אפשרות כזאת. לא ייתכן שסוכן העוסק בציוד לחימה מסויים יהיה לו תפקיד במילואים ביחידה העוסקת בציוד זה או קשורה בו. האיש יצטרך להחליט אחת משתיים: או שיחדל להיות סוכן, או שלא ישרת באותה יחידת מילואים. אם ימשיך להיות סוכן, לא יהיה באותה יחידת מילואים.

ואחרון אחרון, לא חביב: הופתעתי שבהצעת החוק מתייחסות סאנקציות הענישה רק לסוכן. אני מסכים, ואפילו מוכן שלא להתרעם על כך, שאם אדם מסתבך

עמלו, צריך האיסור להיות מפורט ומנומק בכתב, וזאת על מנת להקטין את החששות שהועלו כאן על-ידי חברי-הכנסת מודעי בדבר מונופוליאציה של סוכנים מסויימים. אם גם הנימוק וגם האיסור יהיו מפורטים ומנומקים יתמעטו החששות והסכנה של מונר-פוליאציה.

אשר לסעיף 16טו, שעניינו קביעת שיעור העמלה במקרה של היתר: אני מצטרף בזה לדעת אלה האומרים כי חשוב שקביעת העמלה תהיה מבוססת על קריטריונים אובייקטיביים ברורים מטעם ועדת מומחים או אולי ועדת החוק הבטחון על-פי טיב השירותים ורמת השירותים שהמפקח הסוכן. בנושא טיב השירותים יש להביא בחשבון גם את העמידה בלוח הזמנים של חווי האספקה. ידוע לי על מקרים שבהם לא עמדו הסוכנים בלוח הזמנים, ובתקופה של אינפלציה פירושו הדבר רווחים גבוהים מאוד ובלתי-מוצדקים לסוכנים. לא ידוע לי. לעומת זאת, על מקרים שבהם תבע משרד הבטחון סוכנים כאלה לדין על הפרת חוזה.

הערה לסעיף 16יט. ידוע לי על מקרה אחד לפחות של קצין לשעבר בחיל האוויר הפועל כסוכן לצידו צבאי, המוכר ציוד צבאי לחיל האוויר ובזמן שירותו במילואים הוא משרת באותו מקום שבו מתבצעות ההזמנות של חיל האוויר. לכן, לדעתי, מה שחסר בהצעת החוק, או בתקנות שיוחקו על פי הסעיף האמור, הוא קביעה חד-משמעית שלא תאושר לסוכן עמלה בנוגע לעיסקת רכישה או הזמנה מטעם מדינת ישראל אם לסוכן או לשותפיו היתה נגיעה כלשהי ברכישות מסוג זה בהיותו בשירות צבאי, בשירות המילואים או בתפקיד אורחי במערכת הבטחון.

אין בהצעת החוק תשובה לחופעות אחרות הקשורות ברכישת ציוד צבאי שנתגלו במערכת הבטחון והובאו בכמה מקרים גם לפני בית-המשפט. תופעת אלה לא קשורות בסוכנים המוכרים אלא דווקא בסוכנים הבלתי-מוכרים שקיבלו שוחד לקדם מכירת ציוד. אנו מקווים שגם בתחום הזה יוגבר הפיקוח, אם באמצעות חקיקה ואם באמצעים אחרים.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

רשות הדיבור לחברי-הכנסת מאיר פעיל, ואחריו לחברי-הכנסת שלמה לורינץ.

מאיר פעיל (מוקד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מחייב עקרונות את רוח החוק המוצע לפנינו, כפי שהיא מתבטאת בסעיף 16ג, כלהלן: "לא יקבל סוכן ולא יטכס לקבל, במישורו או בעקיפין, עמלה בנוגע לכל עיסקה שלפיה הזמינה מדינת ישראל ציוד לחימה". הייתי מנסה זאת באורח יותר חיובי, והטון הזה חסר בחוק. הייתי מנסה זאת בערך כך: "ממשלת ישראל לא תשתמש בסוכנים פרטיים כדי לתווך בעסקאות של רכישת ציוד צבאי" וכי'. זאת אומרת שהחוק לא ינוצח בצורה כזו שאדם פרטי לא יכול לקבל עמלה כסוכן, אלא שהחוק פונה בעצם לממשלה ואומר לה: עקרונות אסור לך, הכנסת אינה מתירה לך, להפעיל סוכנים בעיסקאות לרכישת ציוד לחימה. אחר-כך נותן לפתוח את השטח שיתיר במקרים מסויימים. זו הערה ראשונה. אני מרשה לעצמי לציין שגם אם התיקון שאני

הבטחון לא שם קץ להפאקטו לענין זה של דמי עמלה. ברור שמשרד הבטחון יכול שלא לשלם דמי עמלה גם בהעדר חוק. לא דרוש חוק כדי שמשרד הבטחון לא ישלם דמי עמלה על רכישת נשק, מה עוד שידוע לנו שבמקרים רבים ניצלו עובדים בכ"רים את קשריהם שהיו להם הודות לכך שתפטו משרה רמה במשרד הבטחון; ולפעמים הם עצמם עסקו בכ"ר כישת ציוד בטחוני ובאותו זמן הבטיחו לעצמם סוכנות טובה, וכאשר סוכנות זו היתה מובטחת להם פרשו מתפקידם ומיד עברו לצדו השני של המתרס ועסקו במה שעסקו קודם בחוקי תפקידם כפקידים בכירים במשרד הבטחון.

לפעמים יותר מאשר נגרם נזק כספי למשרד הבטחון על-ידי תשלום דמי עמלה נגרם לו נזק בכך שהוא מפסיד אדם טוב, אדם שלא עמד בפיתוי ועזב את מערכת הבטחון כדי להיות סוכן נשק. אינני יודע מהו הנזק הגדול יותר, האם הנזק הכספי או הנזק הכרוך בכך שמערכת הבטחון מאבדת אנשים טובים. לכן טוב הדבר שהובאה לפנינו הצעת חוק זו עכשיו. העניין שמדובר בו איננו רק נשק, או בלשון החוק: ציוד לחימה, שהרי משרד הבטחון רוכש במאות מיליוני לירות ציוד שאיננו ציוד לחימה ומוציא סכומים גדולים על עבודות עפר או עבודות בטחוניות אחרות. העובדה שבעניין העמלה אין כללים ברורים, אין חוק, אין תקנות אין הוראות אין קנות, אין לקבוע את המכרזים — אין לי כל ספק שכל אלה גורמים נזק כספי רב מאוד. אינני יכול לציין מקרה זה או זה כי איננו מדברים על דברים קונקרטיים אלא על עניין כללי. כפי שלא עולה על הדעת — כך לפחות אני מקווה — שמשרד המסחר והתעשייה ישלם דמי עמלה על מצרכים יסודיים, למשל על סוכר, על חיטה, על בשר, כך אין להעלות על הדעת שמשרד הבטחון ישלם דמי עמלה על מצרכים כאלה שאינם נכללים בחוק הזה באשר אינם בגדר ציוד מלחמתי, ציוד לחימה.

לכן, אדוני שר הבטחון, יש להשלים את החוק בעניין זה. אם זה נושא חדש, הייתי מציע לשר הבטחון להביא חוק נוסף אשר יכיל כללים ברורים מאוד גם בנוגע למצרכים שאינם בגדר ציוד לחימה מש"ר רד הבטחון מוציא עליהם מאות מיליונים של לירות, כדי לחסוך בדמי עמלה בכל מה שקשור בכך.

לדעתי, אין צורך ביוצאים מן הכלל, כפי שהדבר בא לידי ביטוי בסעיפים 16 ו-16טו. לפי סעיפים אלה יכול שר הבטחון לתת היתר לקבל עמלה ולקבוע שיעור עמלה. אינני יודע לשם מה צריך לאשר חרי"גים. ההסבר בוודאי יהיה שלפעמים אנו רוצים לרכוש נשק שלא קל להשיגו, ורק הודות למתווך מוכשר ומיוחד אפשר להגיע למקומות המתאימים, אם משלמים לו תשלום רציני. אדוני השר, אני מאמין שהאנשים שלנו, האנשים שלך במשרד הבטחון, במערכת הבטחון, אלה המסוגלים לבצע תפקידים ומשימות מסובכים וקשים ביותר ועושים זאת בהצלחה, בוודאי מסוגלים לא פחות מאשר מתווכים וסוכנים להגיע לאותם מקומות ולרכוש אותם נשק, גם מבלי שנעשיר אותם על-ידי דמי תיווך או דמי עמלה. לכן מציע אני למ"ר חוק את שני הסעיפים האלה ולא לאשר שום יוצאים מן הכלל.

בלקחת עמלה, או נתפס בקלקלתו ורץ ומחזיר, לפי המוצע בחוק — והרי מטרת החוק איננה להעניש אלא לחנך — ייאמר לו: קעת אנו נוטשים אותך ונפעיל נגדך חוקים אחרים. אבל מה שמפליא אותי הוא שאין בהצעת החוק שום סאנקציה כנגד איש המנגנון.

(שר הבטחון ש. פרס קורא קריאת ביניים)

לפי דעתי, צריך שיהיה ברור שאם איש מנגנון בכל רמה שהיא נתן עמלה או המליץ על גתון עמלה שלא כחוק או עשה משהו דומה, תופעל נגדו סאנקציה. על-פי רוב איש זה לא יהיה לו מה להחזיר, והוא יצטרך לעמוד לדין וצריך יהיה למצות נגדו את כל ההליכים.

אני רוצה לסכם ולומר: מאחר שהידע המקצועי הממשי בנושא ציוד לחימה — ואני ממליץ לפני שר הבטחון לחזור להגדרה של "ציוד לחימה" ולא "ציוד צבאי" — נמצא בדרך כלל כמעט כולו בידי אנשי מערכת הבטחון עצמם; מאחר שהרכש נעשה בממדים ענקיים; ומאחר שמדובר ברכישת ציוד לחימה - למען המדינה — כי המדינה היא הצרכן של הרכש הזה — מוטב שאנשי מערכת הבטחון עצמם הם שיעסקו במלאכת הרכישה ויימנעו ככל האפשר משימוש בסוכנים, לא רק כדי שלא לבזבז כספי המדינה — נימוק מוכובד בפני עצמו — אלא גם בגלל אלה ואחד נימוק קים טרומיים אחרים, בין שהם נוגעים לבטחון המדינה ובין שהם נוגעים לטיב הציוד. לא תמיד מה שזול יותר הוא גם טוב יותר. מאחר שהשיקול הדומיננטי צריך להיות השיקול של טובת המדינה ולא השיקול של רווחים כספיים, אני חושב שהנחיה של הכנסה למ"ר רד הבטחון צריכה להיות שיעשה כל הניתן להיעשות כדי להימנע משימוש בסוכנים פרטיים בחחום של ציוד רכישת ציוד לחימה. ואם יהיו כמה סוכנים של שר לחימה — אינני רוצה להשתמש במונח "סוחר נשק" — שייפגעו מהחוק המוצע, חזקה עליהם שימצאו מקומם במקצועות אחרים. בנושא כלי-כך קריטי לא צריכה המדינה להרהר ברווחיהם שלהם אלא במה שטוב למדינה.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

רשות הדיבור לחבר הכנסת לורינץ, ואחריו לחבר הכנסת אולמרט.

שלמה לורינץ (חזית דתית תורתית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אחד הטיפוסים הבלתי-סימפאתיים ביותר בעיני, ובוודאי בעיני רבים, הוא אדם המרוויח, המתעשר, ממסחר בנשק, זה שעו"ש דמים מדמים, כספים מדם שנשפך.

בדברי ההסבר להצעת החוק שלפנינו מדובר על דמי עמלה בסכומים של עשרות מיליוני לירות. גם העתונים מדברים על דמי עמלה בסכומים של מאות מיליוני לירות. זה זמן רב שאנו מביעים התנגדותנו, בהודמנויות שונות ובמקומות שונים, לתופעה שלילית זו. בכל הדיונים שהתקיימו על תופעה שלילית זו לא שמעתי איש אחד המגן על אלה המקבלים עמלה מסחר בנשק, ולכן פלא הוא שעד היום לא הובאה לפ"נ גינו הצעת חוק זו, ופלא גדול עוד יותר הוא שמשרד

— חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים (תיקון מס' 6) (לורינץ, דרניצקי, אולמרט, ברעם, שמעוני, פעיל, שובל, קורפו) —

פות כלפי אנשים, בין שהם במשרד הבטחון ובין שהם סוכנים שפעלו עד היום במסגרת החוקים של מדינת ישראל.

מאיר פעיל (מוקד):
אפילו בהתאחדות לכדורגל?

אהוד אולמרט (הליכוד):
לא שמעתי את קריאתו של חבר-הכנסת פעיל. אולי היתה לו איוו הברקה שלא הגיעה לאוני.

מאיר פעיל (מוקד):
שאלתי אם זה נכון גם לגבי ההתאחדות לכדורגל.

זלמן שזל (הליכוד):
את זה תשאל את חבר-הכנסת יוסי שריד.

אהוד אולמרט (הליכוד):
זה מעבר לחילוקי הדעות הפוליטיים, וכנראה זה גם נכון.

מכל מקום, אדוני היושב-ראש, אני חושב שהיתה הגומה. זה בהחלט מרגיז, גם בדיון של היום, לשמוע רמזים — גם אם הדברים לא נאמרים במפורש — כאילו אוטומאטית כל מי שהוא סוכן נשק ועוסק בתחום הזה כאדם פרטי או כגורם מסחרי צריך להיות חשוד שהוא רודף בצע ורוצה לטחוט כספים ממדינת ישראל. אפשר להתווכח אם השיטה נכונה, אם זה תמיד מוצדק לפעול באמצעות סוכנים, או אם צריך או לא צריך להיות פיקוח — ולדעתי חייב להיות פיקוח — אבל בין זה ובין שליחת הרמזים המעורפלים יש הבדל עצום.

אני חושב שהנושא עצמו מחייב דיון. אני מצדיק את המגמה ליצור מסגרת של פיקוח בכל התחום הזה. אני מחייב את המגמה שבאה לידי ביטוי ספציפית — קונקרטי בחוק עצמו. אך אני מציע לעצמנו לא לשכוח שדווקא בתחום המיוחד הזה שהוא תחום רגיש, עדיין, מורכב ומסובך לא פעם, גם בתקופה שלנו וגם כאשר הדבר מתנהל בניכול, על-ידי ממשלות רשמיות ורי-בוגיות, יש צורך לבצע דברים באמצעות סוכנים, וזאת במיוחד במדינת ישראל, בנתונים הספציפיים שלה.

חיים קורפו (הליכוד):
גם באמצעות שוחד. "עיסקת המאה" התנהלה בשוחד.

אהוד אולמרט (הליכוד):
אינני מדבר על "עיסקת המאה" ואני בהחלט לא ממליץ שנבצע עסקאות בשוחד. לצערי, כאשר היינו מעורבים פעם בזה ספגנו מכה מאוד לא נעימה. אבל יש לפעמים מצבים שבהם אתה נאלץ לבצע את העיסקאות באמצעות רשויות בלתי-רשמיות, וכולנו יודעים במה מדובר.

אם כן, אני מציע שנאמץ את הקו הכללי המחייב פיקוח בעניין, אבל בואו לא נערוך התנפלות כללית אגב קבלת מגמה זו, משום שלא פעם עלולים אהנו לפגוע על-ידי כך באינטרסים החיוניים של מדינת ישראל. בכך אינני רוצה להגן על שום סוכן ועל שום מקבל עמלות בתור פרט. עם זאת, אף שאני מחייב

באשר לסעיף 16יט — אם הצעתי האמורה לא תתקבל חושבני שרצוי לקבוע כי עובד בכיר במערכת הבטחון לא יוכל לעסוק בנושא זה ולא יוכל להיות סוכן בשום פנים ואופן, אלא אם כן עבר תקופה ארוכה למדי של צינון, לפחות ארבע או חמש שנים.

בסעיף 16כ מדובר במניעת הליכים פליליים ונקבע שאם אדם חוזר בתשובה ומחזיר את הכסף לפני שפתחו נגדו בהליכים פליליים — לא יפתחו נגדו ההליכים הפליליים האלה. אדוני שר הבטחון, אינני מבין מדוע ההקלה הזאת. הרי אותו דבר אפשר לומר לגבי מי שעבר עבירה על חוק מס הכנסה או על חוק מכס או על חוקים אחרים. יפה מאוד שאדם חוזר בתשובה והלוואי שכולנו נעשה זאת, אבל כאשר אדם היודע ומרגיש שעומדים לפתוח נגדו בהליכים פליליים בא ומחזיר את הכסף, אין הוא בעל-תשובה אלא הוא רוצה לקדם את פני הרעה ולכן הוא בא ומחזיר את הכסף. הקלה זו אינה קיימת בחוקים אחרים, על אחת כמה וכמה אין לה מקום בחוק זה.

החוק בדרך כלל הוא חיובי, חבל שבא כלי-כך מאחר, אבל אנו נתמוך בו, ואת התיקונים שהזכרתי ואולי עוד נוספים נוכל לברר בוועדה.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):
רשות הדיבור לחבר-הכנסת אהוד אולמרט — הא-חרון בדיון זה.

אהוד אולמרט (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנושא העומד על סדר-היום במסגרת הצעת החוק, שהשם הנייטרלי שלה כמעט שאינו מסגיר אותו, עורר בשעתו דיונים ציבוריים לא מעטים, ולצערי, לוו הדיונים הללו לא פעם באווירה של ליבוי יצרים מסויים שהדים לה שמענו היום גם בדברי חבר-הכנסת זכין כאן בכנסת ואשר אין לה ולא כלום עם הבעיה עצמה.

לצערי, מצויים אנשים אשר די להם בכך שנושא מסויים יהיה קשור במשרד ממשלתי כלשהו ומיד כל מה שיש להם נגד המשרד, נגד השר, נגד העמדות הפוליטיות — כל זה מתערבב אצלם במקום כלשהו לעיסה אחת, סמיכה מדי ודביקה מדי, והם משלחים מהמותן, ללא רסן, דברים מופרזים ומגזומים.

שרי-העבודה מ. ברעם:
מה שמו של חבר הכנסת העושה כך?

חביב שמעוני (המערך):
שמו חבר-הכנסת אהוד אולמרט.

אהוד אולמרט (הליכוד):
האמן לי, חבר-הכנסת שמעוני, ששר העבודה יסתדר אתי גם ללא עזרתך, אף-על-פי שאתה ירושלמי.

מאיר פעיל (מוקד):
זוהי דווקא דוגמה קלאסית למה שהזכרת עכשיו.

אהוד אולמרט (הליכוד):
אני חושב שכל הטענות על שחיתות במשרד הבטחון אין להן ולא כלום עם מה שלפנינו. גם הן היו מופרות. אני בעד מאבק ובעד לחימה נגד שחיתות, אבל נגד יצירת אווירה של היסטריה ושל ציד-מכש-

לחברת הכנסת לבני: לחוק יש "שינויים" כי הוא חלק מהחוק הכללי בעניין פיקוח על מצרכים, ואותן ההנחיות שיש שם קיימות גם כאן.

לחברת הכנסת מודעי: אני מציע להעביר את הצ"ע על החוק לוועדת החוץ והבטחון מפני שוועדת החוץ והבטחון עוסקת הן בצד המשקי של תקציב הבטחון והן בענייני בטחון ואני מודרך על-ידי שיקולים לגופו של עניין.

באשר לחוק האמריקני, נדמה לי שחברת הכנסת מודעי קרא חוק אחד ולא קרא גם חוק אחר. אמנם יש חוק הבא למנוע השחתת המידות, ואילו הוועידה חברה הכנסת מודעי, אבל יש גם חוק אחר העוסק במ"פ פרש במכירת נשק לחוץ-לארץ, וחוק זה סייע לנו בניסוח ההצעה שלנו.

מה שנוגע להערה אחת שפתח בה חברת הכנסת מודעי וחזרו עליה משתתפים אחרים בוויכוח: האם החוק צריך לחול רק על הנשק או החוק צריך לחול על צה"ל — לדעתי, המגמה של החוק צריכה להיות צה"ל ולא נשק בלבד. אפילו אדם מוכר, נהיה, גייפם, יש הבדל אם הוא מוכר 1,000 גייפים לקונה אחד שהוא צה"ל או שהוא מוכר 1,000 גייפים ל-1,000 קונים בשוק האזרחי. אני בטוח שאפילו הסוכנים עצמם וכל חברי הכנסת רוצים להיות שותפים לתחושת החייל הנמצא בחזית שמה שנוגע לבטחון לא נעשה בו שימוש אלא אם הוא הכרחי לגופו של עניין וכסף המיועד לבטחון הולך לבטחון. זה עניין של מוראל.

לחברת הכנסת דב זכין אשר הביא דוגמה, וחברי כנסת אחרים חזרו עליה, בדבר תת-אלוף שקיבל היתר לעבור לחברה אחרת: אני רוצה לציין שחתך-אלוף זה קיבל היתר מוועדה שבראשה עומד שופט מחוזי, ואין לבוא אליו בטענות. אם רוצים לבקר, צריך לבקר את הוועדה שהתירה לו לעשות זאת.

להערת חברת הכנסת הורביץ שגם עליה חזרו חברי כנסת אחרים בוויכוח: נכון שהעניין יאושר על-ידי עובדי משרד הבטחון, אבל לפני זה יפורסמו קרי-טריונים ותקנות אשר ידריכו את העובדים ועל-פיהם יצטרפו לפעול. מי שימצא את עצמו נפגע על-ידי הקי-טריונים או על ידי יישומם הלכה למעשה יוכל לפנות לוועדת ערר שתהיה בעלת אופי ציבורי, כפי שנאמר בהצעת החוק.

מה שנוגע לעובדי משרד הבטחון תרשו לי, חברי הכנסת, להגיד שמשרד הבטחון העוסק בעניין רכישת נשק זה עשרים ושבע שנה במאות מיליוני דולארים ובחנאים קשים עשה מלאכה נקייה בסך-הכל. גם הח"שרות שנתגלו לאחרונה, וחלק גדול מהם הופרך, לא נגעו לתחום הזה.

אני רוצה להעיר לחברת הכנסת שערי שבדרך הטבע ייקבעו הקריטריונים בהנחיות שיינתנו. ההנחיות לא יהיו סדורות. החוק אינו קובע בדרך כלל את ההנחיות האלה והן תפורסמנה בקובץ הוראות של משרד הבטחון שיעמדו לרשות הספקים, הסוכנים, הקבלנים, וכמובן, לרשות הציבור כולו.

החוק אינו מבטל בכל מקרה את תפקידו של הסוכן או את מעמדו, כי כפי שאמרתי בדברי הפתיחה, יש סוכנים מביאים תועלת. יש להם מוסכים, הם יכולים לתת טיפול וכדומה, ואין לנו כל כוונה לבטל

את המגמה שבאה לידי ביטוי בהצעת החוק, אני חושב, אדוני השר, שמנסחי החוק התפתו במקצת לאווירה הקיצונית שנוצרה בציבור ובאמצעי התקשורת כאשר הדבר הועלה בשעתו. נדמה לי שלגבי חלק מהדברים יש כאן הכבדה קיצונית ובלתי-מוצדקת. אני בהחלט בעד פיקוח כאשר מדובר בציוד לחימה פארא-אקסלאנס. זה מוצדק. יש דברים שונים שצה"ל משתמש בהם שבהחלט אינם בגדר "אמצעי לחימה בלתי-מסויימים", אם מדובר בתחום אפסנאי פלוני או אלמוני או בתחום של ענייני משק שונים. הקריטריונים המחמירים שאנחנו חייבים להחיל בתחום הציוד הצבאי המיוחד אינם צריכים לחול בהכרח על כל מה שנמצא בתחום השימוש של צה"ל. לפיכך בתחום של סניף 16, בהגדרתו, ייתכן שיש מקום לליברליזציה מסויימת, אבל, כפי שאמרתי, המגמה הכללית חיובית. יש נושא אחד ואחרון שיש מקום להדגיש אותו. אני מוכרח לומר שמבחינת ההיגיינה הציבורית אני פחות מודאג מהעסקת סוכנים ואני מודאג יותר מהבעיה של הילופי תפקידים ומעבר מרשות ממשלתית או צבאית העוסקת בתחומים הללו לרשות אזרחית. מבחינה זו אני מצטרף להערה של חברת הכנסת פעיל, וחיבל שאיננו כאן; סוף סוף אנחנו מסכימים בדבר מסויים. אינני מסתפק, אדוני השר, בנוסחה הכללית שבסעיף 16 ח"ט ואני חושב שיש מקום לקבוע קריטריונים מחמירים יותר בעניין תקופת הצינון. אדם ששירת בצה"ל תיקבע לגבי תקופת צינון המוגדרת בחוק ולא בתקנות. יש דברים שאני מעדיף שיוגדרו במפורש בחוק. אדם כזה לא יוכל לעבור במשך אותה תקופה למערכת האזרחית לתפקיד שיש לו איזו נגיעה שהיא לתפקידו הקודם. ושוב, לא משום שאני חושד, כפי שנרמז כאן על-ידי אחדים, שאוטומאטיט חי לו אותה צלצין באיזו מערכת מורכבת שבה הוא ממנהר איך לגיי את השירות הצבאי כדי לעשות כסף במערכת האזרחית. עם כל המחללים, עם כל הליקויים ועם כל העיוותים שנחשפו פה ושם גם במערכת הצבאית, עדיין לא הגענו למצב שקצינים בכירים בצה"ל יהיו עוסקים בשאלה איך לתמרן את עצמם ואת המערכת שהם חלק ממנה כדי לעשות כסף אחרת לאחר מכן. לא צריך להפריז בתופעה. צריך לקבוע גורמות ברורות בחוק כדי שהצדק לא רק ייעשה אלא גם ייראה. אבל כאשר אנחנו מדברים על הנושא נקפיד גם על אמות-מידה מתאימות.

אף שהדיון הוא אישי מוסמך אני לומר שסיעת הליכוד תומכת במגמה של החוק ואנו ממליצים להעביר אותו, הייתי אומר: בגלל האופי התברתי-הכלכלי שלו יותר מאשר בגלל האופי הבטחוני-הצבאי, לוועדת הכלכלה של הכנסת.

הד"ר י. דרניצקי (יורדי):

רשות הדיבור לשר הבטחון. שיענה לדברי המשתתפים בדיון.

שר הבטחון ש. פרס:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מודה לכל המשתתפים על הערותיהם הענייניות ולא אחליף את הדיון בוועדת החוץ והבטחון במליאת הכנסת. אני מניח שחלק ניכר יידון בכנסת. ועתה אעיר את הערות קצרות ביותר.

כ"ט תמוז תשל"ה (8 יולי 1975) — חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים (תיקון מס' 6) (פרס, קשת, ידיד); סקירת שר העבודה על פעילות משרדו (תשובת השר) (קשת, ברעם) —

מזה מערכות ב-83 מיליון לירות נקנו באמצעות סוכ-נים. בשנה שעברה קפץ הסכום ששילמנו בעד מערכות אלקטרוניקה ל-871 מיליון לירות, מזה בסך 70 מיל-יון לירות באמצעות סוכנים. אם הסוכן מקבל 5%—10%, הרי המדובר ב-3.5 עד 7 מיליון לירות דמי עמלה. נכון, כפי שאמר חברי-הכנסת יצחק מודעי, שיש מאות אלפי פריטים, אבל כשאנחנו קונים מטוס באמצעות הפנטון, הרי זה כבר כולל פריטים אלה. נכון שיש שפופרות אלקטרוניות שכל אחת מהן עולה 100 אלף לירות, ואם משרד הבטחון קונה 100 שפופרות כאלה מגיע הסכום ל-10 מיליון לירות. אינני רואה סיבה מדוע סוכן המוכר בדרך כלל שפופרות דומות בשוק האזרחי יקבל מיליוני לירות משום שקנינו שפופרות יקרות ובכמות גדולה.

אני רוצה להודות שוב על ההערות שהיו ביסודו של דבר ענייניות, ועל דברי ההערכה. אני מודה שיש דברים שכדאי לבדוק אותם פעם נוספת והדבר ייעשה בוועדת החוץ והבטחון אם החוק יעבור לשם.

היו"ר פ. צ. קשת :

אנחנו ניגשים להצבעה, ואני מבין שהכל מסכימים לקבל את ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה. ישנו ויכוח לאיוו ועדה.

מנהם ידיד (הליכוד) :

לוועדת הכלכלה.

היו"ר פ. צ. קשת :

אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה שתקבע ועדת הכנסת.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים (תיקון מס' 6), תשל"ה—1975, לוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

ז. סקירת שר העבודה על פעולות משרדו *

תשובת השר

אדוני היושבי-ראש, אני רוצה להודות מקרב לב לחברי הכנסת שהשתתפו בוויכוח והשמיעו דברי ביקורת ודברי הערכה על פעולות המשרד. ואם כי אינני מתכוון לענות במפורט לכל אחד ואחד מחברי הכנסת שהשתתפו בוויכוח, אני רוצה להבטיח לבית הזה שחברי לעבודה ואנוכי נעשה כל מאמץ ליישם את ההערות החשובות, אם כי לא יהיה זה נכון מצדי להגיד שאני מקבל מראש את הדברים מבלי שבדקתי אם הם ישימים, כמו אותה הצעה של חברי-הכנסת אמנון לין בדבר פעולה בלתי-שגרתית שצריך לעשות בקרב הנוער שאינו נמצא במסגרת חינוכית או מקצועית מח-ייבת. ויש עוד שורה שלמה של דברים כאלה.

אני רוצה למקד את דברי תשובתי באותם נוש-אים שנראים לי כעומדים בסדר העדיפות הראשונה בפעולת המשרד שלנו וגם של הביטוח לאומי. וקודם כל אני רוצה לענות לידידי חברי-הכנסת ידיד: מספיק

את מקור פרנסתם או לא להביא את זה בחשבון. בעניין חוק הצינון, חברי-הכנסת לבנבראון, יש חוק צינון ומי שמפר אותו נוקטים אמצעים משפטיים נגדו. במקרה של מעבר מתפקיד במשרד הבטחון או בצבא לתפקיד אחר ייקבעו ההנחיות בתקנות, כמקובל. החוק קובע עקרון, והתקנות קובעות פרטים.

אני רוצה להגיד לחברי-הכנסת בעזו מואב שכ-אשר תיאסר קבלת עמלה יהיה האיסור מנומק על-פי הוראות ועל-פי חוק; הוא הדין גם לגבי היתר, וכך תי-מנע שירות. כבר הערתי שלגבי הקצין הנדון היתה בדיקה והדבר נקבע על-ידי ועדה.

לחברי-הכנסת מאיר פעיל אני רוצה להגיד כי מובן מאליו שעובד מדינה אסור לו לעשות דבר בניגוד לחוק המדינה. הוא הדין גם בעניין עמלה. אם יפר זאת יאחזו נגדו באמצעים מתאימים.

הבעיה בעניין העמלה — וזאת אני אומר לחבר-הכנסת לוריניץ — היא לא תמיד בכך שמשרד הבטחון משלם אותה. יש כל-יכך הרבה אבסורדים ופאראדוק-סים, שלא נכנסתי אליהם, שמסככים את החיים. דוג-מה אחת: חברה המספקת צמיגים לצה"ל שילמה שנים רבות לסוכן שלא ידענו על קיומו. הסוכן הוא כביכול ישראלי החי בניו-יורק וצירפו את ישראל למחוז מכירות של אמריקה. זה ארך כמה זמן עד שעלה בידינו לגלות שאותו סוכן מקבל דמי עמלה מן החב-רה ללא ידיעתנו. אם יש לו דרכון ישראלי נוכל לחייב אותו, לפי החוק החדש, לגלות לנו אם הוא מקבל עמלה או לא.

בעניין אלקטרוניקה: אלקטרוניקה מתחילה להיות כלי נשק כמו כל כלי נשק אחר, ואביא דוגמה אחת או שתיים: ב-1972, כלומר לפני שלוש שנים בלבד — ואולי זה יתן מושג על מה מדובר — רכש משרד הבטחון מערכות אלקטרוניקה ב-270 מיליון לירות,

היו"ר פ. צ. קשת :

אנו ניגשים לסעיף ה' בסדר-יומנו: סקירות שר העבודה ושר הסעד על פעולות משרדיהם — תשובה. צר לנו, אך נוכל לשמוע היום את תשובת שר העבודה בלבד. רשות הדיבור לשר העבודה.

שרי-העבודה מ. ברעם :

אדוני היושבי-ראש, כנסת נכבדה, אלינכון שמתם לב, חברי הכנסת, שהיום צריך היה להשיב לוויכוח על פעולות משרד הסעד חברי וידידי השר חזני ז"ל. לא נשמע עוד את קולו הרגוע, השקט, הבוטח שעבר בבית הזה. בהזדמנות זו אני רוצה, יחד עם כל חברי הבית, להביע השתתפות בצער. אני יודע שתהיה אז-כרה מיוחדת, אבל בפתח דברי מצאתי לעצמי חובה וזכות להגיד את הדברים האלה כי אבד לנו חבר וידיד, פארלאמנטאר טוב, שר טוב, והעיקר — אדם טוב, יהא זכרו ברוך.

האגף להכשרה והשתלמות מקצועית, בשיתוף שיתוף רות התעסוקה במשרד העבודה, נוקט פעולה משולבת לאיתורן של נוער זה והשמחתו בעבודה יציבית. מפקחי התניכות במשרד העבודה פוקדים את בתיהם של נערים הנמצאים מחוץ למסגרות לימודים ותעסוקה כדי להסדיר את הפניותם לבתי־ספר לחניכים באזור הקרוב ביותר למקום מגוריהם.

חברת־הכנסת אמיר עורר שאלה נכבדה הקשורה בנושא תאונות העבודה. בקשר להערותיו בנושא זה אני רוצה להעיר שאנו מודעים לבעיה ואנו מתייחסים בחומרה ובדאגה לעלייה במספר הנפגעים בתאונות העבודה. בנוסף לנוק החמרי הנגרם על־ידי תאונות עבודה קיימת, כמובן, גם שאלת הסבל שאין לה שיי עור. אלא שבלי להקנות את הריפות הבעיה עלי לציין שמעל למחצית מספר התאונות הן למעשה תאונות דרכים הנגרשות כתאונות עבודה מאחר שהן קורות בדרך לעבודה וממנה ולפי הגדרת חוק הביטוח הלאומי הן נחשבות לתאונות עבודה. תאונות אלה אינן במסגרת טיפולה של מחלקת הפיקוח על העבודה.

בטיפולנו בנושא תאונות העבודה אנו נתקלים בקשיים באיוש משרות תקניות של מפקחי עבודה בעלי רקע וידע מקצועי מתאים. כך, למשל, נמצאות בתקן הקיים של 92 מפקחי עבודה 10 משרות פנויות שאנו מתקשים למצוא להן כוח־אדם מתאים. פיקוח יעיל על העבודה מחייב, בנוסף להכשרה מתאימה וידע מקצועי, גם נסיון שיאפשר איתור מוקדי התאונות במפעלים. אם נוסף לאלה את התחלופה כתוצאה מפרישת מפקחי עבודה לגימלאות נבין את הקשיים העומדים לפנינו בפתרון הבעיה. המחלקה לפיקוח העבודה במשרדנו עושה כל מאמץ אפשרי כדי להכשיר מפקחי עבודה, אם על־ידי הדרכה אינטנסיבית ואם על־ידי קורסים והשתלמויות מקצועיות.

פעולה ענפה נעשית למניעת תאונות עבודה על־ידי הדרכה, הסברה וייעוץ, הכל במבטיל לאכיפת החוק. רק באותם המקרים שפעולות אלה אינן מועילות רואים אנו הכרח לתבוע את העבריינים לדין.

בשנת 1974 ערכו מפקחי העבודה קרוב ל־65,000 ביקורי פיקוח ונשלחו למעלה מ־14,000 מכתבי התראה לתיקון ולסילוק מפגעי בטיחות. מתוך 1,700 תאונות עבודה שנחקרו הגיעו קרוב ל־1,000 תיקים לערכאות ואנשים חוייבו בדין.

נתונים אלה מעידים על היקף הבעיה ועל הטיפול המקיף שאנו נותנים לה. אני יכול להבטיח לחברת־הכנסת אמיר ולכל חברי הבית, שהכלל המורה "כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא" מבטא את גישתנו לנושא ואת היערכותנו לצימצום מספר תאונות העבודה בארץ עד למינימום האפשרי.

חברת־הכנסת שמעוני התייחס בדבריו בעיקר לתשומים של המוסד לביטוח לאומי. להערותיו אלה אני רוצה להוסיף נתונים אחדים המאפיינים את המגמה הכללית במדיניות הרווחה הסוציאלית שהמשלה ומשרד העבודה מפעילים במשך השנים האחרונות.

למרות הגידול המשמעותי בתוצר הלאומי הגלמי בשנים האחרונות חלה עלייה מתמדת בתשלומי הגימלאות של המוסד לביטוח לאומי. הם הסתכמו ב־5.4%

מה שיש, לא צריך להוסיף על מה שיש. אנחנו יודעים שקיימת בעיה רצינית מאוד הקשורה עם נוער שאי־נו לומד ואינו עובד, וגם מה שאגיד הוא חמור למדי ומחייב מאמצים גדולים. כל אחד מבין שאנחנו מדברים לא רק באקטגוריות של מספרים, אלא גם בקאטגוריות של איכות, שכן אם בעיירה קטנה או גדולה או בעיר גדולה או קטנה יש כמה נערים שלא הספיקו לתת להם את מה שהחברה חייבת להעניק להם, הרי הם ללא ספק בחזקת מטרד רציני מאוד מבחינה ציבורית וחברתית. נושא הנערים והנערות שאינם עובדים ואינם לומדים הוא אחד הנושאים שהיקדשנו לו תשומת־לב מיוחדת במשרד העבודה במטרה לצמצם את היקף הבעיה, ללמוד אותה ולעשות ככל הניתן לפתרון. האגף להכשרה והשתלמות מקצועית במשרדנו החל בקיץ 1974 לערוך מיפקד של בני־נוער בגילאי 14—18 בעיירות פיתוח. המיפקד נערך על־ידי ביקור בבתיהם של כל אחד מהנערים והיה קשור באיסוף מידע מפורט עליהם, לרבות נסיון לברר את הסיבות שהביאו לנשירתם מעבודה או מלימודים. המיפקד שערך משרד העבודה הקיף עד כה אוכלוסיה של 300,000 נפש ב־25 עיירות פיתוח בחלקים שונים של הארץ. בהסתמך על מיפקד זה אני יכול להביא לפני הכנסת נתונים מעודכנים לאפריל 1975. מספר הנערים שאינם לומדים ואינם עובדים מסתכם ב־5% עד 6% מבני־נוער בגילאי 14—18 בעיירות הפיתוח. בנתונים מוחלטים מדובר ב־1,500—1,600 בני נוער שאינם עובדים ואינם לומדים מתוך אוכלוסיה של 30,000 גילאי 14—18 שנפקדו בעיירות אלה. נתונים אלה כוללים גם את בני־הנוער העומדים לפני גיוס לצה"ל ולכן אינם מתקשרים למקום עבודה קבוע ומסתפקים בעבודות ארעיות. נמצאים ברשותנו נתונים מפורטים יותר על המיפקד ונוכל להעמיד אותם לרשות חברי הכנסת שימצאו בוה עניין.

בגלל התנאים השונים בערים הגדולות אין אני מציע להשליך מנתוני המיפקד בעיירות הפיתוח על תוח לגבי מספר הנערים שאינם לומדים ואינם עובדים בריכוזים הגדולים של האוכלוסיה.

כללית, נראה לנו שאחוז הנערים האלה בערים הגדולות גבוה במקצת מזה שבעיירות הפיתוח. לפי הערכת משרד העבודה מספרם הכולל של בני־הנוער גילאי 14—18 שאינם במסגרת עבודה או לימודים נע בין 12,000 ל־16,000 בני־נוער, והוא כמחצית מהמספר שנקב חברת־הכנסת ידיד, וגם זה מספיק.

מנחם ידיד (הליכוד):

הלואי והיה זה נכון. המוקדים העיקריים הם בשכונות של הערים.

שר־העבודה מ. ברעם:

אני יכול להביא רק דברים שבדקנו אותם. בעיני גם מספר זה הוא מספיק, גם הוא מחייב מאמצים גדולים.

אין לי ספק שמספרם של הנערים והנערות שאינם עובדים ואינם לומדים ירד בשנים האחרונות במידה רבה כתוצאה מהרחבת חוק חינוך חובה והגברת הפעילות של משרד העבודה, דבר שאיפשר את קליטתם של בני־נוער רבים בחניכות, בהכשרה מקצועית ובמסגרות חינוכיות או תעסוקתיות אחרות.

ניקה והתחבורה, וכן בענף הבניין והטקסטיל. ההזמנות שלא סופקו בענפי המתכת השונים נעו, בממוצע תלת-חודשי, במשך 1974 ממנימום של 1,150 עד למאקסימום של 1,420 עובדים. מגמה זו החריפה ברבע הראשון של 1975 ומספר ההזמנות שלא סופקו בענפי המתכת, האלקטרוניקה והתחבורה הגיע ל-1,600. בחלוקה תת-ענפית בולט במיוחד ברבע הראשון של 1975 המחזור בכעלי מקצוע כלהלן: מסגרים — 600; חרטום — 159; חשמלאים — 159; מכונאי רכב וחשמלאי רכב — 146.

חברי הכנסת, אני רוצה להפנות את תשומת-לבכם במיוחד למחסור במסגרים וחרטום. מחסור זה קיים לא רק ב-1975, כך היה גם בשנת 1974 ובשנת 1973. אם מדברים ברצינות על הגברת התפוקה והפריור, יש לזכור שעלינו לספק את הכוח המקצועי הזה למשק. חייבת להיות רפורמה רצינית לא רק במס, המצב מחייב רפורמה רצינית בכל יחסינו לבעיות של פועלי הייצור וכל המשתמע מזה.

למרות שינויים ברמת הביקוש לבנייה בשנת 1974 ובראשית 1975 עדיין גדול מספר הפניות שלא סופקו בענפי הבניין השונים. לקראת סוף 1974 הסתכם מספר הפניות שלא סופקו בלמעלה מ-720 עובדים, וברבע הראשון של 1975 הן עדיין ברמה של 600 עובדים. בחלוקה תת-ענפית בולט המחסור בטפסנים, בנאים וברולנים.

מספר הפניות שלא סופקו בכל ענפי התעשייה מראה שהמשק ממשיך לפעול ברמה גבוהה והביקוש לאנשי מקצוע עדיין עולה על ההיצע. הפניות שלא סופקו בשנת 1974, בניכוי תנודות עונתיות, מעידות על ביקוש ברמה גבוהה הנע בין 1,700 פניות עד קרוב ל-2,000. מגמה זו מוצאת ביטוי גם ברבע הראשון של 1975 ואפילו בצורה בולטת יותר: מספר ההזמנות לעבודה בכל ענפי התעשייה שלא סופקו הסתכם ב-2,200.

לסיפוק הביקוש במקצועות אלה ובעקבות השינויים במשק העלה האגף את דמי הקיום ללומדים מ-20 ל-30 לירות ליום והורחבו במידה ניכרת פעולות ההכשרה הפנים-מפעליות. ברור שאין אצלנו יכולים לקבוע בהכשרה מקצועית שכר גבוה יותר מהשכר ההתחלתי בכל ענף וענף. אם נעשה זאת נחטיא את המטרה שהיא קליטת אנשים בעבודה. ההכשרה המקצועית שלנו איננה הכשרה מקצועית לשמה, היא מיועדת להרבות עובדים במפעלים.

שתי בעיות מרכזיות עומדות היום לפני האגף: (1) גיוס המשאבים הכספיים להרחבת היקף הפעולות של האגף והעמקת הטיפול באוכלוסיית הלומדים; (2) איתור קבוצות נוער ומועמדים לתכניות ההכשרה ומתן תמריצים שבאמצעותם נוכל "לגייס" אותם לתכניות ההכשרה וההשתלמות במקצועות הדרושים למשק. התעשייה והבניין צריכים לעמוד בראש סולם העדיפות שלנו.

תכנית החומש לבנייה של משרד השיכון מחייבת התייחסות מיוחדת לנושא ההכשרה המקצועית. כמחצית ממספר העובדים בענף הבנייה הם עובדים מקצועיים. הפרישה מהענף גדולה כיום מהכניסה אליו. הדבר גרם למחסור בכוח-אדם יהודי בענף והביא להע-

מהתוצר הלאומי הגלמי בשנת התקציב החולפת ויגיעו ל-5.7% בשנת התקציב 1975/76.

עלי לציין שעל-פי אומדני הביצוע לשנת 1974/75, אחרי הרבה שנים יעלו בפעם הראשונה תשלומי המור-סד לביטוח לאומי בענפי הביטוח ב-69 מיליון לירות מעל סך כל הגבייה בענפים אלה. על-פי הצעת התקציב לשנת 1975/76 יעלו תשלומי הביטוח הלאומי בענפי הביטוח שלו ב-450 מיליון לירות מעל לסך כל הגבייה בשנת התקציב הבאה. נתונים אלה הם עדות לכך שלמרות הוצאות הבטחון עושה הממשלה את כל מה שאפשר לסגירת פערים סוציאליים ולהעלאת רמת הרווחה של האוכלוסייה כולה.

אדוני היושב-ראש, בסיכום דברי התשובה שלי לדיון רצוני להתייחס לפרק התעסוקה, ההכשרה וההשתלמות המקצועית. מדיניות המשרד בנושא הכשרה והשתלמות מקצועית מוכתבת על-ידי הצורך לספק כוח-אדם מקצועי ומיומן במקצועות ובענפים שבהם קיים מחסור בכוח-אדם מתאים. חותרים אנו להכשיר כוח-אדם לענפי יצוא ולענפים מחליפי יבוא. מכאן שהתחירה להעלאת רמת התפוקה והפריור במשק קשור רחוק הרחק עם תכניתנו להכשרה ולהשתלמות מקצועית והיעדים שהציב לעצמו.

תכניתנו כוללת הכשרת כוח-אדם מקצועי, לרבות טכנאים והנדסאים; פיתוח מערכות השתלמות לעידכון עובדים בחידושים טכנולוגיים בתעשייה והרחבת הטיפול בנוער קשה-סידור. כן מטפל האגף בהכשרה והשתלמות מקצועית בהסתב אקדמאים, עובדים חרדים וישראלים חוזרים.

אוכלוסיית הלומדים במסגרת האגף להכשרה והשתלמות מקצועית הסתכמה בקרוב ל-48,000 בשנת 1974. התחזית לשנה זו היא שיהיו 56,000 לומדים. קרוב ל-40% מתקציב הפעולות של האגף מוקדשים היום לפעולות בקרב הנוער במסלולים שונים הכוללים הכשרה מקצועית, חניכות ויום לימודים לנוער עובד, בתי-ספר תעשייתיים ואימון מקצועי לנוער.

ההתפתחויות הכלכליות במשק במחצית השנה האחרונה מעידות על מחסור מתמשך בכוח-אדם מקצועי ברבעה ענפים: מתכת, מכונאות רכב, חשמל ואלקטרוניקה. להלן כמה נתונים הבאים להמחיש את המגמה הזאת: יש צורך להסב 400—500 עובדים ממפעלי "אוטוקרס" בחיפה לעבודות אחרות. במספנות יש ראל בחיפה חסרים 500 עובדים מקצועיים. מחסור זה עלול להשפיע על היקף היצוא של מספנות ישראל שהן משופעות היום בהזמנות שאין בכוחן לספקן. מפעל המנועים בבית-משמש זקוק לעובדים נוספים והוא מוכן להקים בית-ספר תעשייתי להכשרת עובדים אלה. אלה הן דוגמאות בודדות המעידות על המגמה הכללית, ולא אנקוב כאן במספרים כמה כוח-אדם מקצועי ירוש למערכת הבטחון שעדיין לא סיפקנו אותו. אם נעשה חשבון מה נחוץ השנה, אינני יכול להגיד לבית אלא זאת, שאם כי בתי-הספר המקצועיים בארץ גדלו פי 32 לעומת גדולו בשיעור של פי 4 באוכלוסייה, אין בכוחם לספק את כוח-האדם לצרכים אלה.

הזמנות לעבודה שלא סופקו בתקופת אפריל 1974 — מאיס 1975 לפי עיסוקים מעידות על מגמה ברורה של ביקוש מוגבר לעובדים בענפי המתכת, האלקטרו-

חברת ל"ה, ישיבה קצ"ו

— סקירת שר העבודה על פעולות משרדו (תשובת השר) (ברעם); סקירת שר הפנים על פעולות משרדו ועל ענייני איכות הסביבה (תשובת השר) (קשת, בורג) —

בארץ יש כיום 10 מפעלים העוסקים בבנייה מתוך עשר ופוטנציאל הייצור שלהם מגיע ל-9,500 יחידות דיור לשנה. ברם בנייה מתועשת מחייבת חוזים לטווח ארוך בהיקף מינימאלי של פעולות. להקמת אתר בנייה ל-150 יחידות דיור בשנה יש צורך בהשקעה של מיליון לירות. כדי שהשקעה זו תהיה כדאית חייבים להבטיח לבונה חוזה לתקופת זמן מינימאלית. בדרך כלל, אתר בנייה מתחלק בין קבלנים אחדים והדבר אינו מאפשר לקבלן את היקף הבנייה המינימאלי הדרוש. נוסף על כך, בדרך כלל כופים על הקבלן את תכנית הבנייה מראש והדבר פוגע ביעילות הפעלת הבנייה המתועשת. מכאן ברור שבנייה מתועשת אינה יכולה להיות מיושמת על-ידי קבלנים קטנים או על-ידי חברות הפונות לבנייה פרטית.

הבנייה המתועשת אינה זולה מהבנייה הרגילה, אך היא מהירה מבנייה רגילה. היא קצת מוזילה. כי היא חוסכת ריבית, היא חוסכת בכוח-אדם ומבטיחה פיקוח יעיל יותר על הוצאות הבנייה ועל רמת הבטיחות. בבניית השלד מגיע החסכון בכוח-אדם ל-30% בהשוואה לבנייה קונבנציונאלית, אלא שבנייה מתועשת מחייבת הכשרת כוח-אדם ספציפי ובמקרים מסוימים מחייב הדבר הסבתם של עובדים מקצועיים העובדים כיום בענף. הפעלת תכנית החומש לדיור תחייב בדיקה והתייחסות מחודשת לשאלת הבנייה המתועשת על כל המשתמע ממנה בהכשרתו והסבתו של כוח-אדם מקצועי לענף מרכזי זה במשק.

לאת רמת השכר בו, בעיקר אצל עובדים מקצועיים. תופעות אלה הביאו להארכת תקופת הבנייה ולתלות גדלה והולכת בעובדי השטחים.

אם תכנית נפרדת ואם במסגרת תכנון כולל — כל תכנית רב-שנתית לדיור תחייב פעולות להגדלת כוח-האדם היהודי בענף. על פי תכנית משרד השיכון יהיה מספר הדיירות שייבנו בשנים הקרובות גדול ממספר הדיירות שנבנו בשנים האחרונות. אם נוסף את גילם הגבוה של היהודים בענף הבנייה ואת העובדה שאין תחלופה מספקת מהפורשים מהענף, נראה שענף הבנייה יעמוד בשנים הקרובות לפני מחסור גדל והולך בכוח-האדם. הקטנת המחסור יכולה להתבצע על-ידי הגדלת מספר הנכנסים לענף מקרב העררים המקומיים והעולים החדשים. לצורך זה יש לפתור את הלישור תנאי העבודה בענף, ליצירת מסלולי קידום ולהגברת ההכשרה המקצועית. המוסד להכשרה ולייעול הבנייה הוא הרוע המבצעת את ההכשרה המקצועית בענף זה, אלא שהיקף ההכשרה במסגרת מוסד זה לא סיפק עד כה את צרכי הביקוש: מתוך ממוצע שנתי של 600 תלמידים מתחילים סיימו 85% את הכשרתם במוסד זה, והם היוו תוספת שנתי של 0.5% מכלל המועסקים הישראליים בענף וכ-1% מהמועסקים המקצועיים בו. יש להניח שתוספת זו נופלת בהרבה ממספר הפורשים מהענף.

רבים רואים בבנייה המתועשת פתרון למחסור בכוח-האדם בענף הבנייה. בבנייה המתועשת נעשה רוב המבנה במפעל ורק ההרכבה נעשית באתר הבנייה.

ח. סקירת שר הפנים על פעולות משרדו ועל ענייני איכות הסביבה *

1. תשובת השר

הללו, של העשור שבו אנו חיים, שהעולם בכללותו עומד לפני שתי בעיות מרכזיות, כל מדינה ומדינה לפי נחונה היא. בעיה אחת היא בעיית הפער החברתי, על כל מרשיו ועל השלכותיו של הפער החברתי. והבעיה השנייה — הבעיה האקולוגית, שבה למעשה כמוס וכלול התשלום שהאדם המודרני והחברה המודרנית משלמים בעד ההתקדמות התעשייתית, בעד ההתקדמות הטכנולוגית, המאפשרת רווחת החיים ונוחות החיים ביחד עם פיתוח כל כלי המשחתת וסביבה משחיתה במובן האקולוגי.

ייתכן שהרס הסביבה הוא אחד המחירים שאנחנו משלמים בעד ההתקדמות הטכנולוגית והטכנית, בסיוע המדעי, לרבות תורת האקולוגיה — וכידוע, המלה היוונית "אויקוס" משמעה "בית", ומה"בית" היווני אנו מגיעים ל"משק-בית", לניהול הבית, של הפרט ושל הציבור. ייתכן שגם בנוגע לשרוש הבעיות האקולוגיות בעקבות ההתפתחות התעשייתית למעשה משלם האדם — וההיסטוריה חוזרת על עצמה — בעד העובדה שהוא אכל מעץ הדעת, הוא משלם על-ידי כך שגורש מגן-העדר. כלומר, בכל חיים של כל אדם, של פרט ושל ציבור, בעד התקדמות אתה צריך לשלם.

היו"ר ב. צ. קשת:

חברי הכנסת, נעבור לסעיף ו' בסדר היום: סקירת שר הפנים על פעולות משרדו ועל ענייני איכות הסביבה. היום נשמע את תשובת השר ונערוך סיכום לדיון. אבקש את שר הפנים לעלות לדוכן.

שר-הפנים י. בורג:

אדוני היושבי-ראש, ראשית כל רוצה אני בדברי התשובה והסיכום שלי להודות לכל חברי הבית, מכל הסיעות, על הדיון הענייני, שקט באופן יחסי, מעמיק באופן אבסולוטי, שהתקיים מסביב לתקציב ומסביב לעבודת משרד הפנים. אני מקווה שהיה בדיון הזה משום ביטוי של הערכה לעובדי המשרד; לא דווקא לשר אלא לעובדי המשרד המשתדלים לנהל את עבודת משרד הפנים באותה האווירה הממלכתית שאנחנו מצוים לנהל בה את העניינים, בייחוד באהרו זיו-שיח מסובך, עמוס, בעל משכנתאות פוליטיות ואישיות, המתנהל בין הזרוע הממלכתית המרכזית לבין הזרוע הממלכתית המוניציפאלית — שגם היא ללא שום ספק חזית ורוע ממלכתית היא.

מקובל בתורת המדינה ובתורת החברה של השנים

— סקירת שר הפנים על פעולות משרדו ועל ענייני איכות הסביבה (תשובת השר) (בורג, קורן) —

גם מדבר על אותם חוקי-העזר שבויכוח הביא לגביהם נקודת-מבט מסויימת — שאני די קרוב אליה — חבר-הכנסת אברמוביץ.

אני רוצה להעיר לידידי חבר-הכנסת אברמוביץ — ואעיר זאת בנוסף של "אנדרסטיימנט" — שזה לא מאה אחוז בסדר שהוא דורש משר הפנים להפעיל חוקי-עזר, בה בשעה שלשר הפנים אין סמכות לעשות כך, ומונע מחבר עיריית תל-אביב מר אברמוביץ לעשות את הדבר בעצמו, באותה עירייה שהוא חבר בה ובאותה קואליציה שהוא חבר בה. אני מבין את המורטיבאציה שלו. אני שותף מלא למאויים שלו. אינני שותף להחלפת הכתובות ביני לבינו.

אני רוצה לומר — לא בשמחה יתרה — שביצוע חוקי-עזר נעשה בתוך הרשות המקומית עצמה. יתר על כן, קיים פסק-דין במשפט של קאסם נגד נצרת, ובאותו פסק-דין נקבע במפורש שאפילו בית-המשפט לא יכריח רשות מקומית להגיש תביעות על-פי חוקי-העזר של עצמה. אין אני יכול להשתמש בכמה זו כדי להביע את דעתי לחד הפרמאלי היבש האומר שאותו המחוקק שחקק חוק מסויים, וגם אם הוא נקרא "חוק-עזר", הריהו בעל משמעות ממלכתית לאזור מסויים, לרשות מוניציפאלית מסויימת. אמורים: אמנם יכריח לחוק את החוק, אמנם יכולת לקבוע מה העונש; רק דבר קטן אחד חסר: אין אתה רשאי להגיש לבית-המשפט תביעה נגד העובר על החוק.

כנסת נכבדה, נדמה לי שיש כאן יותר מלאקונה, יש כאן ים שלם של דברים הזקוקים לבירור, ואני מניח שהדברים יכולים להיות ברורים ואני אטה שכם לכל נסיון למצוא דרך. בכל אופן, כיום סמכות חוקית לשר הפנים להכריח רשות מקומית להגיש משפטים לפי חוקי-עזר — אין.

אני רוצה לומר משהו ברוח דומה בנוגע לאותה ביקורת שהושמעה, בצדק, על אי-פעילות של איגודי ערים מסויימים בתחום הביוב, בתחום המים ובכמה וכמה תחומים אחרים, באותם תחומים חיוניים שלמע"נם הוקמו איגודי ערים. דעתי ברורה: איגוד ערים לא נוצר להיות "פרונט"; איגוד ערים לא נוצר להיות אליבי בשביל רשות מקומית זו או זו שתוכל לפטור את עצמה ולומר: זה לא שייך אלי, זה שייך לאיגוד ערים. איגוד ערים נוצר כדי לבצע תפקידים שרשות אחת לבדה אינה מסוגלת לבצע אותם, מטעמים איר-גוניים או מטעמים גיאוגרפיים, למשל, מפני שפעולות לחימה נגד זיהום, נגד יתושים וכו' או סילוק אשפה ונגועות לתחום הרבה יותר מקיף מאשר תחום גיאוגרפי של רשות מקומית מסויימת. במקרה שרשות מקומית לבדה אינה מסוגלת, מטעמים גיאוגרפיים או מטעמים אירגוניים, לבצע משהו — יש איגוד ערים, אבל הוא צריך לפעול.

רוד קורן (המערך):

כבוד השר, לפי המדיניות עומד איגוד ערים בסוף התור של מקבלי הכסף ולפעמים הוא מקבל אותו בסוף השנה ונמצא במשבר. על כך הערתי בדבריי.

שר-הפנים י. בורג:

לא נעלם ממני מה שאמרת. אני רוצה לומר שהמלים

ועכשיו בענייני אקולוגיה. הכנסת הזאת — ואני מצייין זאת בסיפוק, בתור חבר הכנסת הזאת — אחראית לכך וזכאית לרשום לזכותה שבימי עבודתה עד הנה חלה תווה רצינית בכיוון הרצוי. גם הממשלה ערה ומודעת לכך. היא הקימה את השירות לאיכות הסביבה, המונחה על-ידי צוות של נציגי השרים המייצגים את השרים במועצה הארצית לתיכנון ולבנייה, ואני חושב שבעניין זה יש התקדמות גם בתחיקה, גם בעירובות וגם במודעות, אף שאנו יודעים שבדרישה בין המאורעות, במתח הדיאלקטי של החיים על תופעותיהם, יש לפעמים דברים המראים עד כמה הוויכוח על מי מנחות של אקולוגיה יכול להיות רחוק מאותם הדברים הפוליטיים והבטחוניים שהם הנותנים את הטון בחיינו.

מה אני יכול לקחת כדוגמה טיפוסית יותר מאשר יום איכות הסביבה הבין-לאומי, שחל ב-5 ביוני מדי שנה? לפני שנים מספר, ב-1972 או 1973, התקיימה ועידה בין-לאומית בשטוקהולם, שהיתה הוועידה הבין-לאומית הראשונה שהוקדשה לענייני אקולוגיה, והיא קבעה את יום איכות הסביבה, יום הסביבה הבין-לאומי, שחל באותו יום שבו נפתחה הוועידה. והרי זה יום ה-5 ביוני, הרשום בכמה וכמה ספרי היסטוריה באופן שונה, מהתחלת מלחמת ששת הימים ועד לפתיחת תעלת סואץ ב-5 ביוני 1957, ולא אזכיר את העובדה שאם אינני טועה באותו יום שבו נפתחה התעלה היו הצינורות והעבודה משותקים בקצאי. אם כך, ה-5 ביוני — כל אחד לפי טעמו וכל אחד לפי ערכו. אבל הבאתי זאת כאילוטראציה איך מתי-חות חיינו, כאמור, עומדת בין הקוטב של אקולוגיה מכאן ומתח פוליטי ובטחוני מכאן.

ברצוני לענות לכמה חברי כנסת, מבלי לקרוא כל אחד בשמו.

במשרד הפנים ערים להצעות תיקון לחוק התיכנון. הצעה אחת בכיוון זה כבר אושרה במועצה הארצית לתיכנון ולבנייה, ובהודמנות זו אני רוצה לומר שחלק מהביקורת החוזרת מדי שנה בשנה בנוגע לפקודת העיריות הוא מוגזם. באשר כבר היום — ותהליך זה התחיל בראשית הקמת המדינה — כ-80% של החוקים או התיקונים הם פרי יזמה ופרי עבודה של הבית המחוקק הזה, ולא סתם ירושה של השלטון המאנדאטורי. רי. אלא כדי להתייחס במיוחד לאותם עניינים השייכים לחוק התיכנון הריני מתכבד, כאמור, לומר שהמועצה הארצית כבר קיבלה זאת, ואנחנו נשתדל להגיש במהירות האפשרית לממשלה, ואחר-כך לכנסת, את הצעת התיקון לחוק.

ברור — ושוב ושוב צריך לומר זאת — שהחוק הטוב ביותר יש בו שני דברים: מצד אחד — הוא יוצר, וצריך ליצור, את האווירה המתאימה בציבור; מצד שני — האווירה בציבור קובעת מה מן החוק אתה יכול לקיים. וכאן לא תמיד השפעת-הגומלין היא כמו שצריכה להיות. ולכן אנחנו מגיעים לאותה עובדה, לאותה תופעה מצערת, שכמה מחברי הכנסת ציינו, ובצדק ציינו, שביצוע החוקים בתחום התיכנון והבנייה לקוי, וכן, ואולי עוד יותר, לקוי ביצוע חוקי-העזר בכל רשות ורשות. ואני קובע זאת לא בשמחה יתרה. אני מדבר על חוקי-העזר הנוגעים לבנייה, ואני

ההכנסות ובין ההוצאות גם אם הממשלה תשתתף במי-
דה ניכרת בכיסוי הגרעון ברשויות המקומיות.

כמובן — וכמה מחברי הכנסת נגעו בזה — כל
מה שאמרת מחייב גם את המשרד בפיקוח-יתר, בהדר-
כה באופן מתמיד, ואנחנו מצויים על תיגבור כלי בקרה
ותיגבור מנגנון בקרה כדי למנוע את העבירות, פשו-
טו כמשמעו, שעוברים על התקציב המאושר. כל מה
שאמרת עכשיו נותן דחיפות-יתר, נותן משקל-יתר, לטי-
פול באותה סוגיה שהבאתי לפני הבית, סוגיה מסוכנת
וכבדת-משקל של היחסים הטריפוליים והיחסים התקצי-
ביים בין הזרוע הממלכתית-תקציבית לבין הזרוע הממ-
לכתית-מקומית.

יש בזה שני היבטים, בחינת שניים שהם אחד:
מה הם התפקידים בשירותי הבריאות, הסעד, החינוך
וכו' שהרשות המקומית צריכה לקיים אותם ומה הם
התפקידים שהרשות הממלכתית צריכה לקיים. וממילא,
כמידת העול של הביצוע, כמידת הנטל של המצוות
שאתה שם על הרשות המקומית, אתה צריך לפתוח ול-
פתח מקורות כספיים, משאבים עצמאיים דינאמיים
שיאפשרו לרשות המקומית לעשות את עבודתה כנדרש.
בהקשר זה, ולאווזקה רק בגלל הכסף, אלא גם בגלל
התפקידים שהרשות המקומית צריכה לקיים — נטל של
מצוות, עול כבד של מצוות — אנו שוחפים דרך
הרשות המקומית לתפקידי מ"ח שהוא משק לשעת חירום
ולתפקידי פס"ח שהוא פיננסי, סעד חללים, כשהזרוע של
הרשות המקומית היא בעתות סכנה ובעתות אתגר ומב-
חן הזרוע המבצעת.

אני רוצה לציין, בנוסף למה שאמרת על כמה
בעיות שטרם מצאו את פתרונן, למה כוונתי. אנו מקי-
וים שייבנו בשנת הכספים הנוכחית כ-700 מקלטים
ציבוריים בסכום של 200 מיליון לירות בערך. יצויין כי
יש מקלטים ומקומות מחסה בשביל 60% בערך של
אוכלוסייה במדינה, ובדעת משרד הפנים ושלטונות הג"א
להגביר את בינוי המקלטים הציבוריים לאוכלוסייה.
יצויין כי עד כה נבנו כ-2,500 מקלטים ציבוריים ודרו-
שים עוד כ-2,000 מקלטים ציבוריים לאוכלוסיית המי-
דינה. משרד הפנים מעבד גם הצעת חוק שתחייב
את אורחי המדינה בתחזוקת המקלטים הפרטיים ברמה
הדרושה למען יהיו מוכנים לשימוש מייד בשעת חיי-
רום.

כמה חברי כנסת העלו את שאלת אירגון שירותי
הרווחה, כלומר, ענייני סעד וכי' בשעת חירום, אנו
דנו בעניין. מנכ"ל משרד הפנים הוא יושב-ראש ועדה
שצריכה לעסוק בזה יחד עם המנכ"לים של משרדי
הסעד, העבודה, הבריאות, המוסד לביטוח לאומי,
יחד עם נציגי מערכת הבטחון וצה"ל. ועדת המנכ"לים
עומדת להגיש לוועדת שרים הצעות בעניין הטיפול
במשפחות המגויסים בשעת חירום, קביעת מודל לשי-
רותי הרווחה בשעת חירום ברשויות המקומיות, איר-
גון מערך המתנדבים בשיתוף עם המרכז לשירותי
התנדבות וגם האצלת סמכויות מסוימות. אני רוצה
לומר שאירגון הטיפול במשפחות המגויסים בשעת
חירום זכה לבדיקה מעמיקה במסגרת הוועדה המשו-
תפת עם צה"ל, ואני מקווה שבזמן הקרוב ביותר
נוכל לגשת לביצוע דברים פראקטיים בתחום זה.

ברצוני להשתמש בהזדמנות זו כדי להביא לפני
הבית כמה נתונים בנוגע למגזר הערבי, שנדע גם

"בסוף התור לפי המדיניות", המלים הללו אינן נכונ-
ות, כי בעיני הדברים הם באותו מישור. יכול להיות
שמבחינה טכנית מתעכבים הדברים לפעמים. אני מוכן
לתת הוראה לבדוק את העניין. אנחנו אומרים בהלכה
שלנו: יחיד ורבים — הלכה כרבים. איגוד ערים,
שיש בו צירוף של צירופים, כי העירייה היא צירוף
של כולדים — צירוף של צירופים לא יכול להיות
נחות כלפי עצם העניין שהוא יונק ממנו. אם יש
צווארי-קבוק בהעברת כספים, אתה הוראה לבדוק את
העניין.

דוד קורן (המערך):
תודה רבה.

שרי-הפנים י. בורג:

אני מקבל את המלים "תודה רבה" בתור אזרח,
אך אני רוצה שאיגודי הערים יפעלו.

ברור שלא בגלל הערתו של חבר-הכנסת קורן,
אם כי צדק ואני מקבל מה שאמר, אני רוצה לומר
שמצב הכספים מתפקד, ממלא תפקיד, אבל גם אם
אני יכול להבין אותו — אין אני צריך להצדיק אותו.
לא תמיד אנחנו מקבלים את הכלל הצרפתי האומר
שלהבין הכל פירושו לסלוח הכל. הבנה לחוד וסליחה
לחוד. ברם אנחנו צריכים לראות את המציאות. המ-
ציאות הכספית, התקציבית והחוק-תקציבית של הר-
שויות המקומיות, היא קשה מאוד. אני רוצה לומר,
ואני אומר את זה עכשיו כלפי האוצר וכמעט באותה
גישה כלפי רשויות מקומיות: טרם נמצא פתרון
לאותם הסכומים החסרים בתוך התקציב. כאן נמצאים
אנחנו, בלי שאכנס לפרטים יותר מדי מדוקדקים, בווי-
כוח בין שלושה גורמים: ההוצאות המשוערות של
הרשויות המקומיות הן בעיני הרשויות המקומיות מי-
נימאליות, בעיני האוצר הן מאקסימאליות, משרד הפ-
נים, לפי המספרים שמיד אגוב, עומד אישם באמי-
צע, בתוך בין המינימאליסטים לבין המאקסימאליסטים.

אציין כמה מספרים בנושא זה. סך כל ההוצאות
המשוערות של הרשויות המקומיות, לפי הערכות משרד
הפנים, לשנת 1975/76, צריך להיות 4,877 מיליון
לירות ואילו אומדן ההכנסות, לפי ההערכה, 4,615
מיליון לירות. לפי זה הגרעון הוא 262 מיליון לירות.
בישיבה עם אנשי משרד האוצר הוחלט שהממשלה
תגדיל את השתתפותה בסכום של 135 מיליון לירות
ובמשך השנה יימצאו עוד פתרונות לגרעון הנוטר, בס-
כום של 127 מיליון לירות. ברם מסיכומי ההוצאות
של כל תקציב הרשויות המקומיות, שהוגשו לנו לשם
אישור, הוברר כי הרשויות המקומיות רואות את המס-
גרת שלהן בסך כל ההוצאות, לפי אומדן שלהן והש-
ערות שלהן, בסכום של 5,014 מיליון לירות. אני
אומר מעל הבמה הרמה הזאת כי על הרשויות המ-
קומיות לצמצם את ההוצאות שלהן בסכום שלמעלה
מ-500 מיליון לירות. הפתרון לבעיות תקציביות של
הרשויות המקומיות יכול להינתן אך ורק במסגרת של
ההוצאות, שאושרה על-ידי משרד הפנים, היינו 4,877
מיליון לירות. אני מבקש, עם כל הקושי שאני יודע
שלפני עומד ראש מועצה וראש עירייה, לא לזלזל
בקו הדברים שאני משמיע מפני שצריכה להיות רי-
אליות מסוימת וצריך להיות מאזן יחוס מסוים בין

— סקירת שר הפנים על פעולות משרדו ועל ענייני איכות הסביבה (תשובת השר) (בורג, י. תמיר) —

בזה את העובדות הבסיסיות. בוויכוח העולו כמה שאלות על-ידי חברי כנסת. בוודאי בוועדת הפנים נכלל לדון בפורטרט על כל בעיה שהועלתה.

ובכן, חברי הכנסת, האוכלוסיה הלא-יהודית במסגרת הקו הירוק וירושלים מונה כ-500,000 איש והיא מתגוררת ב-124 ישובים וב-43 ריכוזי בדואים. כמה מהם נמצאים בחוף רשת מוניציפאלית. מתוך המגמות שהיארתי, מנגמות ממלכתיות, הומאניות, דמוקראטיות, אני רואה לי לחובה לומר את הדברים הללו: יש לנו רשויות כאלה במגזר הערבי: שתי עיריות — אני מדבר על הרשת המוניציפאלית פרופר, כמו שאומרים היום בעברית טובה; 48 מועצות מקומיות; 31 ישובים במסגרת מועצות אזוריות; 9 ריכוזי בדואים במסגרת מועצות אזוריות; 12 כפרים במסגרת עיריות מעורבות; 2 ריכוזי בדואים במסגרת עיריה מעורבת וישוב אחד במועצה המקומית המעורבת מעלות-תרשיחא. בסך הכל 110 ישובים וריכוזי בדואים. בימים הקרובים יצורפו עוד 5 ישובים לרשת המוניציפאלית ובוהו יהיה מספר הישובים וריכוזי הבדואים ברשת זו 115. בנוסף לכך, ב-9 ישובים במחוזות חיפה והצפון וב-3 ריכוזי בדואים בצפון מכהנים אנאמנים וב-18 ריכוזי בדואים בנגב מכהנים מוכתרים.

כל הישובים הלא-יהודיים במדינה וריכוזי הבדואים בצפון מחוברים לרשת המים, פרט לשלושה כפרים ופרט לריכוזי בדואי אחד בצפון. אשר לרשת החשמל — כארבעים ישובים כבר מחוברים לרשת החשמל ועוד היד נטויה.

בחלק האחרון של דברי אני רוצה לומר שבדברי התשובה שלי היום, וגם בדברי ההקדמה שלי, לא התייחסתי לאותן השאלות שיש להן אופי פוליטי-מפלגתי, כי כאשר אני מדבר מעל במה זו על משרד הפנים אין אני רשאי, לפי עניול דעתי, להשתמש בה בוויה כוח על אלמנטים פוליטיים השנויים במחלוקת בין המפלגות — קרי; שיטת הבחירות; קרי: שיטת הבחירות של ראשי הערים. אלה דברים שיש עליהם ויכוח פוליטי, ובתור איש מפלגה בעל מחשבה פוליטית פירלוסופית אגיד את דברי, ברם כאשר מדובר על משרד ממלכתי כמו משרד הפנים, השתדלתי להיות במסגרת העניינים כפי שהם.

אני רואה, בכל זאת, חובה לעצמי להביע את דעתי על שלושה עניינים מפני שיש לי גם בתור אדם וגם בתור שר הפנים נגיעה לנושאים אלה. ראשית, ביקורת הסרטים. נשמעה ביקורת גם על הביקורת, גם על הסרטים וגם על אותם המודעות והפלאקאטים שמעוררים את הציבור ללכת להצגה או לא ללכת להצגה, הכל לפי המודעה והפלאקאט, ולפי הנטייה של האדם המסתכל בהם. ובכן, אני רוצה לציין כי פסית נמצאת המועצה לביקורת סרטים ומחזות בתוך משרד הפנים, אבל מועצה זו הוקמה על-פי החוק וסמכות ההחלטה נתונה לה ולא לשר. השר אינו רשאי, לפי החוק הקיים, להתערב בתפקיד של המועצה לביקורת סרטים או לצוות עליה. כי אילו הייתי רשאי, ייתכן שהייתי עושה זאת בכמה דברים שם-עוררים וייתכן שהייתי גם מונע אותם. אבל הבית הזה צריך לדעת שהמועצה לביקורת סרטים ומחזות פועלת לפי החוק, מורכבת לפי החוק, סמכותה לפי החוק וסמכות ההחלטה נתונה למועצה בלבד.

יש להניח — ואין צורך לאמץ את המוח יותר מדי כאשר מניחים הנחה כזאת — שעצם קיומה של מדינה זו מונע הידרדרות מסויימת או הידרדרות גדולה יותר. ואם רואים שבשנה זו או זו לא הותרו להצגה שלושים, ארבעים או חמישים סרטים, ובעשרות סרטים עסקו במצוות הקיצוץ, אפשר לשער שאלמלא היתה קיימת המועצה הזאת היתה קיימת הפקרות בכלל, או לפחות היתה הפקרות גדולה יותר מאשר זו הקיימת כיום. אינני מבין — ואין זה שייך לוויכוח על גישה ליבראלית בענייני מפלגות ובענייני משטר — את המגמה המוגזמת של ליבראליות לגבי סרטים. אלה המדברים על כך הם קולנינים יותר מאשר הציבור — — —

יוסף תמיר (הליכוד):

אדוני השר, לא ליבראליות אלא מתירנות.

שר-הפנים י. בורג:

אני מקבל קריאת-ביניים זו. אלמלא הייתי חושש משימוש במלים לועזיות ייתכן שהייתי צריך לבחור במלה ליברטיניזם. אבל מאשימים אותי שאני משתמש יותר מדי במלים לועזיות, ולכן אני מוכן לקבל הצעתך ולהשתמש במושג מתירנות, מתירנות בגדר של מתיר איסורים יותר מאשר צריך להיות. אני משוכנע שזו האמת לאמיתה, שבמדינה שיש בה עמים, שבטיים. עדות ודתות עם מסורות שונות, אסור לתת למודעות אלו ולחלק מן הסרטים להשתולל ולהרעיל. יכולתי להאריך דברים על כך. אבל אני רוצה להגיע לדברי הסיום. ראיתי חובה לומר דברים אלה כי הבינתי שחברי הכנסת שדיברו על מכת המודעות מרובות האקדחים השלופים, המעוררות דמיון קרבי של "המערב הפרוע" ו"המזרח הפרוע", דברים אלה אינם רצויים להם ולרוב חברי הבית, ללא הבדל השתייכות מפלגתית. ראיתי חובה לציין זאת. אינני יודע כיצד להתגבר על כמה מחסורים בחוק, בייחוד לגבי המודעות. אבל נציג טרך לתת דעתנו על כך.

יוסף תמיר (הליכוד):

מדוע לא יותאם החוק לעידן החדש?

שר-הפנים י. בורג:

לא הבינתי את השאלה.

יוסף תמיר (הליכוד):

בזמנו דובר בוועדת הפנים על כך שנושא הצנזורה טעון חקיקה מתאימה יותר לחקופה. השאלה היא: האם אתם חושבים על כך?

שר-הפנים י. בורג:

בעניין זה, חברי-הכנסת תמיר, יושב-ראש ועדת האקולוגיה, אילו היית עושה משהו לגבי האקולוגיה של הרוח כמו שאתה עושה לגבי האקולוגיה של החומר, הייתי בהחלט מטה שכמי ומסייע. אלא שכאן אנו במצב עדין, חברי הבית יודעים את הוויכוחים שהיו בממשלה הקודמת לגבי מחזות. אנו זוכרים את הוויכוח שאני סטור מהלגדיר אותן, שהיה סביב מחזה מסויים, שמחברו קיבל ממקור ממלכתי הענקה כספית כדי לכתוב אותן, והמועצה לביקורת סרטים ומחזות אסרה הצגתן של המחזה, לפי דעתי, בצדק. וזאת אני אומר בתור אזרח ולא בתור שר, כי בתור שר אין

חוברת ל"ה, ישיבה קצ"ו

— סקירת שר הפנים על פעולות משרדו ועל ענייני איכות הסביבה (תשובת השר) (בורג) ;
— (סיכום הדיון) (קשת, קורן, בארי) —

בכל רישום ורישום. אתה יכול לקבוע איזה רישום אתה רוצה. אבל מדינה איננה יכולה להיות שותפה לרישום בלתי-מדויק. לאחר שהזכרתי את הודעת ראש הממשלה ולאחר שהוספתי את דברי רוצה אני לומר באופן הברור ביותר: אני דוחה בשאט-נפש, בתור איש פרטי ובתור איש ציבור ובתור שר הפנים של ממשלת ישראל, את תוכן המודעות המופיעות מדי פעם, ברובן בידיש, בעתונות היהודית בארצות-הברית. לפני חודשים הופיעה בעתונות זו מודעה באותיות גדולות ביותר: "נאצים נרשמים כיהודים". כל תושבי הארץ יודעים כמה שקר גס וכמה רעל יש במודעה כזאת. במדינה שלוחמת על קיומה, במדינה שזקוקה למאקסימום של אהדה בין היהודים, מובן מאליה שמרעילי בארות על-ידי מודעות מסוג זה: "נא-ציס ווערן פאשריבען ווי אידען", מקומם לא יכירם כאן בהברתנו.

מעל במה זו אני חוזר על הזמנתי לכבוד הרבי מלובביץ' שליט"א הנערץ שיבקר כאן במדינת ישראל. ואם ירצה בכך אלוהה אליו לכל מקום בארץ הקדושה, שהוא ירצה לבקר בו, ואפתח לפניו במשרד הפנים כל ההוראות וההנחיות שמשרד הפנים הוציא בנושא זה. ואני מלא תקווה שבביקור המקווה של כבוד הרבי שליט"א יראה מה עושים אלה המותקפים על-ידי בעלי המודעות למען התורה, למען מפעל התורה, למען ערכי התורה, למען לומדי התורה בארץ הזאת שבשבילי היא ארץ הקודש.

כנסת נכבדה, בהערות אלה סיימתי את דברי התשובה שלי לוויכוח שהיה כאן.

אינני צריך לומר כי זוהי חובתי הדמוקראטית והפארלאמנטארית שאנשי משרד הפנים ייענו ברצון לשיתוף פעולה, לבירור נוסף, מפורש ומפורט של כל בעיה בוועדות הכנסת, ובראש וראשונה בוועדת הפנים. והגני מסיים בתקווה שהכנסת תקבל את הדברים ותאשר את הקווים שהבאתי לפנייה.

2. סיכום הדיון

ידידיה בארי (הליכוד) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבד להביא את הצעתה של סיעת הליכוד לסיכום הדיון על פעולות משרד הפנים ועל ענייני איכות הסביבה :

(1) הכנסת מחייבת מדיניות של פיזור האוכלוסייה וקוראת לממשלה לפעול למימוש מדיניות זו.

(2) הכנסת קוראת לממשלה להבטיח מימושה התחייבויות המאושרות לרשויות המקומיות בתקציבים וקונסולידאציה של החובות המעיקים.

(3) הכנסת קוראת לממשלה להגביר את שירותי ההדרכה והפיקוח המרכזי על פעולות הרשויות המקומיות.

(4) הכנסת תובעת מן הממשלה לדאוג לביצוע מדוקדק של חוקי התיכנון והבנייה ולאכיפתם.

לי סטאטוס לגבי הסטאטוס של מועצה זו. אחד הדברים הפאראדוקסאליים הוא שיד אחת אינה יודעת מה עושה יד שנייה. היד האוסרת לא היתה היד שנתנה את הכסף לסופר. ואנו עדים להשוואות של מתיר-נות, של ליבראליסם מוגזם לגבי מחזה זה שהיה חומר-נפץ דתי ללא שום יסוד. אבל אם בעניין זה ינקטו יזמה, אני בוודאי לא אתנגד לכך, ואף למעלה מזה.

ברצוני להתייחס לעוד שאלה אחת שהועלתה בוויכוח גם על-ידי חברי כנסת השייכים לסיעות המוגדרות כדתיות וגם על-ידי חברי כנסת השייכים לסיעות שאינן מוגדרות כדתיות. "נגעה ללבי" — ואינני חושב שאני צריך לומר שאני אומר את הדברים במרכאות, ופעמים רבות אני מצטער שמרכז-אות אתה יכול רק לראות ולא לשמוע — "נגעה ללבי" הדאגה שגילו לבית אחדים מחברי הכנסת מסי-עות בלתי-דתיות באופן מוגדר הן לגבי עצם השאלה מיהו יהודי והן לגבי שאלת עמדתן של המפד"ל וועדת השרים בעניין מיהו יהודי. כל הכבוד. ולוואי וכל שאלה דתית היתה כלי-כך קרובה ללבם של אלה שתינו צערם לפני הבית לגבי השאלה מיהו יהודי. אמרתי זאת במרכאות, ועכשו אני מוסיף בלי מרכאות: אני שותף מלא לחברים הדתיים שהעלו את בעיית מיהו יהודי שבמהותה ובאיכותה היא שאלה בעלת משמעות ומשקל רב ביותר, בעוד שמבחינה כמותית כמעט שאינה קיימת, כפי שיש לראות כל אחד המסתכל במספרי העלייה מארצות אלו ואלו. ברם באשר שאלה זו הועלתה, אני רואה צורך לומר מעל במה זו כמה דברים :

עומדת בעינה הודעת ראש הממשלה כי רושמים במדינת ישראל לא-יהודים כיהודים. אני מוסיף ואומר שנקטתי צעדים מינהליים כדי לוודא במידה מירבית את נכונות הרישומים האישיים של העולים החדשים. ואני קובע — ואני בטוח שכל הבית אתי בכך — שכל מדינה ומדינה, קל וחומר מדינה של עלייה ושל עולים, צריכה להיות מעוניינת במאקסימום של דיוק

היו"ר ב. צ. קשת :

חברי הכנסת, אנו עוברים להצעות סיכום. רשות הדיבור לחברי-הכנסת דוד קורן, להצעת סיכום.

דוד קורן (המערך) :

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הנני מביא הצעת סיכום בשם הסיעות: המערך חזית דתית לאומית, המפלגה הליברלית העצמאית :

הכנסת רושמת לפנייה את סקירת שר-הפנים ד"ר יוסף בורג על פעולות משרדו ועל ענייני איכות הסביבה שנמסרה לכנסת ביום כ"ג בסיוון תשל"ה — 2 ביוני 1975 ואת דברי תשובתו שנמסרו היום, כ"ט בתמוז תשל"ה — 8 ביולי 1975.

היו"ר ב. צ. קשת :

רשות הדיבור לחברי-הכנסת ידידיה בארי, להצעת סיכום.

— סקירת שר הפנים על פעולות משרדו ועל ענייני איכות הסביבה (סיכום הדיון) (בארי, קשת, לורינץ, טובי) —

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, הצעת סיעת רק"ח לסיכום הדיון על פעולות משרד הפנים:

1) הכנסת קובעת שיש צורך דחוף להחליף את פקודת הרשויות המקומיות הנוכחית במטרה לבטל את שיטת המסים הריאקציונית הקיימת, להגדיל את עצמאות הרשויות המקומיות ואת סמכויותיהן. הכנסת קובעת ראת לממשלה להביא לפני הכנסת הצעת חוק חדשה שתחליף את הפקודה המאנדאטורית בעניין הרשויות המקומיות.

2) הכנסת קובעת שיש צורך לשנות את צורת השתתפות הממשלה בתקציבי הרשויות המקומיות; הכנסת קוראת לממשלה להביא הצעת חוק שתקבע שהשתתפות הממשלה בתקציבי הרשויות המקומיות תהיה אחוז קבוע מההכנסות הכלליות של המדינה כדי להחליף את שיטת המענקים המיושנת והפוגעת ברשויות המקומיות.

3) הכנסת קובעת שהאחריות למימון השירותים הממלכתיים מוטלת על הממשלה. על הממשלה להקציב לרשויות המקומיות כל ההוצאות הקשורות בקיום שירותים ממלכתיים כגון חינוך, בריאות, סעד וכדומה.

4) הכנסת מביעה את דאגתה נוכח העובדה שליותר ממחצית הישובים הערביים בישראל עדיין אין רשות מקומית, דבר הפוגע בהתפתחותם והשולל מהתושבים ניהול ענייניהם המקומיים. הכנסת קוראת למשרד הפנים להשלים את הקמת הרשויות המקומיות בכל היישובים הערביים תוך חמש שנים בדרך של בחירות.

5) הכנסת קובעת שעל משרד הפנים לקיים מדיניות של שוויון בקביעת המענקים לרשויות המקומיות הערביות ולהקציב אותו שיעור מענקים לנפש כפי שהוא נוהג כלפי הרשויות המקומיות היהודיות בישראל.

6) הכנסת קוראת למשרד הפנים לפעול להרחבת שטחי הבנייה ברשויות המקומיות הערביות, להחיש את הכנת תכניות המיתאר ולהקל בהוצאת רישונות הבנייה בכפרים הערביים.

היו"ר ב. צ. קשת:

חברי הכנסת, אנו ניגשים להצבעה.

הצבעה

ההצבעה שהובאה עליידי חברי הכנסת ת. טובי לא נתקבלה.

ההצעה שהובאה עליידי חברי הכנסת ש. לורינץ לא נתקבלה.

ההצעה שהובאה עליידי חברי הכנסת י. בארי לא נתקבלה.

ההצעה שהובאה עליידי חברי הכנסת ד. קורן נתקבלה.

5) הכנסת תובעת מן הממשלה לדאוג לכך שרשויות הממשל המקומי תקפדנה על ביצוע מלא של חוקי־העזר.

6) הכנסת קוראת לממשלה להמשיך בהקמת מקיטים בכל ריכוזי האוכלוסיה ולהגביר את בטחון הפנים, שירותי הכבאות והעזרה הראשונה.

7) הכנסת מחייבת את העברתם של שירותי האיט"פ, החינוך, הסעד וכיוצא באלה ששירותים ממלכתיים משקיים מן הרשויות המקומיות לידי הממשלה.

8) הכנסת קובעת כי על הממשלה למצוא דרך חדשה לטיפול בבעיות השלטון המקומי במגזר הערבי.

9) הכנסת רושמת לפנייה שהימות והפיקוח הפארא־לאמנטאריים בעניין איכות הסביבה זכו לתשומת־לבן של הרשויות המבצעות.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחברי הכנסת לורינץ, להצעת סיכום.

שלמה לורינץ (חזית דתית תורתית):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבד להביא את הצעת הסיכום מטעם סיעת חזית דתית תורתית לדיון על פעולות משרד הפנים:

א) הכנסת קוראת לממשלה למלא את התחייבות שקיבלה על עצמה בעת כינונה — למצוא תוך שנה פתרון לבעיה "מיהו יהודי". הכנסת קובעת כי הפתרון לבעיה זו ימצא אך ורק על־ידי תיקון חוק השבות, לפיו ייקבע בחוק כי יהודי הוא רק מי שהלהכה קובעת לגביו כי הוא יהודי.

ב) הכנסת קוראת לרשויות המקומיות להקפיד על שמירת כל חוקי־העזר שנהקקו על־ידן ולהביא לדיון את מפירי חוקי־העזר הנוגעים לשמירת שבת ומועדי ישראל, שיווק "דבר אחר" וכדומה, כפי שהדבר נעשה לגבי מפירי החוקים האחרים.

ג) הכנסת מביעה את חרדתה על ההידרדרות המורטית שאינה עדים לה בהעלאת סרטים והצגות קלוקלים וקובעת כי הוועדה לביקורת סרטים ומחזות נכשלה בתפקידה. כן מביעה הכנסת את מורת רוחה על פירסום תמונות תועבה במודעות המתפרסמות ברשות הרבים, בלוחות המודעות ובאוטובוסים. הכנסת קוראת לשר הפנים למצוא דרכים מתאימות לאיסור הפרסומת הקלוקלת ולפעול לביעור נגע זה מחצוצת ערינו.

ד) הכנסת קוראת לשר הפנים לדאוג לאיזון תקציבן של הרשויות המקומיות ולא להרשות להן לקחת הלוואות בריבית גבוהה וצמודות לדולר או למדד יוקר המחיה — הלוואות שהן בלתי־סבירות למפעלים לא־עסקיים ואשר אין שום סיכוי שהרשויות תוכלנה להחזירן מתקציביהן הן.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחברי הכנסת תופיק טובי, להצעת סיכום.

ט. חוק בית-הספר החקלאי מקוה-ישראל תשל"ה—1975 * (קריאה ראשונה)

היו"ר ב. צ. קשת :

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא של סדר-ימונו: חוק בית-הספר החקלאי מקוה-ישראל, תשל"ה—1975, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לשר הפנים.

שר-הפנים י. בורג :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בעונג רב אני מביא לבית הצעת חוק בית-הספר החקלאי מקוה-ישראל, תשל"ה—1975. אם אנחנו מתייחסים היום להצעת חוק שצריכה להבטיח את רציפות קיום בית-הספר במקוה-ישראל ואת הקדשת וקביעת הקרקעות לאותו בית-ספר במקום שבו הוא נמצא, אין אנחנו יכולים לגשת לדיון הזה בלי לראות את הקונטקסט ההיסטורי של אותו מאה' השנים אשר עברו מ-1870 עד ערב 1970 שבו התחיל הטיפול בחוק הזה. היו לנו חבלי לידה לא קטנים.

זוכרים אנו ברגע זה את דברי הרב אלקלעי, זכר-צדיק-קודש-לברכה, אשר כתב בין היתר: "הגאולה היא הסכמתם לטובה לייסוד קולוניות בארץ-ישראל". וכאשר קרל נטר ניגש לייסוד מקוה-ישראל כתב לו הרב הזקן דאז, זכרוננו-לברכה: "אשריך, אדוני קרל נטר, ה' ישמרנו ויצילנו".

בנוגע לשם היו בשעתם דיונים והיו אנשים אשר לא רצו לקבל את הצעד של מתן השם "מקוה-ישראלי". ברם קרל נטר כותב באחד המכתבים — ואני מביא את הדברים כאן — שהוא מוצא את השם "מקוה-ישראל" בשביל אותו בית-ספר כשם מוצלח, והוא כותב באותו מכתב: "הלוואי שמוסדנו יהיה המקוה — מקוה טהרה לחושבי הארץ. מקוה פירושו גם אסיפה, גם קיבוץ וגם תקווה, ויהי המוסד הזה הצעד הראשון של קיבוץ גלויות בארץ אבותינו, והנוער הוא תקוות כל העם". אם כן, מתוך פשטים לביטוי "מקוה-ישראל" אנחנו יכולים להבין ויגלות את התקוות שהמייסד והמייסדים תלו כאשר הם ייסדו את בית-הספר.

היתה תקופה מעניינת. באותה עת התחילה מלחמה בין צרפת לבין גרמניה וב-31 בינואר 1871 הכריז ביסמארק בורסאי על ייסוד הרייך הגרמני, ואנחנו יודעים את ההיסטוריה, מה קרה, מה עולל לנו ואנחנו יודעים את המעבר, תוך אותן מאה שנים, מתקופה שרוב העם היה חי תחת שלטון הצאר לאותה תקופה של היום.

כאשר קרל נטר ניגש לייסוד מקוה-ישראל היו, אם מותר לומר, שתי מוטיבציות: מצב הישוב הקטן בארץ שברובו המכריע חי חיי חלוקה, ואני צריך להדגיש: חלוקה, והיו ההדים של עלילת-הדם בד-משק והמצב הרווי, הבווי, הקשה של יהודי המזרח; בה בשעה שבמרכז ובמערב אירופה התחילה כבר לזרוח שמש-מזרח ומש-שק של האמנציפאציה והשוויון האמיתי והמדומה.

כאשר נוסד בית-הספר מקוה-ישראל היה זה כבר

אחרי משה הס, שכתב ופירסם ב-1862 את "רומא וירושלים". זה היה לפני ד"ר ליאו פינסקר, שפירסם ב-1882 את "האוטואמנציפאציה", זה היה מעשה נועז. לא כולם קיבלו את הצעד בהבנה ובוודאי לא כולם קיבלו את הצעד בהבנה ובאהדה. וגם אנחנו בבית הזה זוכרים כמה מהנאומים של בן-גוריון וזכרוננו-לברכה, כ"אשר התחיל בשלבים מסויימים את סיפור הישוב הח"דש ממקוה-ישראל ומאותו יום שבו הגיעו יהודים למלאבס, פתח-תקווה — פתח לתקווה מכאן ותקווה ממקוה-ישראל מכאן.

אישית אני מביא את החוק הזה בהבנה מיוחדת כאשר עוד מימי שלטון הנאצים בגרמניה יכול היית להיות פעיל בהקמת הסקטור הדתי במקוה-ישראל. בהשפעת הבארון רוטשילד ניתנו אז כחמישים צ"ר טיפיקאטים, ויחד עם הגברת רחה פריאר בחרנו בתור ראשונים ילדים ממוסד יתומים בפראנקפורט ע"נ מיין שאבות הבארון אשר עזר לנו ב-1936—1937 ייסדו אותו. כך רואים את החוליות בשרשרת ההיסטוריה היהודית ולכן אני מביא ברגש מיוחד את החוק לבית הגבוה הזה.

נדמה לי שלא צריכים להרבות דבר על הפרטים, כי סעיף אחד להצעת החוק קובע שבית-הספר יוסיף לקיים, ואני חושב דווקא בשערי תל-אביב המטרופולין הגדולה, מוסד חקלאי, ריאה של ירק, ריאה של חקלאות, אולי ריאה של חלוציות. דבר בריא וטוב הוא.

בסעיף 2 מוגדרות מטרות המוסד: לחנך נוער בישראל לחיי חקלאות והתיישבות ולהקנות לתלמידים ידע חקלאי והשכלה כללית וכן תרבות יהודית וחינוך עברי בהתאם למורשת ישראל כמקובל במוסדות הח"י נוך במדינה.

אני רואה חשיבות גם בסעיף 3 אשר בא להבטיח את המשך רציפות קיומו של בית-הספר, וזאת גם על יסוד הסכם אשר נחתם בשנת 1956 בין המדינה מחד גיסא לבין חברת "כל ישראל חברים" מאידך גיסא.

ואחרון אחרון חביב: החוק קובע איפה יהיה הקרקע של אותו מוסד, של אותו בית-ספר במקוה-ישראל, וכי רק באישור שרי החינוך והתרבות, החקלאות והפנים אפשר יהיה לשנות את ייעוד האדמת החקלאיות. ועל-מנת שלא תהיה העברה כלשהי יש בתוספת החוק פירוט מדוייק עם נומראציה של אותן חלקות אדמה שלגביהן הוחל החוק.

אני מציע לבית לקבל את ההצעה הזאת ולהעביר אותה אחר כך לוועדה.

היו"ר ב. צ. קשת :

חברי הכנסת, אנחנו פותחים בדיון בחוק זה. הדיון, כמובו, אישי. רשות הדיבור לחברי-הכנסת כץ, ואחריו לחברי-הכנסת אבטבי.

אברהם בן (הליכוד) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, "מקוה-ישראל,

הממשלה וחברת "כל ישראל חברים", אך מקוה-ישראל הפך מזמן לנכס לאומי. ערך מקרקעי מקוה-ישראל, שלא יסולא בפז, מזמין לחצים של יזמים וקבלנים, ראשי עיר ומתווכים, אנשי פיתוח וחברות שיכון. שרים בממשלה אינם יכולים תמיד לעמוד בלחץ; והיו דברים מעולם. לכן, חברי הכנסת, מציע אני לשתף גם את הכנסת, באמצעות ועדותיה המתאימות, בתהליך קבלת ההחלטות והאישור הסופי על שינויים ביעוד מקרקעי מקוה-ישראל. שינויים באופי יים של נכסים לאומיים מן הדין שייעשו בהסכמת בית המחוקקים הלאומי ובאישורו.

אני יודע שמתכננים לא מעטים ישאלוני שאלות לא קלות במישור האורבאני, האקולוגי והכלכלי לגבי ניצולם ותיפקודם של מקרקעי מקוה-ישראל. אשיב להם במלותיו של בוגר מקוה-ישראל חברנו עוזי פיינרמן שנלקח מאתנו. בסיימו את דבריו בישיבה חגיגית של הכנסת לציון מלאת מאה שנה למקוה-ישראל אמר חבר-הכנסת עוזי פיינרמן ז"ל: בהתקרבה לגיל המאה ביקשה מקוה-ישראל לישב בשלווה, אלא שפקץ עליה רוגזו של העירור ושוב היתה מקוה-ישראל לעמדה קדומנית; הפעם — במלחמה על שיימור הקרקע והחקלאות. העניין הועלה בכנסת וועדה מיוחדת שהוקמה לשם כך המליצה לפני הממשלה לחוק חוק מיוחד ובו יקבע שלא ייעשה שינוי ביעוד המקורי של אדמות מקוה-ישראל בגבולות הקיימים ללא החלטת הכנסת. ובחקוה שאמנם כן יהיה מסיים אני בברכת 'ממאה למאות'.

חברי הבית, נתייב את הצעת החוק, נכניס בה את השינויים המתבקשים, והעיקר — נשמור על מקוה-ישראל.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבטבי, ואחריו לחבר-הכנסת קורן.

אליעזר אבטבי (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, החוק המוצע הוא אחד החוקים שקבלתו מרגינה את הלב. קבלת החוק עליידי הכנסת היתה בבחינת מתנה נאה במלאת 105 שנה למקוה-ישראל. אין ספק שציון מאורע זה על-ידי קביעת מעמד מיוחד לבית-הספר החקלאי והבטחת המשך פעילותו בעתיד בשטחו שלו ובמסגרתו הנוכחית יבטיחו את פיתוחו ושיגשוגו של המוסד למטרות שיועדו לו.

לא נצא ידי חובה אם לא נזכור את המנהיגים הגדולים והמייסדים של בית-ספר זה, אשר הביאו להקמת המוסד בעמל ובמאמצים מרובים, בסיועם האדיב של גורמים יהודיים מכל העולם.

המייסד הראשון של מקוה-ישראל היה יעקב קרל נטר ז"ל, אשר לא חסך כל מאמץ כדי להביאו ליעוד ולמטרתו הנשגבה. החזיקו אחריו בעמל ובפיתוח אליהו קראוזה ז"ל ואחרים. במשך השנים נבנו בניינים למורים ולתלמידים, הוקם בית-כנסת בקו ארכיטקטוני מיוחד ונטעם מיוחד. הוא מזכיר לבוגרים המבקרים שם חוויה מיוחדת שהיתה להם.

ייחודו של בית-ספר זה הוא ביכולתו להשליט מלכתחילה סדר מופתי בכל התחומים — חינוך, תרבות וענף

מושעו בעת צרה, למה היתה כגור בארץ וכאורח הנהגה ללון" — זהו הפסוק המקראי שבו פנה ירמיהו הנביא לאלהים במקור, אך קרל נטר — כפי שציינו לפנינו שר הפנים לפני דקות מספר — יצק פירוש משלו בפסוק כאשר קיווה ואיחל למוסד שיסד שיהיה גם מק"וה טהרה, גם מקום כינוס וקינוח ליהודים מכל העיר, וכמובן — מוסד אשר יתן הכשרה חקלאית לילדי ישראל; כאשר ברקע — עלילת-דמשק של 1840; ברקע — מפעלו של סר משה מונטיפיורי, וחברת "כל ישראל חברים" ופעולתה למען היהודים בכל התפוצות ובארץ-ישראל; כאשר ברקע ריכוז מוחלט כמעט של יהודי ארץ-ישראל דאז בארבע הערים הקדושות, ואף לא אחד, כמעט, בכפרים.

החוק שלפנינו, חוק בית-הספר החקלאי מקוה-ישראל, תשל"ה, הונח לראשונה על שולחן הבית לפני כארבע שנים במלאת מאה שנה לייסוד מקוה-ישראל. אודה כי נתקשיתי להבין מדוע נזקקו לארבע שנים תמימות עלימנת לשנות סעיף אחד, סעיף שאמר אז בקשר למטרות בית-הספר: "להקנות לתלמידים ידע חקלאי, חינוך ותרבות כללית בהתאם להישגי המדע והטכניקה ולמסורת ישראל", והיום הוא נתנסח כך: "להקנות לתלמידים ידע חקלאי והשכלה כללית, וכן תרבות יהודית וחינוך עברי בהתאם למורשת ישראל מקובל במסורות החינוך במדינה", ואם כבר ממתנים ארבע שנים, מדוע נרתעים מלהביא במפורש את מטרות החינוך הממלכתי כפי שנקבעו בחוק חינוך ממלכתי, תשי"ג? הלא זה עשר שנים, נדמה לי, שר"תפה המדינה בניהולו, במימונו, ובפיתוחו של מק"וה-ישראל.

האמת היא שערכתי בדיקה לגבי החלוקת המצורפת בתוספת לחוק, כי היה לי חשד — ואני שמח להודות שנתבדיתי — שחלוקת מספר נעלמו בדרך במשך ארבע שנים ושינו את יעדן. אבל לשמחתי הגדולה נתברר לי, לאחר שערכתי את הבדיקה, כי כל החלוקת שנרשמו בהצעת החוק שהוכנה ב-1971 נשארו היום בתור ספת לחוק וזה, כמובן, מנחם אותי, שכן לא נגרם כל נזק לגבולותיו ואופיו של המוסד החקלאי הראשון בארץ.

נא לזכור: מקוה-ישראל אינו עוד אתר במדינה, עוד בית-ספר חקלאי, עוד נקודה במפה. מקוה-ישראל הפך למושג המשלב בתוכו שיבה לארמה ול-מוד תורתה, הכשרה להתיישבות והגנה, קליטת עולים צעירים והפנמתם של ערכי מסורת ישראל עליידי תלמידים מכל הסקטורים ומכל הזרמים במוסד. במשך שנים רבות שימש מקוה-ישראל כבית-היוצר לחקלאי המדינה שבדרך. החוק שלפנינו הוא מעין פרעון של חוב כבוד כלפי מקוה-ישראל, שכן בעיקרו מתכוון החוק לשמור על אופיים המקורי של מקרקעי המוסד, לבל יבולע להם במרוץ האמוק של תהליך העירור שבו עולקה לתאביב המתפשטת או תולו הוזחלת לבצוע כל טיפת ירק שנותרה לפליטה במרחב הפעיל לוח והבניין של העיר.

החוק המקורי אסר איסור מוחלט על שינוי ייעוד של מקרקעי בית-הספר. ההצעה המונחת לפנינו מאשרת שינויים כאלה ומתנה אותם באישור שלוש שנים: שרי הפנים, החינוך והתרבות והחקלאות. אמנם נכסי מקוה-ישראל הם בעצמות משותפת של

נות ברחובות, אם יש לנו כל אלה — הרי הם נובעים מהמקור, והמקור הוא במקוה-ישראל.

עוד כטארס עלייה ראשונה ושנייה, עוד לפני הבילויים, כאשר רצו להגשים את הכמיהה לציון הלכה למעשה, ייסד קרל נטר את בית-הספר החקלאי מקוה-ישראל. זהו המקור, זוהי ההתחלה, זהו הבסיס, וכל מה שגדל וצמח בארץ בתחום החקלאות והתיישבות ראשיתו ונעוצה במקוה-ישראל. אם ייסד הרצל את מדינת היהודים בבאול, נוסדה החקלאות בישראל במקוה-ישראל. עדיין מהדורים באוני-בריס החמים, המלבבים והמקסימים של חברה-הכנסת עוזי פיינרמן ז"ל, ושל השדר חיים גבתי, ייבול לחיים ארוכים, ביום י"א בסיוון תש"ל, לרגל מלאות מאה שנה לייסוד מקוה-ישראל.

מקוה-ישראל לא הכזיב. הוא הגשים, הוא הראה את הדרך להגשמה. אי-אפשר להגשים רק בדיבורים. הדבר נעשה לא בישיבות ולא בהחלטות אלא במעשים ובדרכים לעשייה. במקוה-ישראל נסללה הדרך לעשייה. כולנו למדנו ממקוה-ישראל. אם הגענו למה שהגענו, הרי זה בזכותו.

עוד בהיותו נער בירושלים — גדלתי בירושלים, לא למדתי במקוה-ישראל — נהגתי לבקר מדי פעם בפעם את אחי שלמד שם. תמיד הוקסמתי מחדש. זה היה סמל של ארץ-ישראל המתחדשת, של ההתחדשות בארץ-ישראל, של הדרך להגשמה, של הדרך לחקלאות ולהגנה. מי שמכיר את מסתרי מקוה-ישראל, את המקומות שבהם הקימו את מחנות הלילה, את המקומות שבהם נעשו האיומים — יכול להניח בכיור כי במקוה-ישראל עוצב הקשר בין החקלאות לבין ההגנה והשמירה.

אנו צריכים לשמור על מקוה-ישראל מכל משמר. אני רוצה למלא מעל במת הכנסת חובה ולקיים הבטחה שנתתי לאברהם הרצפלד, עלי-השלום. זמן קצר לפני מותו — הוא כבר לא ראה, עיניו כהו, אבל לבו היה חם — הוא אמר: שימרו על מקוה-ישראל. צריך לשמור מכל משמר על המקום הזה, על ייעודו, על תפקידו. מקוה-ישראל הוא לא רק בית-ספר חקלאי, וזה עיקר תפקידו, הוא גם פרק בהיסטוריה של העם הזה ושל הארץ הזאת. הייתי מייעץ לשר הפנים לשקול אם אפשר להכריז עליו כעל אתר לאומי. הווי אומר שלא רק שלא תיגנבה חלקת חקלאות כבודן במקומן מונח, אלא שכל החלקות תצטרפנה לחלקה טובה. והחלקה הטובה זוהי גם הרוח, זו גם האווירה, וגם הסגנון הארכיטקטוני. אם יבנו במקוה-ישראל, אני מבקש שהממונים על הרשאה לבנייה יקפידו על כך שלא תהיה חריגה מהסגנון, אולי הבתים במקוה-ישראל אינם כל כך מודרניים, אבל הם מלמדים על הווי מסויים, על אורח חיים מסויים, שלאורם כולנו צריכים להתחנך ולחנך את הדורות הבאים.

אם נהיה נאמנים למשימתנו לחנך את הדור הצעיר להגשמה, להתיישבות, להסתפקות במועט ולהרמדה, כל-שוננו של המשורר שמעוני, אנחנו צריכים להקפיד על כך שלא יבוער למקוה-ישראל ושהבניין שם יימשך באותו אופי ובאותו סגנון, במנגנון שיביע לדור הצעיר מה יש במקום הזה.

בהצעת החוק בסעיף 4(ב) נאמר: "לא יהיה תוקף לכל עיסקה במקרקעין האמורים הטעונה רישום, לא

פי המשק השונים. הגן הבוטאני המיוחד הפך לשם-דבר, רוכזו בו צמחים מכל העולם, מטפסים שונים וצמחי תעשייה. יודעי דבר אומרים שיש בגן הזה 115 משפחות ו-1,200 מינים וזנים. אין ספק שבפינת חמד זו אפשר ללמוד רבות בענפי החי, הלול והרפת וכן בענפים אחרים. מקוה-ישראל עשה רבות לטיפוח הענף בשיפור הגזעים ובהשבתם על-ידי המדריכים והממונים. בית-הספר הגדיל לעשות בתחום המטעים. הם הצליחו לגדל מטעי עצי פרי מכל מין וזן, כיהא לשיטתם, תוך טיפוח מאות זנים ומינים.

יצויין שהמקום מונח את תלמידיו בכפיפה אחת לתורה ולעבודה. תחת קורת-גג אחת לומדים דתים וחיי-לנויים תוך שיתוף פעולה. זוהי דוגמה יפה ללא ספק של חינוך לאהבת התורה, לאהבת המולדת ולאהבת האדמה. משום כך ראינו לו לבית-הספר שנעניק לו ייסוד איתו על-ידי תחיקה זו, ללא אפשרות של סטייה או הפיכת שטחיו הירוקים והנאים לגושי בטון, כפי שחשבו לעשות בעבר.

במוסד למדו ולומדים בנים ובנות מכל פינות הארץ ומכל העדות. על אף השוני ברמת החיים ובאור-חות התרבות התלכדו כולם בחברה אחת לומדת ועובדת. עם התגבשו קבוצות וגרעיני התיישבות הפזורים על-פני כל הארץ. הם ידועים כישובים מצליחים ומתפתחים. הודות לחינוך הטוב ולהכוננה הטובה שקיבלו החניכים מהמחנכים הצליחו הם להקים שרשרת של ישובים חלוציים, היושבים בספר עד עצם היום הזה, והיים חיי תורה ועבודה.

השם המיוחד של מקוה-ישראל מופיע, כפי שה"ן כיר כבר השר, בספר ירמיהו, פרק י"ד: "מקוה-ישראל מושיעו בעת צרה". שם זה נתקבל על-ידי קרל נטר בשעתו בחקוה שהמוסד יהיה מקום טהרה לתושבי ישראל. תחנתים של המייסדים התגשמה, ואכן המוסד הוא מקום נאה, והיה ראשית קיבוץ הגלויות. מאות בני-נוער התחנכו בו וזכו לרכוש ידע חקלאי, חינוך ותרבות, בהתאם להישגי המדע והטכנולוגיה ולפי מסורת ישראל.

בהזדמנות זו אני רוצה לברך מעל במת הכנסת על היעדים והמטרות של בית-הספר, ולאמץ את ידיהם של המנהלים והמחנכים שימשיכו ביתר-שאת לחנך נוער בישראל לחיי חקלאות, הגשמה והתיישבות, שימשיכו להקנות לתלמידים ידע מעמיק יותר בחקלאות המורדנית ובטכניקה המתקדמת וגם השכלה כללית.

בתקופה זו חשוב במיוחד להרבות בהקניית תרבות יהודית וחינוך יהודי ולהגביר ולהאדיר את מורשת ישראל המפוארת ולהפיצה ברבים.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת קורן, ואחריו לחברי-הכנסת מואב.

דוד קורן (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מברך על הצעת חוק בית-הספר החקלאי מקוה-ישראל, תשל"ה — 1975, ואני מברך בהתרגשות, משום שאם יש לנו היום חקלאות מודרנית, אם יש לנו ישובים ברחבי הארץ, אם יש לנו הישגים בתחום מדעי החקלאות בתחנת הנסיון

קודמי בברכה לחוק זה. אין לי מה להוסיף אלא את המשפטים הבאים, שחלקם מתייחסים אל מקווה-ישראל וחלקם אל תופעה בעלת משמעות כלל-ארצית.

מקווה-ישראל הוא, בעיני, מצבה היסטורית לאור תה ציונות המבוססת על עמל יהודי. לכן יש לשמרה כפינת חינוך וחמד בתוככי המגאלופוליס של תל-אביב רבתי. לכן יש לברך על החוק המובא לפני הכנסת כיום בעניין מקווה-ישראל. בזה אין לי להוסיף על מה שאמר רו החברים שקדמו לי.

אבל אי-אפשר להצטרף אל המברכים על החוק בלי להעלות בהודמנות זו את פרשת היחס המזולז, החמור והמדאיג, שנוהגת מדינת ישראל באחרים היסטוריים הקשורים בתולדות הישוב היהודי המודרני בארץ-ישראל, דוגמת הריסת הבניין המקורי של גימ-נסיה "הרצליה" בתל-אביב, שהיא שערויה תרבותית ממדרגה ראשונה; דוגמת הזנחת מצבות הזכרון של עוצבות לוחמי מלחמת העצמאות. זאת בעוד אתרים כגון עברת, סביטה, ממשית — היא קורנוב ליד דימונה — ובלוואר היא כאוכב אל-הווא — מטופחים כהלכה על-ידי רשות הגנים הלאומיים. אני לא מתנגד לטיפוח סביטה, לדעתי זה בסדר גמור. אבל הגיע הזמן שבהרהרה גם באתרים ההיסטוריים שלנו, ויסלח לי כבוד שר הפנים אם אשתמש בביטוי כזה: אתרים של תולדות בית שלישי.

מדינה שאיננה יודעת לטפח ולגזור את האתרים הסמליים של תולדותיה; העתיקים — אין לנו ויכוח, והמודרניים, שעליהם כנראה יש לנו ויכוח — כורתת את פתיל הקשר של בני הנוער אל תולדותיה. אשר קרה בתחומי הישוב היהודי בארץ-ישראל בתקופת שלושה ארבעה הדורות האחרונים הוא כה מהפכני עד שווהי שערויה שאין המדינה משקיעה את מיטב משאביה כדי לשמר את האתרים הסמליים של התקופה, ולו גם על-ידי הטכניקה הפשוטה של הכללתם תחת פיקוחה של רשות הגנים הלאומיים. לפי דעתי, אותה תבונה וחרדת-קודש שבה מדברים חברים על מקווה-ישראל — אותה הערכה בדיוק מגיעה לעשרות אתרים של תולדות התנועה הציונית. אם לא נדע לשמר אותם כהלכה, הרי כמו ידנו נאבד, אט אט, מבלי שנשים לב לכך, חלק מהסמלים החשובים ביותר של תולדות הישוב היהודי המודרני, שבשביחל חינוך הנוער הם חשובים לדעתי לא פחות, ואולי בכמה מגורים אף יותר, מאשר הטיפוח המופלג שאנחנו עושים דווקא בתולדות בית ראשון.

דוד קרון (המערך):
חברי-הכנסת פעיל, בכנסת הזאת קיבלנו את חוק האתרים הלאומיים, המתיחס לשאלה שהעלית.

מאיר פעיל (מוקד):
השאלה שמעניינת אותי היא לא חוק האתרים הלאומיים. אותי מעניין, למשל, האם האנדרטאות של חטיבת הנגב בבאר-שבע, של חטיבת יפתח, של חטיבת גבעתי, של חטיבת גולני וכו' — אינני יכול למנות את כולן כאן בשם — יקבלו מעמד של אתרים היסטוריים לאומיים אשר, על-פי חוק המדינה, תהא רשות הגנים הלאומיים חייבת לטפח אותם למען העתיד.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת דרניצקי (יודין).

ייתכן צו אכיפה בשל התחייבות לעשות בהם עיסקה כזאת, אלא אם העיסקה או ההתחייבות אושרו מטעם שר הפנים ושר החינוך והתרבות". אם מדובר בעיסקות מקרקעין, צריך ששר החקלאות יהיה שותף מלא. אינני שולל על הסף רעיון, שהשמיע חבר-הכנסת כץ, שאולי צריכה הכנסת להיות מעורבת וזה מפאת סכנה של לחצים. אבל שר החקלאות בוודאי צריך להיות מעורב בעניין.

כבוד שר הפנים, הייתי רוצה שההתחייבות תאורשנה לא "מטעם שר הפנים ושר החינוך והתרבות", אלא על-ידי שר הפנים ושר החינוך והתרבות, מפני שאנחנו עוסקים פה — לא הייתי אומר בדיני נפשות — אבל עוסקים בנשמה יתירה. ואם אנחנו עוסקים בדיני נשמה יתירה לא הייתי משאיר את העניין רק למהלך הרגיל של פקידים נאמנים, מסורים ושקולים, שאני סומך עליהם ואינני רוצה לערער על סמכותם, אבל פה מדובר בנושא רגיש, שיש בו מבט לעתיד והוא נושא את זכרונות העבר, ולכן צריך לתת לו ייחוד גדול יותר מאשר למקרה רגיל.

כאמור, אני מחייב את הצעת החוק ואני מקווה שלא רק שתישמרה החלוקה, לא תימכרנה ולא תימכרנה למטרות אחרות, אלא שיישמר גם הייעוד והסגנון.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת מואב, ואחריו לחברי-הכנסת פעיל.

בועז מואב (יעד — תנועה לזכויות האזרח):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חוק בית-הספר החקלאי מקווה-ישראל הוא חוק מיוחד שמקנה מעמד מיוחד וקבוע לבית-הספר החקלאי. החוק חשוב במיוחד מהסיבות ההיסטוריות, אבל הייתי מוסיף נימוק נוסף. בית-הספר נמצא בשולי העיר תל-אביב, והוא מהווה היום מירווח של נשימה בין בתיה המכוערים של קריית-שלום, השיכונים של שנות החמישים שבחלקם כבר הוסתרו על-ידי בתים אחרים, ובין בתיה של חולון.

הייתי רוצה שבית-הספר לא יהיה רק מוגומנט היסטורי שיבוא לבקר בו, אלא ימשיך ויפעל באותה רוח, באותה צורה, שתישמר אותה רוח בין כתלי בית-הספר, ואז בעצם פעולתו יהיה מוגומנט היסטורי.

אני מציע בסעיף 4 להשאיר רק את הרישה של פיסקה (א): "המקרקעין המפורטים בחוספת מיועדים לשימוש בית-הספר". אם אנחנו באים כאן עם הצעת חוק ובתוספת נקבעים המקרקעין השייכים לבית-הספר, ואנחנו רוצים לקבוע מעמד מיוחד וקבוע לבית-הספר, מדוע ניתן באותה נשימה אפשרות לשנות את ייעוד המקרקע, אפשרות לבצע עסקאות במקרקעין? אני מציע להשמיט את הסיפא של פיסקה (א) וכן את פיסקה (ב). אם תהיה יזמה לשנות את המעמד של בית-הספר, לאחר שאנחנו קיבלנו חוק בעניין זה, נציע שינוי בחוק. אל ניתן כבר בחוק זה, שבו אנחנו נותנים מעמד מיוחד, אפשרות לשנותו.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת פעיל.

מאיר פעיל (מוקד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מצטרף לכל

על קרקעותיה מפני הגזילה על-ידי הרשויות העירו-
ניות שבסביבה.

ואסיף שתי הערות: היתה בעבר מסורת, יפה מאוד, שבתי-ספר של תל-אביב — ואינני בטוח, אבל נדמה לי גם של ישובים אחרים — היו מעבדים חלקות אדמה בשעות לימודי החקלאות שלהם בתוך מקווה. וכך היו בתי-הספר מקיימים קשר חי עם בית-הספר הזה אשר, כפי שאמרו כאן בצדק, היה זה בית-הספר חקלאי ראשון בישראל, אבל מעולם לא היה רק בית-ספר. זה היה מקום לחינוך לאומי לציונות, להגשמה, לאהבת האדמה. אני מציע לבחון אם מסורת זו נשמרת. ולא — לחזשה, ולהבטיח בדרך זו קשר חי בין בתי-הספר ובין מקווה.

והערה אחרונה: אנחנו מדברים כאן הרבה על מקווה. אני רוצה לומר כמה משפטים על מקוואים, חניכים — בתקופה מסוימת גם חניכות — צעירים של בית-הספר, שמהם יצאו אנשי פלמ"ח והגנה, אנשי תנועת הנוער, אנשים שבשטחים שונים תרמו הרבה לארץ, לבניינה ולהגנתה, ולא מעטים מהם הקריבו למענה את חייהם. בקבלת החוק הזה אנחנו לא רק מעלים על נס את מקווה אלא קדים לכל המחזוריים של התלמידים-המקוואים. "מקוואים" — זה היה שם-דבר בחולדות הישוב. ואני הייתי מציע שאלה שלידיהם נמסרו את החוק הנה לשמירה ולביצוע, והנהלת בית-הספר מקווה-ישראל של היום, ידאגו לכך שיהורק הקשר בין בית-הספר, בין חניכיו היום ובין אלה שפעלו, חיו, למדו בו והגנו על מקווה בעבר — ציבור המקוואים.

היו"ר ב. צ. קשת :

האם שר הפנים רוצה להשיב ?

שר-הפנים י. בורג :

לא. כולם הצינו להעביר לוועדה.

אברהם כין (הליכוד) :

הצעה נוספת: אני מציע להעביר את החוק לוועדה משותפת של ועדת הפנים וועדת החינוך והתרבות, אם השר מקבל זאת.

שר-הפנים י. בורג :

מקבל.

היו"ר ב. צ. קשת :

חברי הכנסת, לפנינו הצעה אחת: להעביר את הנושא לוועדה משותפת של ועדת הפנים וועדת החינוך והתרבות. ועדת הכנסת תקבע את הרכבה של הוועדה ומי יישב בראשה. אנו ניגשים להצבעה.

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הצעת חוק בית-הספר החקלאי מקווה-ישראל, תשל"ה—1975, לוועדה משותפת של ועדת הפנים וועדת החינוך והתרבות נתקבלה.

יהודה דרניצקי (יודין) (המערך) :

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, לא הייתי תלמיד במקווה-ישראל, אבל הרבה מן השעות היפות בחיי ביליתי עם נוער ישראלי בתקופות שונות בין כחלי בית-הספר, בשדותיה ובגניה של מקווה. ואם ביקשתי רשות הדיבור כאן, זה לא רק כדי להוסיף דברי ברכה לקבלת חוק מקווה-ישראל, אלא גם כדי להזהיר מפני סכנת אבדן האתר הלאומי. וסכנה זו, לדעתי, קיימת.

נכון כי בעמל רב הצליחו למנוע את תפיסת הקרקעות של מקווה על-ידי רשויות מוניציפאליות בסביבה. לא את הכל הצילו, אבל נקבע מחסום להתפשטות הערים על חשבון מקווה-ישראל. זה כשלעצמו מיבצע ראוי להוקרה, ואני מברך את החוק שנותן תוקף למעשה שנעשה ומבטיח כי אדמותיה של מקווה תישמרנה לעתיד.

אולם מקווה-ישראל נהרסת, לדעתי, מבפנים. כל מי שמכיר את המקום, כל מי שאוהב את המקום ומוזמן למקום זה בתקופה האחרונה, חש איך מקווה מתכסה בבנייני מגורים; איך צצים בה, בלבה, על חשבון שטחי הירק שלה, בתוך תחומה, מבני-משק שאפשר היה אולי להרחיקם. הוא רואה איך על-ידי שינויים שונים מאבדים הבניינים ההיסטוריים את צורתם — וגם אם אלה הם בניינים של ההיסטוריה החדישה, הרי זוהי היסטוריה של הישוב, היסטוריה שהדור שלנו והדור שלפניו רקם אותה כמו ידיו. מבנים אלה מאבדים את צורתם בגלל תוספות, "שיכולים" ו"שיפורים".

אני מברך על הצעת החוק, אבל מציע לקבל שני עיפים נוספים בו. אני מציע שיהיה סעיף האוסר איסור מוחלט בנייה למגורים בתחומה של מקווה-ישראל עצמה. עובדים, מורים אינם חייבים לגור במקווה, לבניינים המוקמים בשטחה הירוקים. יש תל-אביב, יש יפו — — —

מאיר פעיל (מוקד) :

יש שם שיכוני מורים.

שר-הפנים י. בורג :

יש פנימיה של תלמידים, עם מורים.

יהודה דרניצקי (יודין) (המערך) :

אני מדבר על הצורך למנוע בנייה למגורים, מכיוון שאנחנו רוצים לשמור את מקווה מבחוץ אבל מאבדים אותה מבפנים. ויש לצרכים אלה פתרונות אחרים לדעתי.

שנית, צריך להיות איסור מוחלט על שינוי הבניינים הישנים, מתוך מאמץ לשמור על צביונם.

אני חושב כי שני התיקונים הללו יתרמו לקיומה של מקווה כאתר לאומי, לא פחות מאשר המאמץ לשמור

י. סקירות שר השיכון והשר לקליטת העלייה על פעולות משרדיהם *

1. דיון (המשך)

את המצב כך אומרים שכאשר יש עולים צריך לתת להם עדיפות, אבל כאשר אין עולים ואין עדיפות — מקציצים. לפיכך נשאלת השאלה: מתי יגיע תורם של הגרים במצוקה ובשכונות עוני? אם כאשר יש עולים מפנים הכל לעולים וכאשר אין עולים — מקציצים, מתי יהיה בשבילים? העמדת הדברים בצורה כזו מכשילה את העניין והיא הגורמת בסופו של דבר לקנאה ולצרות-עין שהיינו עדים להן בתקופות שונות כלפי העו-לים.

אני חושב שגם אופן פיזורם של העולים — ואני אומר את הדברים מתוך הנחה ותקווה שיבואו אלינו גלי עלייה מהר מאוד, תוך חודשים מספר — במקומות השונים בארץ יש לו השפעה על קליטה חברתית, קליטה אמיתית של העולים. בשכונה, בעיר, כאשר אדם סובל ממצוקת דיור ותלאות אחרות, כשהוא סובל מקשיים חברתיים וכלכליים ורואה לנגד עיניו שכונות חדשות של עולים שצצו פתאום, רואה עולים אשר פחות או יותר חיים ברוחה מסויימת, מתעורר אצלו בהכרח אנטאגוניסם. אבל אותם עולים נזקקים, נד-רשים ומתבקשים לעיירות הפיתוח, ובהגיעם לשם יביאו אתם רוחה לאזור הפיתוח, יביאו אתם שיגשוג לאזור הפיתוח.

לא פעם שואל את עצמו העולה אשר ניתק עצמו פיסית ורוחנית מסביבה שהיה לו מקום בה, שהיה נחוץ בה, שהיה לו תפקיד בה, שאמנם קיבל שיכון יפה בעיר אבל אין לו תפקיד: מה טעם בכך? לא זה בלבד שאיננו רואה עצמו תורם אלא לפעמים נדמה זו שהיא יורש את כבשת הרש, ואפילו נגיד לו שזה לא נכון, הלא כשהוא רואה עיניים מקנאות יש לו הרגשה שלא רק שאין הוא תורם אלא שהוא אפילו גולל.

באזור פיתוח יכול העולה להביא שיגשוג; שם הוא נדרש, שם אוהבים אותו, לשם יביא רוחה; שם ירגיש שהוא אהוב ושהוא ממלא תפקיד חיוני בתחום שהמדינה מתלבטת בו, לסילוק הפערים וההפרדות בין חוגים מעמדות ועדות; הוא יתוש שהוא תורם לקיום ישראל טובה יותר, מאוחדת יותר. אני בטוח שאם העו-לה יידע את גודל השעה הזאת ואת גודל התפקיד הזה ימצא שם את מקומו. אבל אין אנו מדריכים אותו. אנו אומרים לו: כאן אנו בונים לך ולכאן הלך. ונד-מה לי שאנו מחטיאים את המטרה בשני הכיוונים: מצד אחד יש קנאה ומצד שני הרגשה של אדם מיותר, הרגשה של אדם שאיננו תורם לשום דבר. ונדמה לי שגם כאשר יש עלייה קטנה וגם כאשר תהיה עלייה גדולה, חייבים להזרים את העולים לאותו מקום שה-חברה זקוקה להם, שהמשק זקוק להם והם יכולים לתרום בו את תרומתם.

בהודמנות זו רוצה אני לומר כמה דברי ברכה לשר הקליטה, העושה עבודה יפה וטובה בצנעה בקליטת העלייה ובסילוק הניגודים כמיטב יכולתו, ניגודים שע-

היו"ר ב. צ. קשת:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-יומנו: סקירותיהם של שר השיכון ושר השר לקליטת העלייה על פעולות משרדיהם. נסיים היום את הדיון וא-ני מקווה שגשמע היום גם את תשובות השרים. רשות הדיבור לחברת-הכנסת חביב שמעוני, ואחריו לחברת-הכנסת תופיק זיאר.

והי"ב שמעוני (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני חושב שבצדק איחדו את הדיון על שני המשרדים, השיכון והקליטה, כי אין נושא כמו שיכון שיש לו השפעה כה גדולה על קליטת העולים. אנחנו יודעים שכאשר היו גלי עלייה גדולים, בשנים האחרונות, אחד הדברים שהיו לרועץ בקליטת העולים היה במידה גדולה מאוד עניין השיכון. אמנם יש כיום שפל בעלייה ואני רוצה לקוות שזה שפל זמני שאחרייו תבוא גאות גדולה, הרבה יותר גדולה מזו שהיתה בשנים האחרונות. כל אורח בישראל מצפה לגלי עלייה גדולים מברית-המועצות, מרומניה, מהמערב וגם מארצות המזרח, שם מצויים עשרות אלפים שאנחנו כולנו זקוקים להם. חובה לנצל את הבמה הזאת לשם קריאה לכל הגורמים, היהודיים והבין-לאומיים, שיעשו הכל כדי שהעלייה לא תטפסך כפי שהיא מטפסת אצלנו עכשיו ותרום ברום אדיר. הארץ זקוקה לעולים והעולים זקוקים לארץ והעלייה היא צורך חיוני לעם היהודי.

אני שמח לציין שאותו קוצר-רוח לגבי העולים שהיינו עדים לו איננו קיים כיום. היה זמן שבו חילקו את הישוב לשני חלקים כביכול: האוהבים עלייה וה-אוהבים אותה פחות. אני חושב שהעמדת הדברים בצורה כזו בטעות יסודה. אין אורח בישראל שאיננו אוהב עולים, לא רק כאחים השבים הביתה אחרי תל-אות וסבל ובאים לחפש בית חם אלא גם משום שה-ארץ זקוקה לעולים. שהרי כאשר יש עלייה יש פיתוח, יש שיגשוג, יש תעסוקה ויש חברה מעורבת; וכאשר אין עליה עומדים אנחנו לפני תופעות של מיתון, של אבטלה ושל אותם גורמים אשר בסופו של דבר יש להם השפעה מרחיקת לכת על המוני העם. כך צריך להעמיד את הדברים, כי נדמה לי שהרשויות השונות, אולי שלא במתכוון, העמידו את הנושאים בצורה כזו שהם היו הגורמים לכך שהיתה צרות-עין מסויימת כלפי העולים.

מה היה הלך הרוח? הלך הרוח היה כזה שחשבו שיש משאבים מסויימים המיועדים לעולים, ובכך כאילו מונעים היו אותם מאחרים, כגון זוגות צעירים, תר-שבי עיירות פיתוח וכו'. אין דבר המייצג את התפי-סה הזאת יותר מהקיצוץ של 300 מיליון לירות, ועוד אומרים שנו התחלה, דבר הטומן בחובו לא רק מיתון ואבטלה ואי-התחלה של בנייה כדי להכין לעולים די-רות שתהינה כאשר יגיעו אלינו ושלא יהיה הכרח לקחת ממקורות המיועדים לפתרונות אחרים; המציגים

— סקירות שר השיכון והשר לקליטת העלייה על פעולות משרדיהם (דיון) (שמעוני, בן-פורת, זיאר) —

עשרה נפשות בשני חדרים מקבלות אותה הלוואה. לפחות צריך להוסיף על כל נפש עוד 5,000—6,000 לירות כדי שההלוואה תהיה בגודל כזה שאפשר יהיה לנצל אותה.

פגם שני שיש בתכנית זו הוא עניין ההכנסה. אומרים שמי שיש לו יותר מ-3,500 לירות הכנסה אינו זכאי להלוואה לפי התכנית 3+. ובכן, משפחה קטנה שבה עובד הבעל ואולי גם אשתו עובדת, ודאי לא ישכרו יותר מ-3,500 לירות לחודש. אבל משפחה שיש בה עשר נפשות יש להניח שעובד האב ואולי אפילו שני בנים עובדים, והנה משפחה כזו שזקוקה ביותר להלוואה לא תהיה זכאית לה.

יש צורך לתקן בהקדם את הליקויים האלה כדי שבנוסף לתכניות חומש ולמחקפה כללית על משכנות העוני נביא לחיסולן. דווקא בזמנים של שפל בעלייה לא צריך לצמצם את התקציבים אלא לנצל את מלאי הדי-רות למשפחות מרובות ילדים ולפינוי משכנות עוני ולהתחיל בבנייה חדשה לעלייה המצופה. אבל יש גם להתאים את מערכת ההלוואות למשפחות גדולות על-פי קריטריונים נאותים כדי שמשפחות גדולות יוכלו באמת לנצל את ההלוואות, ושלא תישארנה על הנייר כפי שהן כיום.

היו"ר מ. בן-פורת :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת תופיק זיאר, ואחריו לחבר-הכנסת יהודה יודי.

תופיק זיאר (הרשימה הקומוניסטית החדשה) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, נתוניו של משרד השיכון מעידים על משבר הולך ומחמיר בענף הב-נייה בארץ. לפי נתונים אלה הסתכמה התחלת הבנייה בשנת 1974 ב-6.4 מיליון מטרים מרובעים לעומת 6.9 מיליון בשנת 1973 ו-8.3 מיליון בשנת 1972. בהיקף התחלות הבנייה המרסית היתה הירידה בשנת 1974 24% לעומת 1973. ירידה זו נמשכת בצורה חריפה גם בשנה זו. במסיבת עיתונאים בתל-אביב ב-25 לחודש שעבר מסר שר השיכון כי התחלת הבנייה השנה תהיה בהיקף של פחות מ-5 מיליון מטרים מרובעים, כלומר ירידה של 22% לעומת השנה הקודמת, 29% לעומת שנת 1973 ו-40% לעומת שנת 1972.

אחת הסיבות העיקריות למצב זה היא העלייה המסחררת של מחירי התשומות בענפי הייצור, בכללם ענף הבנייה. מדד מחירי התשומות בבנייה למגורים עלה במשך שנת 1974 ב-53% לעומת 40% אשתקד. כתוצאה מעליית מחירים זו עלו הוצאות הבנייה. הוצאות אלה הסתכמו בשנת 1973 ב-605 ל"י לכל מ"ר בערים לעומת 504 ל"י לכל מ"ר בשנת 1972 ולעומת 437 לירות בשנת 1971. העלייה בהוצאות לכל מ"ר בשנת 1974 היתה גדולה מכל העליות בשנים הקודמות וזו למרות הירידה שחלה בשוק העולמי במחירי הברזל בשנת 1974.

לפי נתוני משרד השיכון תגיע העלייה בהוצאות הבנייה ל-20% כתוצאה מההתייקרויות במחירי הת-שומות בענפי הבנייה והסלילה בשיעורים הנעים בין 20% ל-50%. השנה תחול עלייה במחירי מלט, ברזל, רשתות, חוטים, מסמרים בשיעור של 25%, זפת כ-50%,

ולמים היו להיות הרבה יותר גדולים אלמלא אותה פער-לה מבורכת שלו ושל משרדו. צריך לדחות מכל וכל את הביקורת כלפי עובדי משרד הקליטה. הם עושים עבודה יפה וראויה לברכה של כולנו.

וכן צריך לברך את שר השיכון שבא בתכנית גדולה, ברצון טוב ובתנופה, בתכנית שאם יתנו לו לבצעה כהלכה היא עשויה להביא התחלה של פת-רונות לאותה המצוקה הגדולה ביותר שאנו מתלבטים בה, מצוקת הדיור לשלושת המרכיבים של החברה: העולים, דיירי משכנות העוני והזוגות הצעירים. אני סבור שצריך לדחות את דברי הלעו והבלע של כל מיני גורמים שעשו יד אחת ושבאים לתבוע את סילוקו של שר השיכון, בטענה שהוא מתנגד כביכול לפי-תוחן של עיירות הפיתוח. יש לנו שר שיכון שצריך לחזק את ידיו ולתת לו לעשות את המלאכה שהיא בלאו הכי קשה. יש לנו שר שנתברך בהרבה רצון ותנופה, ואל לנו לרפות ידיו.

עם זאת, אני רוצה לומר לשר שבנושא אחד הוא חייב לעשות שינוי: כנושא משכנות העוני. למרות כל תכניות החומש שהיו בתחום זה, עם המשאבים — ואני חושב שהמשאבים לא היו גדולים בשנים שעברו — ועם הרצון הטוב שהיה תמיד גדול מאוד, למרות כל זה שכונות ה"לוגיאל" זכו לטיפול המתאים. עובדה היא שבשנת 1960, כאשר דובר על חוק פינוי ובנינו של משכנות עוני, היה מדובר על 70,000 משפחות הגרות במשכנות עוני. כיום, לפי הסקר שנערך על-ידי הרשות לפינוי ולבנינו, יש עדיין 67,000 משפחות הגרות בצפיפות של 3+ או בדיוור פגום. אני יודע שחלק מאותן 70,000 משפחות של שנות השישים מצאו את פתרון, אבל בינתיים נכנסו למעגל הזה של מש-כנות עוני שכונות אחרות שלא היו כאלה או מש-פחות שבגלו. צריך לא רק להדביק את קצב הגידול של התרפוט השכונה וגידול המשפחות אלא צריך להגיע פעם למצב שאפשר יהיה לפתור את הבעיה מיסודה, או לפחות לדעת שתכנית חומש מסויימת תביא לצימצומה הדראסטי של הבעיה.

בזמן המועט שנותר לי רוצה אני לעמוד בקצרה על כמה פגמים בתכניות המיועדות לצימצום הצפיפות, כגון תכנית 3+. עובדה היא שאף-על-פי שהתכנית מופעלת כבר זו השנה השנייה, מתוך 45,000 זכאים שגרים בצפיפות 3+ ניצלו את הדבר רק כ-2,000. נשאלת השאלה: מדוע? אין לי ספק ש-90,000 לירות הלוואה — דרך אגב, זה לא סכום של 90,000 כי מוזכים בהמשכנתה שני שלישים מדי-המפתח, והסכום הוא בין 70,000 ל-80,000 לירות — הוא סכום רציני. אבל מדובר במשפחות גדולות הזקוקות לפחות לשלושה-ארבעה חדרים. איזו דירה כזו יכולה לעלות בערים הג-דולות — ואנו מדברים על הערים הגדולות — פחות מ-200,000—230,000 לירות? אם כן, מה יועילו 70,000 או 80,000 לירות שמקבלת המשפחה? מי יכול לנצל אותן? רק משפחה קטנה שגרה בצפיפות. אם יש מש-פחה בת שלוש נפשות שגרה בחדר אחד, בשבילה זה טוב. כי שלוש נפשות שגרות בצפיפות זכאיות להלוואה, ואז יכולה משפחה זו לקנות דירה בת שני חדרים או שני חדרים וחצי. תכנית זו אינה מתאימה למשפחות גדולות. האבטור בתכנית זו הוא שבם משפחה בת שלוש נפשות שגרה בחדר אחד וגם משפחה בת שתי-

בתי-הספר. תכניות מיתאר יש רק ל-6 כפרים ערביים מתוך 152. עשרות אלפי פליטים בתוך המדינה אשר גורשו מכפריהם עם קום המדינה חיים בתנאי דיור תת-אנושיים זה עשרים-ושבע שנים, בשום כפר ערבי אין ביוב. מצב זה איננו מקרי. במקום תכניות בנייה ופיתוח מבצעים הממשלה ומשרדה השונים תכנית של חנק, הריסת מבנים וגירושם. תשובת השלטונות לבעיית הדיור לערביי עכו, למשל, הסובלים מתנאי דיור ת-אנושי ומסוכנים, היתה תכנית פיגויים מעכו העתיקה והעברתם לכפר ככר.

בחודש מארס שעבר השתתפתי בביקור ועדת הפנים של הכנסת בכפר אוס-אל-פחם, הכפר הערבי הגדול ביותר בארץ. קשה למצוא מלים מתאימות כדי לתאר את מצוקת הדיור ומצבו הכללי של כפר זה. ראינו את המחסור החמור ביחידות דיור, את המחסור החמור בבניינים לבתי-הספר, שחדרי הכיתות שלהם פזורים בכל הכפר. הדרים אלה ישנים, צרים, ללא כל שי-רותים. שטח הבנייה של הכפר הוא קטן במידה שלא תאומן. כל שנה מיתוספים לכפר 500 זוגות צעירים ואין להם איפה לגור. תנאי הדיור הם מתחת לכל בן-קורת, מתאימים אולי לעבר הרחוק ביותר. בכפר אין ביוב ומי השופכין זורמים בחובות הצרים והצפופים. כתוצאה ממצב בריאותי ירוד זה הופיעה בכפר לפני שלוש-ארבע שנים מחלה חדשה של תינוקות, שהרופאים, לאחר התלבטויות, המציאו לה שם: אוס-אל-פחם. מחמת מחלה זו נספו בכפר לפני שנתיים כ-35 תינוקות.

בעת קום המדינה היה לכפר 140,000 דונאם קרקע; כיום יש לו רק 15,000. ולאחרונה העבירו השלטונות שטח רחב מאדמות הכפר לתחום המוניציפאלי של המועצה האזורית מנשה. שטח הבנייה מצומצם ואינו מכיל חלקים רבים של הכפר שגדל. שטח הבנייה נשאר כפי שהיה ב-1961 ומאז לא הורחב, כאילו ההיסטוריה וההתפתחות עמדו מלכת לפני ארבע-עשרה שנים. מצ-בו של כפר זה משמש דוגמה אופיינית למצב הכפרים הערביים ותושביהם בארץ.

כנסת נכבדה, אנו תובעים שינוי יסודי במדיניות של משרד השיכון ושינוי במבנה של תקציב המדינה כדי שיבטיח את פתרון מצוקת הדיור בארץ לכל תושביה, היהודים והערבים.

היו"ר מ. בן-פורת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת יהודה דרניצקי, ואח-רי — לחבר-הכנסת חמאד אבו רביעה.

יהודה דרניצקי (יודין) (המערך):

כבוד היושבי-ראש, חברי הכנסת, אינני בטוח כי היה זה רעיון טוב לשלב דיונים על פעולות משרדים שונים, שגם אם יש ביניהם קווי דמיון אין בשום פנים ואופן אפשרות שלשב בוויכוח משותף, שממלא צריך גם להיות מצומצם מבחינת הזמן. אי אפשר להתעכב במסגרת אחת על הנושאים החשובים ולמצות כל מה שאפשר וצריך לומר הן על העלייה והן על השיכון.

ברצוני לומר כמה דברים בקשר לפעולתו של המש-רד לקליטת העלייה. המשרד הזה עמד באתגרים רבים של עלייה — היום הוא עומד באתגר של חוסר עלייה.

חמרי אינסטאלציה חשמלית ב-30%, הוצאות הובלה ב-40%.

כתוצאה ממצב חמור זה החלו להסתמן אותות מאיי-מים של אבטלה רחבה, גלויה וסמויה, בענף הבנייה. לפי "ידיעות אחרונות" מיום 3 בינואר 1975 הודה שר השיכון שקיימת כבר אבטלה בענף והיא תגיע בסוף השנה ל-30,000 מובטלים. לדעתו, אם לא יחול שינוי במדיניות התמוטטות בענף ורק כעבור שנים רבות ניתן יהיה להקטין.

חברי הכנסת, כתוצאה מהידרדרות המצב הכלכלי המלווה בעליית המחירים הכללית, בירידת השכר הרי-אלי של הפועלים והעמלים ובירידת כוח הקנייה של הציבור, אנו עדים לכך שיש רבבות דירות ריקות הממתנות לקונים וכ-90,000 דירות הנמצאות בשלבי בנייה שונים אינן מכורות עדיין. מצד שני מתעשרים החברות הגדולות והקבלנים הגדולים במהירות ובכל מיני אמצעים, חוקיים ובלתי-חוקיים. הארץ מוצפת בשערוריות כלכליות ובמעשי שחיתות של אנשים התופ-סים עמדות-מפתח.

נוכח המצב העגום הקיים בענף הבנייה נראית תכנית החומש של משרד השיכון דלה מאוד. מטרתה המוצהרת של תכנית זו והיא "להבטיח דיור לאוכלוסיית המדינה הגדלה" לא תוגשם ותישאר בגדר מלים ריקות בלבד. ברור גם שמדיניות משרד השיכון לא תפתור אלא תחריף עוד יותר את שתי הבעיות הבעורות במדינה, והן דיור לזוגות צעירים וחסול שכונות עוני והמבנים הרעועים, שאפילו לפי נתוני משרד השיכון מתגוררות בהם כ-60,000 משפחות בתנאים לא-אנושיים מבחינת הצפיפות ואיכות המבנים.

כנסת נכבדה, הסיבה המכרעת למצב הקיים היא המדיניות הכלכלית והכללית של הממשלה. כסף יש במדינה, השאלה היא למי. משרד הבטחון בולע את חלק הארי. תכניות הכיבושים, הסיפוח והחבלה במא-מצי השולם הצודק הן שממשיכות לגרום למשברים בענפי הייצור, בכללם בענף השיכון ובתחומי החיים השונים, ובמקום לחולל שינוי שרשי במדיניות הכ-ללית ממשיתה הממשלה במדיניותה הכושלת. תקציבו של משרד השיכון מעיד על המשך מדיניות ההתנח-לות בשטחים הכבושים. המשרד יוציא סכום של מאות מיליונים להקמת יחידות דיור חדשות בשטחים הכ-בושים. הוצאה זו לא זה בלבד שמוסיפה שמו על מדורת הסיכסוך המזרח-תיכוני אלא שהיא גם גורמת לביובו סכומים עצומים שילכו לאיבוד מכיוון שה-נסיגה מהשטחים הכבושים היא דבר בלתי-נמנע.

אחד מיעדיה העיקריים של תכנית החומש הוא ביצוע התכנית הגזענית הקרויה "יהוד הגליל והנגב". אנו שוללים תכנית זו שפירושה גישול אדמותיהם של ערביי הגליל והנגב ושילחוב השנאה הלאומית. במקום תכנית גזענית זו אנו קוראים לפיתוח הכפרים הערביים בגליל ובנגב היושבים על אדמתם זה דורות ללא ספור. כנסת נכבדה, מצב השיכון והבניה במגזר הערבי הוא בשפל המדרגה. לאלפי זוגות צעירים אין איפה לגור. הצפיפות מאקסימאלית, אלפי דירות הן רעועות ומסכנות את שוכניהן. שטחי הבניה בכפרים הערביים מצומצמים ביותר. השלטונות מסרבים להרחיבם כדי שיכללו אף אותם אלפי הקיימים מחוץ לשטחי הבניה בכפרים הערביים. קיים מחסור חמור בבניינים

אנו חייבים לעשות למענם כל מה שמדינה, לפי יכולתה הכלכלית והחברתית, יכולה לעשות. אבל אנו חייבים לדרוש גם מהם. לא היתה עלייה שרישומה לא ניכר בתולדות הארץ, בהתפתחותה הגיאוגרפית, הכלכלית, התרבותית, החברתית. גם העלייה הרוסית חייבת לרשום את דף יהדות רוסיה — דף נוסף, כי בעבר היו פרקים יפים ביותר בתולדות הציונות המתגשמת קשורים ב"י הדות רוסיה. העלייה החדשה יכולה להוסיף דפים חדשים על-ידי כך שתקבל משימות על עצמה. אני חושב שיש בה כוח אינטלקטואלי, שיש בה אמונה — הם והכיחוש זאת במלחמתם למען העלייה מברית-המו"עצות. אולם משום-מה המסגרת שבה מצאו עצמם כאן לא דחפה אותם לקראת ההמשך. שוחחתי רבות עם עולים מרוסיה על נושא זה ואני חושב שמצפונם אינו שקט. נציג את הבעיה של איכלוס ערי פיתוח, הקמת נקודות התיישבות, התאמת מקצועות האנשים, ולו באופן זמני, לצרכי הארץ מבחינת כלכלית ומש"קית, נזכה להיענות. אנו חייבים למצוא את הכלים המתאימים כדי להעמיד את הבעיות האלה לפני העולים מרוסיה ובוודאי נזכה לתשובה.

בראשית דברי פתחתי ואמרתי ששילוב שני הנושאים מחייב כמעט לוותר על מיצוי הנושאים הקשורים בבעיות של שני המשרדים. לפיכך אעיר רק הערות קצרות על פירולתו של משרד השיכון. אני חושב שכ"כ לנו השיים בהגברת פעילותו של משרד זה. יש לדחות את ההסתה נגד שר השיכון המתנהלת מכיוונים שונים, ואין לי ספק ששרשיה הם במידה רבה פוליטיים. יש לזכור כי ממשלת ישראל היא הקובעת את מדיניות השיכון ואני חושב כי כנסת ישראל חייבת לומר בקשר למדיניות זו כמה דברים כדי להתוות את הקווים של משרד זה לעתיד.

אני מקבל בברכה את השינוי במפת השיכון המק"דישה בעתיד מקום רב יותר לגליל ומקום מצומצם יור"חר לרצועת החוף, אולם אינני מאמין שהמספרים האלה נענים לדרישות — לדרישה הפוליטית ולדרישות המעשיות. וגם אינני בטוח — ואני מנסה לומר זאת מתוך הנסיון שנצטבר בפגישות, בשיחות, בביקורים ביישובים — שאמנם קצב הפעולה, ולו בהתאם לתכ"נית הזאת, יהלום את יעדי התכנית. אני חושב כי חייבת לקום רשות מרכזית לאזורי הפיתוח. בעיית מ"י מוש תכנית השיכון בגליל ובנגב היא בעיה של פיתוח מורכב ומקיף שיכלול את כל הגורמים — מקומות עבו"דה, בתים-ספר, מועדונים לתרבות ומרכזי בריאות. אם לא תהיה יד אחת מתאמת, מלכדת, המשלבת את הפעו"לות האלה בתחומים השונים, יהיו לנו מקומות עבודה בלי מקומות שיכון, או שיהיה לנו שיכון בלי מקומות עבודה, בלי רופא ילדים, והייתי יכול להרחיב את הרשימה של החסר על בסיס ההתרשמויות מערי הפי"חוח. יש להקים רשות מבצעת, משלבת ומתאמת שתר"אה בגליל ובנגב את היעדים המרכזיים של המדינה בת"קופה זו.

הערה נוספת: אני יודע שנעשה מאמץ המכוון להבטחת שיכון לזוגות צעירים, אולם מדי בואי לשכו"נות אני נתקל מחדש באותה התופעה עצמה. אפילו בסכומים הנדרשים ועם ההלוואות והמשכנתאות המוב"טחות — אין הזוגות הצעירים יכולים לעמוד בעומס החובות. יש מקרים רבים שבהם אינם יכולים לע-

אני מציע למשרד זה ולשר לקליטת העלייה לנצל און ההפוגה, שלפי מיטב הכרוני לא תהיה ארוכה, לשם הגברת הפעולה לקליטה ממשית של אותם עשרות אלפי עולים אשר הגיעו בשנים האחרונות. במיוחד מתכוון אני לעלייה המגובנת ורבת הבעיות, לעלייה החשובה מבחינת ערכה ההיסטורית-לאומי — העלייה הרוסית. אני משוכנע כי ההפוגה היא זמנית, כי אין בכוחן של האכזבות ואין ביכלתם של המכשולים שנתקלו בהם העולים בארץ הישנה-חדשה כדי לשנות את מה-לן החיים היהודיים. מה שלא פעלו 58 שנות המהפכה אשר בעוררו מנהיגיה ניסתה לעקור כל תחושה של השתייכות לאומית וזיקת יהודי ברית-המועצות ליש"ראל, מה שלא הצליחו ב-58 שנים אלה בוודאי ובוודאי שלא יוכלו להשיג בכוח גזירות ואיסורים חדשים וב-נסיון לנצל מעט מאותן האכזבות אשר הדיהן מגיעים ליהודי ברית-המועצות מכאן.

אני מאמין אמונה שלמה בחידוש העלייה מברית-המועצות. כאשר התחילה עלייה זו הפתיעה את כולנו — גם את אלה שמכירים את ברית-המועצות ואת יהודי רוסיה, חידוש עלייה זו סימל מפנה בחיי היהדות הסובייטית והוכחה לכך ששום כוח לא יביא אותה למס"לול של אסמילאציה מאונסת. מכיוון שוהיה הפוגה זמנית בגלי העלייה, הרי היא חייבת להיות מנוצלת ניצול אינ"טנסיבי, רציני ושקול, כדי להתגבר על אותם המכ"שולים אשר פגעו בקליטת העלייה עד כה וכדי למנוע אותן האכזבות אשר העולים מברית-המועצות נתנו להן ביטוי פעמים רבות.

הייתי מעלה לפני השר לקליטת העלייה את הרע"יון ברבר הצורך לשנות באופן יסודי את דרך הטי"פול בעלייה על-ידי פישוט תהליכי הקליטה, ריכו"זם בידיים מעטות ככל האפשר במקום פיזורם על פני משרדים שונים ועובדים רבים. צריך לגסות לעלות על דרך של קליטת עלייה על ידי מטפל אחד בקבוצת עולים, אשר יקדיש עצמו לפתרון כל הבעיות שהעולים האלה נתקלים בהן וילווה את הקבוצה בכל לבטיה: בשיכון, בחינוך, בסידור בעבודה, בבעיות בריאות, לפחות בתקופה הראשונה לשהותם בארץ. התרשמתי כי הדבר הראשון הפוגע בתהליכי הקליטה הוא חוסר הקשר בין העולים לבין חלק מן העובדים בקליטה.

אין אני רוצה לגרום הכללות. אמרתי פעמים רבות ואני חוזר: יודע אני שיש עובדי קליטה נאמנים ומסורים, ואף-על-פי-כן מהלכים בין העולים סיפורים על חוסר מגע, קשר וזיקה. אני חושב שאדם אחד אשר יטפל בקבוצת עולים בכל בעיותיה, אולי בעזרת חוליות מתנדבים, יצליח בדרך של טיפול אישי לפתור את הבעיות במידה רבה יותר מאשר כמה פקידים חזר"צים שכל אחד עוסק בתחמו המצומצם, אפילו ברצון ובלהט הרבים ביותר.

יש לעשות הכל להפעלת אירגוני העולים בקליטת העלייה. כל העליות נקלטו על-ידי העולים. אני חושב כי צריך לעודד את אירגוני העולים להעלות כוחות ציבוריים מתוכם שיתלו על עצמם את האחריות לק"ליטת העלייה. אולם עם השיכלול הדרוש בדרכי הק"ליטה אין לוותר בשום פנים על תביעות המדינה וה"ישוב, תביעות הציונות כלפי העולים. אני חושב כי השיטה החינוכית הנכונה ביותר בקליטת העולים היא למר להם ביישר, כננות ובאמונה מה אנו מצפים מהם.

— סקירות שר השיכון והשר לקליטת העלייה על פעולות משרדיהם (דיון) (דרניצקי, בן-פורת, אבו רביעה, גרופר) —

בים הבדואים והכפריים בצפון; איש איש על אדמתו. אציין במיוחד את הכפר הבדואי טובא בצפון הארץ שצריך להרחיב את תחומו בד בבד עם הריבוי ההולך וגדל בקרב תושביו. כן רצוני להסב את תשומת-הלב למצב הגרוע הגורם סבל לתושבים ערבים היושבים בוואדי-אל-מפג'ר שליד חדרה. אני דורש מהשלטונות לפעול לשיפור תנאי חייהם ולהבטיח להם בתים חדישים במקומות מגוריהם.

היור' מ. בן-פורת :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת פסח גרופר, ואחריו לחבר-הכנסת בועז מואב.

פסח גרופר (הליכוד) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בגלל תפקידו החשוב והמכריע לעתיד העם והמדינה נעשה המשרד לקליטת העלייה אחד המשרדים המרכזיים והחשובים במדינה. תפקידו לקלוט עלייה ולאחר מכן לדאוג לשיכוןם של העולים, למקום עבודתם ולהתערותם בחיי המדינה. בגלל תפקיד חשוב זה חייב היה משרד הקליטה להיות מוכן ומאורגן לבצע את התפקידים אשר הוטלו עליו. אמנם יש לציין שמשרד הקליטה עשה רבות למען העולים החדשים, אך, לצערי, לא מספיק. ברצוני לציין חלק מהמשגים ואי-יכולת משרדך, אדוני שר הקליטה, לבצע את המשימות אשר הוטלו עליו.

(א) בניית הטרימינאל לעולים בנמל-התעופה בן-גוריון. זהו סיפור ארוך. שמעתי שאולי ייגמר הטרמינאל החודש. אך מה קרה עד לחודש זה? — עם בואו של העולה לארץ מתבצעת קליטתו הראשונית בנמל-התעופה מיד עם ירידתו מהמטוס. במקום לקבלו בטרימינאל מסודר — ואינני אומר מפואר — המתאים לצרכים, נאלצנו עד היום לקבל את העולים החדשים במחסנים שאולתרו כטרמינאל, בתנאים קשים ובלתי-מתאימים. כמו עיני ראתי, בשעת סיור שערכה ועדת העבודה בנמל-התעופה בן-גוריון שעה שהגיעו עולים חדשים מרוסיה, את הדחוק של האנשים אשר נאלצו לחכות בתור שנתמשך לאורך מדרגות הכניסה בגלל המקום הצר. כדי להגיע לשירותים המרוחקים היו העולים חייבים להיכנס לטרמינאל המפואר של הנוסעים, דבר אשר הוסיף להרגשתם הרעה ביום הראשון לבואם ארצה. כן ברצוני לציין שבחורף דלף הגג ובקיץ שרר חום ללא נשוא. דברים אלה שמעתי מפי אנשים שעבדו שם במשך הרבה זמן, מאנשי הקליטה והסוכנות היהודית.

(ב) דיור. אמנם יש לציין שנעשה לאחרונה רבות בעניין הייור לעולים חדשים, אך דומני שעלי-ידי ייעוץ והכוונה נכונה יכלו למנוע הרבה שיבושים אשר בחלקם הובאו לידיעתי על-ידי העולים עצמם. קרו מקרים שבהם התברר לתדהמתם הרבה של עולים חדשים אשר סודרו בעבודה בתקופת קליטתם הראשונה, כי את השיכון קיבלו במקומות מרוחקים ממקום עבודתם. לעתים קרה שעולים שעבדו בצפון הארץ קיבלו את השיכון במרכז הארץ או בדרומה, ולהפך. דבר זה גרם לתיסכול רב בין עולים אשר בנוסף לבקשת עיות אחרות עורר בהם לעתים רצון לעזוב את הארץ, ובמקרים רבים גרם גם לעויבה ממש.

ברצוני להעלות בזאת פרשה נוספת הפוגעת קשות בקליטתם של העולים החדשים: מחוסר שיכונים לק-

מוד בתשלומים השוטפים. צריך לחפש פתרונות רציניים ויסודיים יותר לזוגות צעירים למען יוכלו לממש את זכותם לשינוי ואני רוצה לייצג לשר השיכון לבחון בין היתר גם אפשרות של בניית שיכונים לזוגות צעירים בדרך של התחלה מצומצמת, עם אפשרות של הרחבת הדירה כעבור חמש, שש, שבע שנים, כאשר המשפחה תגדל.

אני מצטער שזמני תם. אינני יכול לנגוע ביתר בעיות השיכון, והן ישנן הן בישוב היהודי והן בישוב הערבי, אבל אני מקבל את הכרעת היושב-ראש.

היור' מ. בן-פורת :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת חמאד אבו רביעה, ואחריו לחבר-הכנסת פסח גרופר.

חמאד אבו רביעה (המערך) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בנאומי זה רצוני להתוות יחד אתכם קווים ודרכים לנושא המשפיע במדינתנו על אורח חייהם של חלק גדול מהאזרחים הערבים. נושא זה הוא: יישובם של הבדואים.

בראש וראשונה אני רואה חובה לעצמי לציין לפניכם כי הבדואי, אשר חי מאות בשנים חיי מדבר, הוא, משפחתו ושבתו על האדמה אשר ירש אותה מאבות אבותיו, אינו דוחה את יישובו מתוך אהבה לעקרון הדחייה. הוא גם אינו דוחה את החיים המודרניים בביתו חדישים המצויינים באמצעים נוחים ונעימים מתוך בכייה על שרידי החרבות, אלא הוא דוחה את מדיניות יישובו הקשורה לדעתו בבעיה חשובה ומקיפה יותר, הלא היא בעיית המקרקעין שמשרד השיכון, באמתלות של מדיניות היישוב, שואף לנשל את הבדואי מאדמתו שלא ימשיך לשבת עליה ולהתפרנס מטובה.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כדי שמדיניות יישובם של הבדואים לא תהפך למדיניות של גירוש אנשים מאדמתם שירשוה מדורי דורות וחיו בה מאות בשנים וכדי שמדיניות זו תתן פירותיה הנכספים ותגביר את יעילות משרד השיכון; כדי להצדיק את זכותם של האזרחים הערבים הבדואים לחיות על אדמותיהם ולארגן את חייהם בהתאם לצורת החיים המודרניים — למען כל הדברים האלה הנני מציע: (1) לאפשר לכל שבט בנגב להקים בתחום האדמות שבבעלותו יישובים על חרבות הצריפים והאוהלים; (2) לפתור בדחיפות את בעיית סיכסוך הבעלות על הקרקע ולאפשר לבדואים לחיות חיי חקלאים מכובדים, בדומה לאחיהם היהודים והערבים בארץ; (3) להגדיל את מספר היישובים הנמצאים בשלב תיכונן משבעה חמישה-עשר ולהעניק לבדואים הקלות בעתון מילווה לשם ביצוע עבודות הבנייה והפיתוח כדי לעודדם לעבור מדבר לאור רח חיים מודרני בחקלאות, בעבודה ובפקידות; (4) להפיק לקחים מהמשגים שעשינו בעבר. בנקודה זאת ברצוני להסב תשומת לב כבוד השר כי במרבית שבטי הבדואים, לרבות אלה שתחום שבטיהם נמצא בתיכונן, אין עדיין דרכי תחבורה ואין מפעלים למי שתיה. דברים אלה מהווים מכשול בפני מדיניות יישובם של הבדואים, ומן הדין להתגבר על מכלול זה בהקדם האפשרי.

אשר לערביי ישראל בכלל, הריני מבקש מהשלטונות הנוגעים בדבר לעשות למען יישובם של הער-

חוברת ל"ה, ישיבה קצ"ו

— סקירות שר השיכון והשר לקליטת העלייה על פעולות משרדיהם (דיון) (גרופר, רוזן, עופר, קשת, בן-פורת) —

ליטת העולים שכן משרד הקליטה אלפי דירות באזור רים שונים בארץ למען משפחות העולים, במגמה לבנות במשך שנים מספר דירות קבע, זהו למספר הדיירות המושכרות, באזורים שבהם מתגוררים העולים. והנה מה קרה? — דבר זה שייך לשני השרים המכובדים היושבים כאן. באותם אזורים שבהם יושבות אלפי משפחות בדירות שכורות לא דאגתם לבנות דיירות חדשות וגרמתם לכך שלאחר שעולה חדש גר שם שנה או שנתיים, נקלט במקום וילדיו הולכים לבית-הספר ולומדים בו ואף נקלטים בחברת ילדים בני אותו גיל, היה צריך לאתר מכן — ומדובר במשפחות רבות — לעבור לאזור אחר לגמרי. יפה מאוד, נותנים את הדירה לפי קריטריונים — —

השר לקליטת העלייה ש. רוזן :
נותנים את הדירה באותו אזור.

פסח גרופר (הליכוד) :

לא רציתי להיכנס לפרטים, אדוני השר. אני לא מדבר מתוך ספר ולא מתוך הירהורי לבי. בהרצליה אין לך דירות ובהרצליה לא בנה משרד השיכון דיירות. אותן אינני יודע אם הטענה ששמעתי מפי הפקידים שלך, שאין להם קרקע, היא תירוץ. לגבי משפחה שגרה שנתיים במקום מסויים והועברה מאותו אזור לאזור אחר בדרום נוצר מצב כאילו הגיע העולה עוד פעם מרוסיה, כי הוא בא למקום חדש, לסביבה חדשה, אינו מכיר אף אחד וילדיו צריכים לעבור לבית-ספר אחר. הייתי מבין את המצב הזה לגבי מבוגרים, אבל לגבי ילדים בגילים צעירים ?

שר-השיכון א. עופר :

נתניה היא בארץ אחרת מהרצליה ?

פסח גרופר (הליכוד) :

הייתי רוצה לראות את הילדים שלי ואת הילדים שלך אילו היו מעבירים אותם כל שנתיים.

מאיר פעיל (מוקד) :

כשהייתי ילד גרתי בירושלים וכל שנה עשו "מוח-רם" ועברתי מבית-ספר לבית-ספר.

פסח גרופר (הליכוד) :

אם כן, צריך לעשות את זה גם עכשיו ?

בן-ציון קשת (הליכוד) :

אלה התוצאות הרעות.

פסח גרופר (הליכוד) :

יכול להיות שחלק מחברי הכנסת אומר שזה לא נורא, אבל התוצאה ידועה והיום אנחנו בוכים על תוצאה זאת.

והנה עוד סיפור מעניין : עם גל העלייה מרוסיה באו לארץ אקדמאים לרוב — מהנדסים, רופאים וכו'. בדיונים שערכו בוועדת העבודה נתברר, לצערנו, שבגלל ריבוי הרשויות אשר עסקו בנושא האקדמאים נעשו משגים גדולים ורבים וכך לא נוצל כל האפשרויות לקליטתם. לדוגמה אביא מקרה אחד מני רבים שהיה בא ידיעתנו בוועדת העבודה : הוקמה קרן בסך 100 מיליון דולר לקליטת עולים אקדמאים. והנה עד היום לא נוצלה הקרן למטרה שהוקמה. זה באמת דבר מוזר

השר לקליטת העלייה ש. רוזן :

תאמר לנו מהו התאריך של המכתב.

פסח גרופר (הליכוד) :

המכתב הוא מתאריך 3 במארס 1975.

להלן נוסח המכתב : "הנני מאשר בתודה את קבלת מכתבך מיום 10 בפברואר 1975 בצירוף החלטות הוועד המרכזי מיום 16 בינואר 1975. עיינתי בהחלטות והנני תמים דעים אתכם כי יש לאחוז בכל האמצעים האפשריים הסבירים כדי להבטיח מאקסימום עבודת תיכונן בכל הפרוייקטים הממלכתיים, הציבוריים והפרטיים בישראל. לכך מחייבים אותנו מצבנו במאזן התשלומים של משק המדינה, הצורך בקליטת מהנדסים עולים שאחוזם ניכר בקרב העלייה ומניעת סכנת אבטלה. לפי הערכתי, עליכם לגרום לכך כי שר האוצר ושר המסחר והתעשייה יקבלו בעניין זה החלטות מתאימות שיביאו אותן במידת הצורך לאישור ועדת השרים לענייני כלכלה."

מכתב זה אכן מוכיח מה שצינתי, אדוני השר, ואיני חושב שאני צריך להביא עניינים אלה במפורט מעל במת הכנסת. אדוני השר, אני חושב שאתה יכול לגרום לכך שבממשלה תתקבל החלטה אחת ולתמיד שלא להביא ידע הנדסי מחוץ-לארץ ולשלם תמורתו בדולרים. ביישבת ועדת העבודה שלא השתתפת בה, אדוני השר, שאלתי את האנשים האלה, שהם כאילו רצו להגן על יבוא ידע, את השאלה הזאת. אחד מהם אמר — —

היו"ר מ. בן-פורת :

חברי-הכנסת גרופר, אינך רשאי לצטט מתוך דיוני הוועדה.

פסח גרופר (הליכוד) :

— הוא אמר שהוא רוצה לישון בלילה בשקט. לדעתי, אחת הסיבות למשגים החמורים שנעשו ונעשים בתחום הקליטה נעוצה בריבוי הרשויות, בהפרדת משרד הקליטה מהסוכנות היהודית. הטיפול הנפרד בעולה על-ידי משרד הקליטה מצד אחד ועל-ידי הסוכנות היהודית מצד שני מקשה מאוד ואף מחבל בעבודה התקינה של קליטת העולים. יש עוד משרדים שמטפלים בעולים, כגון משרד השיכון ומשרד הסעד

— סקירות שר השיכון והשר לקליטת העלייה על פעולות משרדיהם (דיון) (גרופר, בן-פורת, פרץ, לין, פעיל, עופר, שמעוני) —

האוכלוסיה? ההיפך מזה הוא הנכון. מדוע צריכה הבנייה הציבורית להשקיע את מירב המשאבים בהקמת השכונות הללו? אני חושב שלאזור הנגב יש לתת עדי-פות הרבה יותר גבוהה מאשר לראשון-לציון ולאזור החוף בכלל. צריך לשקול את הדברים. אם אנו מסכימים שאחד היעדים שאנו מציינים לעצמנו הוא פיזור האוכי-לוסיה, הבה נבצע את הדבר הלכה למעשה באמצעות חכניות סיוע למיניהן. אחת התכניות היא התכנית הנקראת: שלושי-פלוס. עדיין אינני מבין מהי מש-עותו של המושג הזה. אסביר מדוע איננו מובן לי. הקריטריון היה שטח של 9 מטרים מרובעים לנפש. מי שגר בתנאי דיור של 9 מטרים מרובעים לנפש גר בתנאים סבירים. כאשר פורסמה תכנית שלושי-פלוס נאמר שהיא מיועדת לתת הטבה בתנאי הדיור. האם ידוע לכבוד השר שבערי פיתוח רבות יש דירות הקריטריון הוא 48 מטרים מרובעים ויש בהן שלושה חדרים? אם כך, לפי הקריטריונים של תכנית שלושי-פלוס, משפחה המונה תשע נפשות וגרה בדירה כזו, גרה בתנאי דיור סבירים.

שר-השיכון א. עופר :

בערי הפיתוח מקבל כל אחד סיוע.

יצחק פרץ (הליכוד) :

ההחלטות הן טובות, אבל הבה נבדוק את ביצוען. בביצוע אנחנו עדיין מפגרים הרבה אחרי ההחלטות.

חביב שמעוני (המערך) :

אתה טועה, באותה תכנית עושים גם חישוב לפי מספר המטרים המרובעים לנפש. אבל לא זו הבעיה.

יצחק פרץ (הליכוד) :

הבעיה היא שהמרחק בין ההחלטה לבין הביצוע הוא גדול הרבה. אנשים לא מקבלים את התשובות ואת הפתרונות.

בפירסומים מטעם משרד השיכון יש פיסקה האומרת שבמקומות רבים התושבים או הזוגות הצעירים ישלמו בערך 5%—10% משווי הדירה עם כניסתם לדירה וכ-90%—95% מהסכום הם משכנתה. אינני רואה דוגמאות כאלה בשום מקום, גם לא באזור פיתוח א'.

אני רוצה להביא דוגמה. נניח שמחיר דירה לזוג צעיר הוא בממוצע 140 אלף לירות. אינני מדבר על דירות יקרות יותר. באזורי פיתוח א' וב' יש גם הל-וואה עומדת. על כך צריך לברך. בנאום הראשון שה-כתיבת התכנונית לדבר על הגדלת הסכום של ההלוואה העומדת. מאז ועד היום חל שינוי, לא לפי מה שבי-קשתי. את ההלוואה העומדת צריך להצמיד לא לסכום אלא למדד יוקר הבנייה כדי שלא נתחיל להתווכח על סכומים של 20 או 25 אלף לירות. רצוי בהחלט לבדוק את הנושא. אני חוזר לדוגמה. זוג צעיר מקבל משכנתה על הדירה בסכום של 100 אלף לירות. אם לא עומד לרשותו סכום של 40 אלף לירות הוא לוקח הלוואה. באזור פיתוח א' הוא צריך לשלם 600 ל-ירות לחודש בעד המשכנתה. בעד ההלוואה השנייה שלקח עליו לשלם עוד 600 לירות לחודש. לפי חשבוני, הו-צאות של אותו זוג צעיר על הדירה מגיעות לסכום של 1,600—1,700 לירות חודש. איזה זוג צעיר יכול לעמוד בכך? מצד אחד מציעים פתרונות, ומצד שני

וכן גם משרדים אחרים. הפיצול הזה מכביד על קלי-טת עלייה. הפרדת משרדים זו נעשתה לא לטובת העניין אלא משום שאנשים מסויימים לא רצו לוותר על תפ-קידים ומקומות עבודה. אנו מדברים בארץ על הסבת עובדים. זו היתה צריכה להיות דוגמה להסבת עובדים. במקום שהממשלה תכריע בשאלה חשובה זו למען הקמת גוף אחד — הסוכנות היהודית, שאלה הם תפקי-דיה וייעודה — הסכימה לכת בדרך הקלה והכריעה למען הגופים הרבים העוסקים בקליטת העלייה. על-ידי כך חיבלה הממשלה בכל המאמץ הגדול והחשוב של הבאת עולים וקליטתם אשר חלק נכבד להם בע-תיד האומה.

לכן אני מציע בואת לממשלה לשקול מחדש את העניין ולהחליט על הקמת רשות אחת בלבד לנושא חשוב זה.

היו"ר מ. בן-פורת :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת בועז מואב. — איננו רשות הדיבור לחבר-הכנסת יצחק פרץ, ואחרי לחבר-הכנסת מאיר פעיל.

יצחק פרץ (הליכוד) :

אדוני הישיב-ראש, כנסת נכבדה, הדיון המתקיים היום על פעולות משרד השיכון והמשרד לקליטת העלייה מחייב אותנו, לאור המציאות שבה אנו חיים, לתכנן את עבודת המשרדים בצורה שתאפשר להגיע לפתרון הבעיות העומדות על הפרק, בעיות אשר הו-נחו בימים כתיבנם.

תכנית החומש של משרד השיכון הציבה לעצמה בין יתר המטרות שתי מטרות חשובות: האחת — פי-זור האוכלוסיה; והשנייה — הבטחת דיור הולם לאוכי-לוסיה במדינה. מהחוברת אשר הוגשה לכנסת, שתכנה הוא תכנית פיתוח השיכון לשנים 1976—1980, מסתבר שחלקים של אזור החוף כלולים עדיין בחלק גדול של הבנייה, והבנייה הציבורית בכלל זה. כיצד מת-יישבת המטרה לפיזור האוכלוסיה עם תכנית הבינוי בחולות ראשון-לציון ששם עומדים להקים עיר? אנו נמשך ונתרע על כך, ושוב ינסו לשכנע אותנו כי המבצע הזה הוא חיוני וחשוב. אני חושב שעדיפות עליונה, כפי שכבר אמר שר השיכון בנאומו, צריך לתת לאזורים אחרים בארץ. אני מברך על המשימה של ייחוד הגליל. אשר לירושלים — אני אומר שזו יומה ברוכה שצריך לעודד אותה.

אמנון לין (הליכוד) :

איננו מדברים על ייחוד הגליל אלא על שילוב אוכ-לוסיה ופיתוח הגליל.

יצחק פרץ (הליכוד) :

ייחוד הגליל כמשקל-נגד לדבריו של חבר-הכנסת זיאד על גזענות.

מאיר פעיל (מוקד) :

אתה רוצה להראות לו שיש גזענות?

יצחק פרץ (הליכוד) :

אם אנו מדברים על איכלוס הגליל ועל פיתוח ירושלים, אני בהחלט תומך בתכניות האלה ומברך עליהן. אבל מהי העמדה בעניין הבנייה בראשון-לציון ובאזור החוף? האם תורמת תכנית זו לפיזור

חברת ל"ה, ישיבה קצ"ו

— סקירות שר השיכון והשר לקליטת העלייה על פעולות משרדיהם (דיון) (פרץ, בן-פורת, פעיל, קשת, אמיר, עופר) —

לירות, מקבל ממקורות ממלכתיים. למה צריכה מדינת ישראל, המונהגת לכאורה על-ידי גובראין סוציאליסטי — כך אומרים להם אנשי הליכוד; אני לא כל כך בטוח בזה — לקחת כספי ציבור ובמקום לעודד באמצעות בנייה מאסיבית בבעלות ציבורית, ממלכתית, מוניציפאלית, היא מעודדת אותנו ליהפך לזעיר-בורגנים. הלהוטים אחר נכסי דלא ניידי. אינני רוצה להיכנס לפרטים. בעיני גם בעלות הסתדרותית כשרה מאוד, לא אתבייש בפני הליכוד; בעלות הסתדרותית או קואופרטיבית היא בעיני טובה מאוד, אבל זה שייך לקונטקסט הסוציאלי. יכולים להיות בניינים לתפארת בבעלות ציבורית; לא חייבים להיות מכור ערים, הם יכולים להיות מוחזקים לתפארת בידי חב"רות ציבוריות שישכירו אותם — — —

בן-ציון קשת (הליכוד):

חבר-הכנסת פעיל, היוזר, אתה מציע הצעה של הליכוד.

מאיר פעיל (מוקד):

יפה מאוד, עוד מעט יתברר שהליכוד נדבק בסוציאליסם. זה לא רע, זה טוב. בכלל, סוציאליסם הוא הפתרון הטוב ביותר.

אפשר להשכיר דירות במחירים סבירים. מדינת ישראל כמדינה בעלת אינטרסים לאומיים יכולה לאפשר לעצמה שעל-ידי שכר דירה בינוני מינוס תחזור ההשקעה לאחר 30—40 שנה, סוף סוף, המדינה היא לא מלווה בריבית.

שרי-השיכון א. עופר:

אתה יכול להיות שקט, לא חוזר שום דבר. עמידר אינו גובה גרוש.

מאיר פעיל (מוקד):

חבל. לגבות אולי צריך, על-פי קריטריונים שייקבעו, עולים קצת פחות, מפוני שכונות עוני קצת פחות. הדבר החשוב ביותר הוא שסגנון השיכון יהפוך לסגנון של בנייה להשכרה ושהבעלות תהיה בעיקר ציבורית. במסגרת כוללת זו יכולה גם להופיע בעלות פרטית. לא אגיד כיום שבשום אופן לא ניתן במדינת ישראל לקבלנים פרטיים לבנות בתים להשכרה. אפשר להכניס גם את זה להקשר דגן.

מה יקרה? אני מכיר מאות משפחות שגרות בשכונות עוני, אלפי זוגות צעירים שזה עתה הגיעו לפרקם, אלפים שעומדים מול הבעיה ואינם יודעים להיחלץ ממנה. אם אתה אונס אנשים כאלה, השתכן רק בשיטה של בעלות על-ידי משכנתה וקנייה, אתה מעמיד אותם לפני אתגרים כספיים כאלה שהם עומדים לפני קיר שאינם מסוגלים לטפס עליו, ואז הם מעדיפים להישאר באיזה חור ולא לצאת ממנו. למה לא נושט אנחנו, כממלכה, את היד הציבורית כדי לאפשר להם להיחלץ מהמצב הזה?

אני יודע שזה לא קל, אני יודע שיש בעיות חב"רות. אני יודע שכולנו נעשינו בעלי מנטאליות זעיר-בורגנית, לרבות הדובר אליכם, כי כרוב בני ישראל היושבים בציון גם אני הגעתי לכלל רכישת דירה בבעלות פרטית. כמו שאמר מארקס, ההווה היא הקובעת את ההכרה. אט-אט אנו מקבלים מנטאליות

אינני יודע אם אפשר לבצע את הפתרונות האלה במציאות.

באזור הדרום נרשמו לדיור 1,800 זוגות צעירים. עד היום קיבלו פתרונות קרוב ל-200 או 250 זוגות צעירים. היתר אינם יכולים לעמוד במעמסה הזאת.

אני רוצה לעבור לנושא אחר: בינוי אינני יודע למה קוראים למשרד רק משרד השיכון ולא משרד השיכון והבינוי. פעם היתה מחלקה למוסדות ציבור במשרד השיכון והיה לה תפקיד מוגדר: ריכוז כל בניית השירותים בשכונה. כיום בונים שכונה ואין בה שום דבר, כי כל משרד רוצה להיות אפטרופוס. זה הדבר הגרוע ביותר לקליטת עלייה ולאילו שכונה, כי לכל אחד תכניות משלו.

אני מציע שהשר יעשה מאמצים להחזיר למת-לקה זו את הסמכויות בתחומי התיאום לשם ביצוע כל השירותים בשכונה.

היוזר מ. בן-פורת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת פעיל, ואחריו לחבר-הכנסת אמיר.

מאיר פעיל (מוקד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כבוד שר השיכון, אנצל את המעמד הזה שאנחנו בצוותא חדא מעט אנשים ואנשה יחד עם שר השיכון לעשות חשבון של סוציאליסם בימינו במדינת ישראל בנושא השיכון, ולוא רק כדי להרהר, בלי פתרונות קונקרטיים, כי בדמה לי שדווקא שר השיכון הנוכחי קצת ער לבעיות אלה ואולי ישנה מדיניותו או יפעל לשינוי מדיניות הממשלה.

בן-ציון קשת (הליכוד):

השר עופר יביא סוציאליסם בימינו?

מאיר פעיל (מוקד):

אין פה סוציאליסם, דווקא בנושא השיכון מתרחש תהליך מעניין שבונים זעיר-בורגנים בימינו. זה אחד הדברים הבולטים.

מאין נלקחים רוב מקורות המימון לבניית שיכונים בישראל? ממי מקבלים משכנתאות בישראל, יהודים וערבים? אם נפשפש היטב נמצא כי רוב המשכנתאות באות מכספי המדינה, בין שמקבלים 70 אלף לירות, 90 אלף לירות או 35 אלף לירות. לוקחים זוג צעיר או מפונה שכונת עוני ואומרים לו: קח משכנתה ענ"קית. הסכום לא מספיק לו, הוא משלים אותה ממקורות אחרים ומשתעבד כמובן להכספי הרהבה שנים. בעבור 20 או 30 שנה הוא געשה בעל נכס, רחמנא ליצלן, ומחזיר אט-אט כספים לאותם מקורות שנתנו לו, והם מלווים אותם לאחרים. אומר אדם כמוני, שחונך עלי סוציאליסם — — —

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

מתי זה היה?

מאיר פעיל (מוקד):

כאשר חונכנו יחד. אבל אני עדיין חושב שזה רעיון טוב, אתה כבר לא.

בלאו הכי מקורות המימון הם ממלכתיים. זוג המקבל משכנתה בסך 70 אלף, 90 אלף או 35 אלף

— סקירות שר השיכון והשר לקליטה העלייה על פעולות משרדיהם (דיון) (פעיל, אמיר, בן-פורת) —

רה, שיוכל לעבור מעיר לעיר, ממקום למקום, בלא קשיים מיוחדים.

שמעתם כאן את זעקתו של חבר-הכנסת גרופר. אפשר לחשוב שהוא מוחה על העברת מגורים מגן-עדן לגיהנום. כולנו עברנו ממקומות רבים והסתדרנו. חבר-הכנסת גרופר הוא איכר חקלאי בעתלית, ואיכר תקוע תמיד באדמה ולא רוצה לוון. אבל אנחנו חיים במדינה מודרנית וטבעי הדבר שתהיה ניינות. נדמה לי שמדיניות שיכון כזאת תהיה תואמת לא רק את הערכים שעליהם חונכנו, אלא גם את הצרכים של מדינה מודרנית. ואם הא בזה תליא, אזי אני שואל ביידיש: "נו"?

היו"ר מ. בן-פורת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אמיר, ואחריו לחבר-הכנסת קשת.

יעקב זיאק אמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בבואנו היום לדון בנושאי משרד השיכון ומשרד הקליטה אין אנו יכולים שלא לציין את התנופה הגדולה והכבירה שהייתה מנת חלקנו בשנים האחרונות, במיוחד בתחום הכלכלי-חברתי ובתחום השיכון.

האמת היא שהרגישות לנושא השיכון מטבע הדברים רבה ביותר בכל חלקי האוכלוסיה, בכל המגזרים ובכל הגילים. למדינת ישראל יש, לשמחתנו, כמה יעדים חשובים. אחד היעדים החשובים ביותר, לעניות דעתי, הוא היעד של פיזור האוכלוסיה. לא זומן התיקיים דיון מיוחד בנושא חשוב זה וחברי כנסת ושרים נתנו עליו את דעתם: הקטנת הצפיפות במרכז הארץ והגדלת החיזוקם של התושבים באזורי הפיתוח, בצפון הארץ, בגליל כולו, במיוחד בגליל העליון, בירושלים ובסביבתה, ויישוב החלקים השוממים עדיין, לצערנו, במרחבי הנגב שלנו.

אתגרים רבים ניצבים לפנינו. אחד האתגרים הוא משיכת ההשקעות הן לבנייה ציבורית והן לבנייה פרטית. קליטת העלייה היא יעד חשוב ביותר לחיזוק והתעצמותה של מדינת ישראל, ועלינו להעמיד כל מרחב צנו להביא לתודעת בני העם היושב בציון שסמ"חיים למדינת ישראל הוא יכלתה הרוחנית והפיסית לקלוט מאות אלפי בני עמנו הפזורים עדיין, לצערנו, בארצות נכר.

עם זה, בדאגתנו לקליטת עלייה חדשה השבה למ-כורה אינני יכול שלא לציין את המכאובים שצפיפות הדור והשיכון לזוגות צעירים גורמים לנו בשנים האחרונות. נכון, שמימה חשובה ניצבת לפני שר האש-כון והיא: המלחמה והמאבק המתמיד להקטנת הפער בשיכון בין שכבות האוכלוסיה השונות בארץ. כבר נאמר לא פעם שרבות משפחות גרות כיום בתנאי דיור תת-תקנים, ומספר הילדים החיים בתנאים אלה נאמד, דומני, בשליש מכלל הילדים בארץ. אדוני היושב-ראש ועמיתי שר השיכון: האם יש אמת במספרים אלה שבסטאטיסטיקה, שמחציתן של המשפחות הללו גרות בצפיפות של שלוש נפשות ומעלה לחדר? האם עוד קיימת מציאות כזאת בשנת 1975? הרי מדובר בר-7.4% מכלל המשפחות היהודיות בארץ. מתברר שמספר הילדים במשפחות אלה עולה על 200 אלף,

זעיר-בורגנית. כך קרה שבעלי הסוציאליזם בימינו הפוכים על-ידי הון ממלכתי את רובנו לבעלי מנטא-ליות זעיר-בורגנית.

יעקב זיאק אמיר (המערך):

מי אמר שסוציאליזם פירושו לא לחיות ברווחה?

היו"ר מ. בן-פורת:

חבר-הכנסת אמיר, אתה מבקש שאמחק את שמך מרשימת הנואמים?

מאיר פעיל (מוקד):

לחיות ברווחה אני יכול בדירה נאה שבנתה לי הממלכה ואני אגור בה בשכירות. בשביל לחיות בדירה נאה אני לא מוכרח למלכתחילה להיות בעליה. אני מרגיש את עצמי טוב במדינת ישראל, אני מרגיש את עצמי קבוע פה טוב מאוד ואני מסכים שהמדינה תהיה בעלת הבית שלי. אפשר לבנות לזוגות צעירים דירות יותר קטנות, למשפחות בינוניות דירות בגודל בינוני, למשפחות מרובות ילדים דירות גדולות. אפשר יהיה לעבור מדירה לדירה. שכר הדירה יהיה קטן יחסית, ואז זוג צעיר ביותר או מפונה שכונת עוני יוכל להתמודד עם הבעיה הכספית, כי את שכר הדירה צריך יהיה לשלם לממלכה, שהיא לא עושקת, ואפשר יהיה לחיות ברווחה יחסית, על-פי גודל המשפחה. זאת הכוונה.

אגב, אני רוצה להגיד לחבר-הכנסת זיאק אמיר, איש דימונה, שזאת גם שיטה טובה יותר לפיזור האוכלוסיה. כיום אתה אומר לזוג צעיר ללכת לקריית-שמונה או למצפה-רמון ועדיין אין לו שיכון. אתה מעמיד לפניו אתגר במצפה-רמון, הוא צריך לרכוש דירה על-ידי משכנתה פלוס השקעה של 40—60 אלף. כך עלול אדם להירתע; הוא עלול לחשוב: אני הולך למצפה-רמון, בשבילי זה נסיון, עדיין אינני יודע אם אשאר במקום, אני משקיע כספים ומכניס את עצמי לאדמה, כמו אדוני השדה של בוקי בן יגלי, קניתי דירה, אני כבר מחוייב, איך אצא משם אם הנסיון לא יעלה יפה? מה שאין כן אם תיתן להם האפשרות לקבל דור בשכירות, שמיידע שבמהלך הזמן אפשר יהיה גם לעבור ממקום למקום בשיטת השכירות, וכשעובדים לא צריך לדאוג להשכרת הדירה או למכירתה ולקנות או לשכור דירה ממישהו אחר. השיטה של בנייה להשכרה היא שיטה מצויינת גם לפיזור אוכלוסיה ולעידוד אנשים לבנות מולם וכוחם במקומות שונים בארץ. כשאדם הולך לשנה או לשנתיים לעיירת פיתוח עדיין אינו יודע אם יישאר שם לעולמים.

המסקנה שהגעתי אליה — ואני אומר זאת כהיר-הור בינינו, במעמד כזה: אולי היה צריך לחשוב היטב איך לשנות באורח יסודי את כיוון הבנייה בשיכון. במקום ללכת מהון לאומי להון פרטי, כלומר על-ידי הון לאומי לפתח מאות אלפי משתכנים זעיר-בורגנים, אולי כדאי להתחיל — אינני מציע לקנות מהם עכשיו את הדירות, אני מדבר על המשך הפיתוח — להוביל בכיוון זה שייבנו דירות ושיכונים כמעט רק להשכרה, באפטרופוסות של ההון הממלכתי המושקע בכך. ואולי אט-אט יתחיל להיווצר כאן הטי-פוס הישראלי החדש שלא איכפת לו לחיות בדירה שכו-

חברת ל"ה, ישיבה קצ"ו

— סקירות שר השיכון והשר לקליטת העלייה על פעולות משרדיהם (דיון) (אמיר, בן-פורת, קשת, ריון) —

לוסייה תוכל להצליח רק אם הספקת הדירות בערי הפי- תוח הספק את מלוא הביקוש. אדוני שר השיכון, האם זוהי התמונה האמיתית? האם יש מלאי מספיק של שיכונים באזורי הפיתוח למילוי משימות לאומיות אלה?

אדוני היושב-ראש, בסיום דברי רוצה אני לומר שיש צורך דחוף וחיוני שהכנסת תנקוט צעדים להכנת חוק השיכון שבו יוגדרו היסודות המשפטיים, הפסיים והי כלכליים-חברתיים של השיכון הציבורי והיחסים בין הממשלה, הרשויות המקומיות והאזרח.

אני מאחל לך, אדוני שר הקליטה, המשך תנופה בהבאת עלייה, שאינה מגיעה, לצערי, בהמוניה, ולך, שר השיכון, אני מאחל תנופה בכניית שיכונים, במיוחד באזורי הפיתוח הזקוקים לתוספת כוח-אדם לבניית תשתית חברתית שבה נוכל לגדול, להתפתח, לגדל יל- דים וליצור חברה אנושית עובדת. בריאה בגופה ובנפ- שה, ברוח מקימי המדינה וממשיכי דרכם.

היו"ר מ. בן-פורת :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת בן-ציון קשת.

בן-ציון קשת (הליכוד) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, נדמה לי שהייתי יכול להופיע בענייני קליטה מבלי להזדקק לשום רשימה, כי חוזר אני על דברים מסויימים זה שנים. לכן לא אגע הפעם באותם נושאים שאני מדבר עליהם תמיד, אשתדל לנגוע בכמה נקודות חדשות, מה עוד שבלי להשוות אותי אל סוג מסויים של אנשים רואה אני שמלאכתי נעשית בידי אחרים.

ראשית, אם נתבונן במסקנות של ועדת העבודה ונקרא בהן יפה, בלי הקישוה שניתן להן, נראה עד כמה הן מותחות ביקורת קשה הן על משרד הקליטה והן על שאר המוסדות העוסקים בעלייה וקליטה. אבל למה לנו להרחיק לכת לוועדת העבודה, מוטב לי לצ- טט את שר הקליטה. הוא אומר: "אין להתעלם מן העובדה שבשנתיים שחלפו נעשו תנאי הקליטה קשים יותר, הבעיות גברו ואנו חייבים לנצל תקופה חולפת זו של צימצום בעלייה להערכה מחודשת ולשיפור תחליכי הקליטה. אנו חייבים לעקור עיוותים שנוצרו במערכת במשך השנים, להעמיק את הטיפול בעולה ולשפרו". למה אני קורא את הדברים? — דברים אלה אמרתי במשך שנים מספר ותמיד הייתי מקבל "מקלחת": למה אתה אומר זאת? למה העטנות שלך? זה לא כך. ברוך השם, היום מדבר על כך שר הקליטה בעצמו. "אין ספק", ממשיך שר הקליטה, "כי תנאי הקליטה הם גורמים כבדי משקל בשיקולי היהודי לעלות. תנאי קליטה משופרים הם המתפתח להגברת הקפי העלייה מכל הארצות, המהזרח ומהמערב". כש- אני העותי לומר זאת, מה היתה התגובה?

השר לקליטת העלייה ש. ריון :

האם אתה זוכר את הטון שבו אמרת את הדברים?

בן-ציון קשת (הליכוד) :

ייתכן, הבה נתייחס, כבוד שר הקליטה, לתוכן ולא לטון. אני משתדל לקרוא את דבריך בטון המנומס והשקט שלך. אתה ממשיך, אדוני שר הקליטה, במקום אחר ואומר: "בטוחני כי אם אנו, משרד הקליטה ומוס-

או, בלשון אחרת: 20% מכלל הילדים היהודים גרים בצ- פיפות של שלוש נפשות בחדר אחד. זה מדהים. זה זועק לפתרון מיד.

אני יודע את קשייה של המדינה, במיוחד בנושא המימון. יש טוענים שהקטנת הצפיפות בתחתית העי- קומה היתה אטית בהרבה מעליית הרווחה בפסגה. מצב זה, אדוני שר השיכון, גורם בהכרח לפער חברתי מע- מיך והולך, ונוצר קיטוב חברתי הולך וגדל, שכבר גורם לערעור יציבות החברה, עם כל המשתמע ממושג חריף ומסוכן זה שלא תמיד הוא נעים לאוזן.

נושא אחר שמדאיג לא פחות הוא רמת המחי- רים של הדירה המוצעת בכל חלקי הארץ, במיוחד בא- זורי הפיתוח, כגון קריית-שמונה, אילת, דימונה וערים אחרות בארץ הזאת. אין, לצערי הגדול, כל פרופורציה בין מחיר הדירה לבין רמת השכר של הרוכשים אותה, במיוחד כשמדובר בפועלים המשתכרים שכר נמוך ודי- חוק. אין ייתכן לדרוש מתושב אילת — שיחסית מקבל הלוואה גדולה ומענק לא-מבוטל, ואין להתעלם מהמ- ציאות כפי שהיא — אין אפשר לדרוש ממנו לשלם מיד עם כניסתו לדירה חדשה, שהיא בגודל של 74 מ"ר, סכום עתק של 48 אלף לירות — ותלאתו טרם חמו? אחר-כך הוא מתבקש לשלם מדי חודש סכום של 700 לירות בקירוב בעד משכנתה.

(שר השיכון א. עופר קורא קריאת- ביניים)

אני יודע. באחי משם בשבת. יש לי הצעה לסדר- היום: אילת לאן? אני חושש שמה נימצא בקרוב לפני שוקת שבורה ועיר ריקה. אני מקווה שיכירו בחיפוף הצעתי לסדר-היום ואביא מספרים.

אני שואל: האם באמת מישהו חושב שזוג צעיר כזה יכול לעמוד בכל ההתחייבויות הללו מבלי שייגיע לפשיטת-רגל? האמת היא שכל ציבור שלנו בארץ נמצא בדילמה קשה ביותר. אולי יש להסתפק בהע- מקח העורה לנזקקים על חשבון דברים אחרים אשר יכולים לחכות אולי לזמנים טובים יותר. לדעתי, יש למצוא פתרון מתקבל על הדעת בין מחירה של הדירה לבין רמת השכר של המשתכן, ומדובר ברבבות פו- עלים.

אדוני שר השיכון, אני מעריך את דבקותך ואת יכולתך האירגונית, ואני אומר שאינני מוכן להצטרף לשוללים את דרכך בתחום השיכון בגלל דעותי המדי- ניות. לדעתי, בנושא השיכון היתה בשנים האחר-ות תנועה, היו רעיונות, היו תכניות, לכן צריך להב- דיל בין שני הדברים. יש משימות לאומיות לשיכון הצי- בורי, הוא חייב להמשיך להיות מכשיר רב-עוצמה לקליטת העלייה, לפיזור האוכלוסיה ולקידום של אזורי הפיתוח המאכלסים בתוכם ישובים לאורך גבול הצפון ומפריחים את שממות הנגב.

עליך, אדוני שר השיכון, לדאוג לכך שנוכל לצמצם בתחום החברתי את הפערים בין שכבות האוכלוסיה השו- נות דרך הדיון תוך עידוד מפורש של השתכנות זו- גות צעירים ושיקום משפחות הנמצאות עדיין במצוקת דיור.

באחד התחקירים נאמר שמשפחה עולה זקוקה לסי- פוק מידי של צרכיה כדיור ומדיניות פיזור האוכ-

— סקירות שר השיכון והשר לקליטת העלייה על פעולות משרדיהם (דיון) (קשת, רוון, אליעד) —

בקליטה. אינני יכול שלא לציין גם את מנכ"ל משרד הקליטה שעושה רבות והצלחה לעשות רבות, אבל העניינים אינם בסדר. ואינני רוצה לחזור על מכלול הבעיות שדיברתי עליהן הרבה פעמים.

יושב פה שר השיכון, והוא יכול להגיד למה ישבתי רבע שעה ולא הזכיר אותי, חבר הכנסת קשת, ולו במלה אחת, טובה או רעה. יש נושא אחד שאתם נפגשים בו והוא עניין הדירות. אדוני שר השיכון, אני שוב מצטט דברי אנשיך. בעניין הדירות ומחיריהן נעשו עיוותים רבים. זהו ציטוט. וכדי לתקן את העי"וותים הקמנו ועדת ערר עליונה המורכבת מנציג של משרד השיכון, מנציג של משרד הקליטה ומנציגי החברות המשכנות — "עמידר" ו"עמיגור". אין לכם מושג, רבותי השרים, אילו עיוותים וכמה עיוותים נעשו בתחום הזה. במעט שבמעט שהצלחתי בכוחותי הדלים המדובר הוא במאות. נעשו דברים שלא ייעשו. החזיקו אנשים במשך שנתיים ולא אמרו להם מחיר, וכאשר קבעו את המחיר היה המחיר של סוף 1974 או ראשית 1975 ולא של 1973, כאשר נכנסו לגור בדי"רות. וכך הלאה וכך הלאה.

אני עוקב עדיין אחרי עבודת ועדת הערר. אינני רוצה להגיד באופן סופי אם היא מצליחה או לא. אם לא, אדוני שר השיכון, תחכה לאורח, אבקר אותך.

מדברים על פיזור אוכלוסיה, ואני רוצה להגיד דבר אחד בעניין זה: נפסק — כמעט אמרתי: לפטפט. אי-אפשר לעשות פיזור אוכלוסיה על-ידי כך שנגיד שאנו רוצים פיזור אוכלוסיה. אמנם כולנו רוצים פיזור אוכלוסיה, אבל אי-אפשר לפזר אוכלוסיה בצורה שבה נעשה הבר. למשל, שלחו לשרות 500 משפחות עולים והיום נמצאות שם 250 משפחות.

אדוני שר הקליטה, אם אני אומר מספר, הוא מוד"פס באחת ההרצאות שלך.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
למה בשדרות ולא בראשון-לציון?

בן-ציון קשת (הליכוד):

סלח לי. אני הבאתי למשרד הבריאות רשימה של אחת-עשרה אחיות רחמניות שלא יכלו להסתדר בעבודה, בשעה שהארץ משוועת לאחות רחמניה. לא רק דירה צריך לתת. יש עניין של תעסוקה, יש גם עניין של סביבה, יש עניין של קהילה, יש עניין של מוסדות שאנו צריכים להקים, כל הדברים הדרושים לאנשים שאתה רוצה שיחיו באיזה מקום שהוא.

עכשיו אני רוצה לדבר על עניין שהוא כיום מאוד פופולארי, עניין הקליטה החברתית — וכולנו רוצים בקליטה חברתית. שמחתי לשמוע מפי ידידי, ותיקי האי-רץ ויוצאי ארצות המזרח, שבחברה שלהם מורגש שי-נוי לטובה. שמחתי לשמוע זאת.

אדוני שר הקליטה, אתה עורך סמינריונים לימודיים לפקידים העוסקים בקליטה וכן לעולים. אני רוצה להזהיר מפני פוליטיזציה המורה ביותר שהתחילה לחדור לתוכן ולתכנית של הסמינריונים האלה. לא נסכים שבסמינריונים האלה שממנת אותם מדי-נת ישראל יסיתו נגד מפלגות בישראל. לא נסכים שבסמינריונים אלה ישימוצו את זאב ז'בוטינסקי. לא נסכים שיספרו דברים שביניהם ובין האמת אין שום דבר.

דוד הקליטה, נעשו את הכל לשיפור תנאי הקליטה ותהליכי החברה הישראלית תפתח לבה ותעניק הר-גשת בית לעולים, תגדל העלייה כמה מונים ונזכה להגשמת החזון הציוני של קיבוץ רוב העם במדינתנו." אני מסכים אתך: חזון.

זאת אומרת, אדוני שר הקליטה, אמנם באיחור, אבל הגעת לאותה מסקנה שהגיע אליה איש האופו-זיציה שטען אותה במשך שנים. אני שמח לפחות לכך שמצאת לנכון לדבר קצת על העיוותים ועל מה שיש לעשות ועל כך שהקליטה הרעה גרמת לירידה בע-לייה. ואני מכיר את המצב, אדוני השר, אני מכיר אותו היטב. אני מטפל היום ב-367 עניינים של עולים. אני מרשה לעצמי להגיד שלמדתי היטב את הנושא הזה, את נושא העלייה, את נושא הקליטה, את נושא הי-רידה ואת נושא הנשירה. ואני אומר שיש עוד הרבה לתקן. הפעם אני חושב כמוד, אנו פארטנרים. אני חושב שזה אחד הגורמים ולא נתווכח היום על הש-אלה איזה אחוז תופסת הקליטה בעניין הירידה או אי-העלייה לארץ.

אשר לעניין הירידה — אמנם קיימת הגומה בלתי-צודקת כלפי העולים מברית-המועצות. מפיצים את הרושם שהעולים מרוסיה יורדים. זה איננו נכון. הי-רידה מיוצאי ברית-המועצות היא הנמוכה ביותר הן לעומת הירידה של עולים מארצות אחרות והן לעומת הירידה של ילידי הארץ, מטובי בנינו.

(השר לקליטת העלייה ש. רוון קורא קריאת-ביניים)

אבל יש מצב-רוח של ירידה וזה קיים בהרבה הרבה בתים של עולים מברית-המועצות. מצב-רוח של ירידה קיים. אדוני השר, אני משוכנע שאתה יודע על כך טוב ממני.

גם בעניין מניעת הנשירה אני חושב שאין אנו פועלים די הצורך. אני חושב שלשם היה צריך להע-ביר את הכוחות המעולים ביותר שיש במדינה, ולא דווקא מבין פקידי משרד הקליטה והסוכנות.

השר לקליטת העלייה ש. רוון:
מבין עובדי הקליטה אין.

בן-ציון קשת (הליכוד):

אדוני השר, יש. אני מציע שתחפש בבית הזה אנ-שים שילכו ברצון לפעול למען מנוע את הנשירה שחוץ מהנזק שמביא לכך שלא באים עולים ארצה, היא גורמת בושה וכלימה לעם ישראל. כאשר יש אפי-שרות למספר קטן או גדול של יהודים לעזוב את רוסיה הסובייטית, עד ארבעים אחוז, מחליטים שזו עזי-בה של רוסיה הסובייטית ולא עלייה למדינת ישראל. ועל כל זה אני חייב להגיד את מה שבלבי, שהשר לקליטת העלייה, עמיתי לשעבר בנשיאות הכנסת, של-מה רוון —

השר לקליטת העלייה ש. רוון:
תהיה גם עמיתי לעבודה.

בן-ציון קשת (הליכוד):
אשמח מאוד.

— השר לקליטת העלייה עושה הכל כדי לטפל

חוברת ל"ה, ישיבה קצ"ו

— סקירות שר השיכון והשר לקליטת העלייה על פעולות משרדיהם (דיון) (קשת); (תשובת שר השיכון) (בן-פורת, עופר) —

מעלה בהצעה לסדר-היום — בעיית אסירי-ציון ששוח-ררו ונמצאים בישראל. אני רוצה לנצל הזדמנות זו ולהגיד כמה משפטים על נושא זה.

אדוני השר רוון, היחס שלנו לאסירי-ציון אינו תואם את הרגשתנו כלפיהם. כולנו אוהבים את אסירי-ציון ומכירים בפעלם הגדול. אבל היחס אליהם איננו כפי שאנו חייבים להתייחס אליהם. הם מרגישים שאי-גם זוכים בארץ ליחס שהם ראויים לו. הושג הסדר לגבי אסירי-ציון. הסדר זה היה צריך להיכנס לתקפו לפני שנה וחצי, אך הוא לא נכנס לתקפו ולא קויים עד היום הזה. ואני שואל אותך: אדוני שר הקליטה, הייתכן הדבר? יש מאות גברים ונשים שלחמו למעננו, למען ציון, למען מדינת ישראל, והם לחמו לא פחות מכולנו שהיינו כאן בארץ, ובתנאים הרבה יותר קשים. בלחום בסיביר או בבית-סוהר כבוד, ללחום בבית-סוהר כאשר אתה מוקף אסירים מנוולים ומנוונים, ול-החזיק ברמה גס ציון, קשה מאוד. מדוע כאשר הם מגיעים לישראל איננו יכולים לתת להם מה שמגיע להם, מה שהם ראויים לו? אני מקווה שנגיע לחקיקת חוק בעניין זכויות אסירי-ציון. עד אז, עשו נא הכול לפחות כדי לקיים את ההסדר שהושג. אדוני השר, בטל את ההגבלה של שנת 1948. אסירי-ציון שסבל מחוץ למדינה עד הקמת המדינה, לא מגיע לא? הרי כולנו, ותיקי הארץ, לחמנו לפני הקמת המדינה, ולנו נותנים את הכבוד. מדוע כבוד זה לא יינתן להם? אשה שישבה עשרים שנה בבית-סוהר יחד עם בעלה, שנורה למוות, ונשארה עם התינוקת בת שנתיים, באה אלי ומספרת לי על היחס שבו היא נתקלה לגבי קבלת שיכון. אומי-רים לה: חכי, לא נורא, שום דבר לא קרה. ומקרים כאלה יש רבים. מדוע?

אני מבקש אותך מאוד, אדוני השר לקליטת הע-לייה, תן דעתך על כך, לא רק לבך; לבך נתון לזה, בכך אין לי ספק. תן דעתך, השפעתך וכוחך לפתרון נאות של בעיית אסירי-ציון הנמצאים אתנו בארץ.

2. תשובת שר השיכון

ההצמדה אנו משלמים מהתקציב הרגיל. וסכום זה לא רק שגדל מ-54 מיליון לירות אשתקד ל-192 מיליון ליר-רות השנה, אלא שהוא ילך ויגדל גם בעתיד, משלש סיבות. ראשית, מספר ההלוואות גדל והולך. מספר הזו-רות הצעירים, המפונים, המשפחות שלוש-פלוס ומש-תכנים אחרים גדל והולך. כיוון שהיקף האוכלוסיה גדל, גדל גם הסיוע, וגדלים גם הסכומים שאנו נו-תנים. שנית, אנו מנסים להוציא מהבנקים אמצעים גדו-לים יותר, ועל כן הפרשי ההצמדה וביטוח ההצמדה גדלים גם הם. שלישית, עליית מדד המחירים. כאשר עולה מדד המחירים, גדלים הסכומים המוצאים על-ידי המשרד.

אם מנכים סכום הסובסידיות, הרי שהתקציב הר-גיל של משרד השיכון הוא השנה 22 מיליון לירות לע-ר. מת 20 מיליון לירות אשתקד. זהו גידול של 10%, והוא איננו גדול.

חבר-הכנסת מודעי שאל מדוע קפץ סכום התיכנון מ-58 מיליון לירות ל-112 מיליון לירות. אמנם בשנה

אדוני שר הקליטה, אני מבקש אותך שתואיל נות לי האם יש לך ביקורת, ואני יודע שאתה איש מפלגה מסויימת שאיננה מזדהה בדעותיה עם המפלגה שאני משתייך אליה. אך אני מאמין שאתה אדם ישר והגון, אבא, תענה לי האם יש לך ביקורת על תכנית הסמינריונים ועל מה שאמרנו לפקידים שצריכים לטפל בעולים ומה אמרים לעולים בסמינריונים אלה. אבקש למסור לי אינפורמציה מה הם הסמינריונים בבית-ברל. בית-ברל הוא מוסד מפלגתי, הוא שייך למפלגת העבודה, ושם מקיימים עכשיו סמינריונים במי-מון של משרד הקליטה והסוכנות. אני רוצה לדעת האם אתם מקיימים את הסמינריונים בבית-ברל או בית-ברל מארגן סמינריונים במימון שלכם. כנראה, בית-ברל מארגן סמינריונים במימון שלכם. אני רוצה לדעת: א. האם יש לך ביקורת על התכנית? ב. האם מותר לנו להגיש לך הצעה לסמינריונים בבית-זאב? אני רוצה לארגן סמינריונים. ואני קבלתי תשובה מאנשיך שלא יתמכו בשום מפעל פוליטי-מפלגתי. אמרתי שאני מקבל זאת. אבל דין שווה לכל. אם שם מותר לקיים סמינריונים בלי ביקורת, הרי גם אני רוצה את הזכות לקיים סמינריון בלי ביקורת, אבל במימון שלכם.

באשר לכתבי-עת לעולים, קיבלתי הודעה בישיבת ועדת העבודה שהמשרד לקליטת העלייה אינו תומך בעתונים. קראתי בפירסום מטעם משרד הקליטה שא-תם תומכים בעתונים. אבקש לדעת: אתם תומכים או אינכם תומכים בעתונים? ואם אתם תומכים, אתו לך שם וכתובת של עתון שאינו נתמך.

(ה ש ר ל ק ל י ט ת ה ע ל י י ה ש . ר ו ז ון ק ו ר א ק ר י א ת - ב י נ י י מ)

הלוואי ותתמוך בו, אדוני השר.

הגשתי הצעה לסדר-היום, אך בגלל הפגרה לא תוכל להגיע לדיון. אני רוצה להתייחס לבעיה שאני

היו"ר מ. בן-פורת:

רשות הדיבור לשר השיכון.

שר-השיכון א. עופר:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, היתה לי הודמ-נות בין נאומי על תקציב משרד השיכון ובין דברי תשובה אלה לדבר על חלק מהנושאים שהועלו בדיון זה על-ידי חברי הכנסת במסגרת תשובתי להצעה לס-דר-היום. לכן אסתפק הפעם בכמה הערות משלימות. והערה ראשונה לעניין התקציב.

חבר-הכנסת מודעי אמר שהתקציב הרגיל של משרד השיכון גדל פי שלושה. אמנם התקציב הרגיל של מ-שרד השיכון גדל מ-74 מיליון לירות ל-220 מיליון לירות. לכאורה זהו גידול ניכר, ותקציב המדינה כולו לא גדל בהיקף כזה. אבל למעשה אין זה כך. המספרים נכונים, אבל צריך להבין שתקציב זה, התקציב הר-גיל של משרד השיכון, כולול בו הסובסידיות שאנו משלמים לבנקים על הסכף שהם נותנים. אם הם נות-נים הלוואות מכספם הם, את הפרשי ההצמדה וביטוח

— סקירות שר השיכון והשר לקליטת העלייה על פעולות משודיהם (תשובת שר השיכון) (עופר, קשת) —

תוספת של 10,000 דירות כאלה ואני מקווה שהשנה נגיע אפילו ל-15,000 דירות חדשות, כמאגר של דירות בשכירות, של "עמידר", של "עמיגור", של "פרנות", של "חלמיש", של "שקמונה" ושל חברות אחרות. יש לנו במדינת ישראל 150,000 דירות כאלה שרבות מהן נקנו על-ידי זייריהן.

כיוון שמדברים על דירות בשכירות, בשכירות כל-כלית, בסיוע כזה או אחר, בשכר דירה מסובסד — אני משתמש בהודמנות זו כדי לספר על תכנית אשר הוצאנו לבניית דירות בהשכרה. אמרנו: ננסה. משרד השיכון, משרד הקליטה ומשרד האוצר עיבדו תכנית לדירות בשכירות ואמרו לקהל הבונים והקבלנים: תשקיעו כסף בדירות לשכירות. הבטחנו שיקבלו מראש על חשבון הסובסדיה, יקבלו מראש הלואות בתנאים נוחים. אשר לשוכרים את הדירות, הם יחזילו בשכר דירה מסויים, לפי תנאים שפירסמנו אותם בכל אמצעי התקשורת. חשבנו שיבואו אלפים, אבל בסך הכל בתכנית אשר נמשכה שלושה-ארבע שנים אפשר לדבר על 1,000 דירות. אגב, אישרנו את מחירי הדירות לצרכי חישוב שכתר דירה ב-50,000, 60,000 או 70,000 לירות, אף שדירה כזו עלתה אז 90,000 או 100,000 לירות בשוק, כי מדובר על מקומות טובים.

קבענו את התנאים, על דעת המקום, על דעת הקהל, על דעת הכל. פירסמנו. מדינת ישראל עשתה חוזים עם הדיירים והנה באים עכשיו העולים וטענות בפיהם. טוענים שהטעו אותם באינפורמציה, אבל העובד דה היא שהם חתמו על חוזים.

בן-ציון קשת (הליכוד):

אדוני השר, אתה יודע שיש חוזים שלא נקוב בהם כל סכום?

שר-השיכון א. עופר:

אינני מדבר על כך, אני מדבר על השיטה. ישנו חוזה עם מדינת ישראל ושם מפורטים התנאים ושם כתוב מה יכול הדייר לקבל.

ובכן, קודם כל, לא באו משקיעים. שנית, יש צרות, ולגבי אלה שעוד יהיו, הרי זה אפס קצהו. אחרי חמש שנים יהיה צורך להעלות את שכר הדירה וכך אחרי שמונה שנים ואני מצפה שגם אחרי שתים-עשרה שנה, כי זוהי הכוונה שלנו. הדיירים מתחילים לחשוב שהם בעלי הדירות. אלה ששילמו דמי-מפתח בוודאי חושבים כך, אבל גם אלה שלא שילמו אומריים שהם בעלי הדירות. בכל אופן, בעלי הבתים אי-ננס מרגישים קצתם כבעלי הבתים האלה.

חבר-הכנסת עשת דיבר על עיוותים במחירי הדיירות. עלינו לזכור כי הדייר אינו חייב לקנות את הדירה אלא הוא יכול לחיות כל ימי חייו בדירה שכורה, בדירה של "עמידר", למשל. אני מסכים שאי-אפשר היה למצוא את הדיירים ואת הרגליים בשיטה לקביעת מחירי הדירות: שני אנשים נכנסו לאותו בית וקבעו להם שני מחירים שונים. יש לזה סיבות, אבל אנחנו החלטנו לקבוע שיטה פשוטה יותר ואנו מנסים לבדוק ולראות מה הובטח, איך יהיו ההסדרים. אנני מקווה שנסיים את הטיפול בכל המקרים שקרו בעבר ונמשיך לנהל את הדברים ברוח השיטה החדשה שהיא הרבה יותר פשוטה וברורה.

שעברה היה תקציב התיכנון 58.8 מיליון לירות והשנה הוא 93 מיליון לירות, אבל 15 מיליון לירות מהסכום הוא על חשבון התיכנון בעבר שטרם שילמנו אותו. לכן אפשר להשוות 93 מיליון לירות השנה לעומת 73.8 מיליון לירות בשנה שעברה. ובכן, גם בסעיף זה הגידול אינו גדול.

רבותי חברי הכנסת, טענה אחת חזרה בפי נואמים רבים. מצד אחד טענו שתכנית פיזור האוכלוסיה אינה מספיקה. אני רוצה לומר מעל במת הכנסת שהשנה אנו מבצעים את התקציב לפי תכנית שהוגשה ואושרה על-ידי הכנסת. לפי תכנית זו 55% מהבנייה יהיו בדרום ובצפון, 11% בירושלים ו-35% ברצועת החוף. ראשון-לציון היא חלק מאזור החוף, והיא טובה לא פחות מאשר תל-אביב, רחובות, נתניה, חדרה ומקומות אחרים ברצועת החוף. מצד שני נשמעת הטענה שה-סיוע לזוגות צעירים אינו מספיק. היכן אינו מספיק? אם רוצים זוגות צעירים יעברו מאזור החוף לאזורי פיתוח צריך לתת להם סיוע קטן באזור החוף וסיוע גדול יותר באזורי הפיתוח. אם יוחלט כך יראה זוג צעיר שאינו יכול להסתדר באחד מישובי רצועת החוף ויעבור לאזור פיתוח.

אינני רוצה לפרט את מחירי הדירות בערי הפיתוח. עשיתי זאת במסגרת הצעה לסדר-היום. אמרתי שאנו נותנים הלואות עומדות והוספנו הלואות להוצאות בטוחות המנוכות ממחיר הדירה, ונוסף לכך מש-כנחאות. ב-10,000—15,000—20,000 לירות יכול זוג צעיר ברוב ערי הפיתוח לרכוש לו דירה, לא דירה גדולה ביותר, דירה של 2—3 חדרים. מי שאין לו סכום זה יכול לקבל בכל ערי הפיתוח דירה בשכירות, של "עמידר", של "עמיגור" ועוד. אם ניתן לזוגות צעירים סיוע כזה שיוכלו לקנות דירות ברצועת החוף, אינני חושב ששנייג בכך את המטרה הרצויה לנו. בירושלים יש עזרה, אבל בראשון-לציון או בפתח-תקוה, אם נע-זור להם בסכומים של 160,000 או 180,000 לירות, לא יעברו לערי פיתוח. עלינו לשמוח שמאות זוגות צעיריים עוברים לגור בערי פיתוח.

חבר-הכנסת שמעוני, דיברתי בפירוט על התכניות ובהחלט ישנה מגמה להעדיף את עניין משכנות העיר ני בגלל המצב המיוחד. רשמתי הערות לגבי 3+, לגבי חלק ישנם כבר תיקונים בחוברת אשר תצא בקרוב ואת החלק שאתה עוררת נבדוק. אנו יודעים שזוהי תשובה רק לשכבה קטנה ואת רוב הפתרונות נצטרך לעשות עכשיו בוהירות.

לחבר-הכנסת אבו רביעה: עניין הסדר הקרקעות שייך למינהל מקרקעי ישראל ולא צריך לדבר על כך במסגרת תקציב משרד השיכון. אולם שיכון לבדואים הוא באמת אחד הדברים שאנו עושים — לרכו אותם בעירות, גם בדרום וגם בצפון, וזה מתקדם.

הנושא האחרון שאני רוצה לדבר עליו הוא נושא שנאחזו בו כל הצדדים, מהליכוד מצד אחד ועד חבר-הכנסת מאיר. פעיל מצד שני — האידיאולוגיה של דירות להשכרה. דירות להשכרה למי שאינו יכול לרכוש דירה ואין בידיו שום אמצעים — ישנו. כל עולה חדש יכול לקבל דירה בשכירות והוא אינו חייב לקנות דירה. כל מפונה אשר אין לו אמצעים משלו יכול לקבל דירה בשכירות. יש לנו מדי שנה

חברת ל"ה, ישיבה קצ"ו

— סקירות שר השיכון והשר לקליטת העלייה על פעולות משרדיהם (תשובת שר השיכון) (עופר) ;
— (תשובת השר לקליטת העלייה) (בן-פורת, רוזן, קשת) —

היתה לנו עוד בעיה של מעמד בעלי בתים ודיי-רים. יש לנו חוק הגנת הדייר ובכל זאת רבות הב-עיות. תארו לכם, אילו היו במדינת ישראל עוד 20,000 בעלי בתים ו-200,000 דיירים — לא הייתי מקנא במצבם.

אסתפק בהערות אלה. אני מקווה שנמשיך בתכנית שהתחלנו בהן, הן בבניית שכונה שלמה, הן בתכנית פיזור האוכלוסיה והן בפישוט ההליכים של חכניות הסיוע השונות שתהיינה פשוטות, גלויות, ברורות. זוהי, לדעתי, התרופה היחידה לאותם הדברים שחברי כנסת רבים דיברו עליהם — לצימצום הביורוקרטיה, להקטנת ההודקקות למנגנון הממשלתי ולמצב שכל אחד יוכל לבחור לו בעצמו את הסטאטוס שהוא רוצה בו, לפי קריטריונים מסויימים. אני חושב שבזה נצמצם במידה רבה את ההליכים הסבוכים שהם הכרחיים בחלקם כאשר אדם קונה דירה. סוף סוף, הוא קונה דירה. זה עסק מסובך למדי, ואת זה לא עושים כל יום, לא כל חודש, לא כל שנה. עושים את זה פעם בחיים או פעמיים או שלוש פעמים. יש מערכת חוקים מסובכת ולפעמים יש תלונות. אין זה מסתדר בקלות, אבל אנחנו מנסים לצמצם את ההליכים ככל שהדבר ניתן.

3. תשובת השר לקליטת העלייה

קשת היתה הנימה האופוזיציונית של המשחק הפארלא-מנטארי הבולט הזה, והיום היא לא היתה. הוא ציטט את דברי.

בן-ציון קשת (הליכוד) :
אתה הורס לי את הקאריירה.

השר לקליטת העלייה ש. רוזן :
עלי להגיד לך שאינני חושב שזה יגרע מן הקר-יירה שלך אם בתחום העלייה והקליטה לא גלך בקו זה. חברי הכנסת קשת ציטט את דברי וציינו שהיתה בהן ביקורת עצמית. אני חושב שכל שר חייב בביקורת עצמית. הוא חייב לבקר את עצמו יום יום בביקורת אכזרית ולחפש דרכים לתיקון. קראתי את נאומו של חברי הכנסת קשת לפני שנה. לא הבאתי את הנאום כי לא ידעתי שכך יהיה. אז הטיל על המדינה את כל האחריות לכשלונו ולירידה הדראסטית בעלייה.

בן-ציון קשת (הליכוד) :

אני מודיע, אדוני השר, שזה איננו נכון. אתה נוגע בדבר חמור מאוד. זה איננו נכון ואני אוכיח לך זאת, או להיפך, אבקש אותך להוכיח לי זאת. האם אינני יודע שיש שלטון ברוסיה הסובייטית המתנכל לנו? אני האשמתי רק את הקליטה? צר לי מאוד, אדוני.

השר לקליטת העלייה ש. רוזן :

אני חוזר ואומר שהביקורת חייבת להיות מאוזנת ואחראית משום שקוראים אותה ושומעים אותה. אינני יודע אם הגומתי כי אין לפני הפרוטוקול מן הנאום שלך לפני שנה. אני רוצה לחזור על מה שאמרת לי לא פעם אחרי הנאום, אבל אני משבח אותך על הטון של היום ואני אומר: אני בהחלט בעד ביקורת עצמית

הוא הדין באשר לשיטה שהכרזנו עליה עכשיו לגבי דירות בשכירות זוגות צעירים. אנו נותנים למשקיע 20% מענק מראש, 40% הלוואה, והוא צריך להשקיע רק 40% מצדו. אנו לא מעניין כמה עולה לו דירה — אצלנו הגג הוא 100,000 לירות. אין כיום הרבה דירות שאפשר לקנותן ב-100,000 לירות, המשר-קיעים לא באים, באים כמה מאות זוגות צעירים, וה-צרות שיהיו לאחר מכן בעניין השכירות תגרומנה עוד אולי להצעות רבות לסדר-היום בבית הזה.

אגב, מתוך 1,000 הדירות שדיברתי עליהן יש כבר משקיעים שמתחרטים ורוצים לצאת מן העסק. לכן אני חושב שהשיטה שלנו היא הטובה ביותר: מצד אחד, מי שאין לו אמצעים יוכל לגור בדירה שכור-רה, ומצד שני, קיימת שיטת הבתים המשותפים. אני גני יודע מדוע מפריעה לחברי הכנסת מאיר פעיל ולי-חברי כנסת אחרים השיטה הישראלית של בתים משור-תפים. עובדה היא שהיא הולכת ומתפתחת בעולם וכ-נראה מה שרע אצלנו מתחיל להיות טוב שם. רוצים להגיע לשיטה של בית משותף, שומרים יחד על הבית, שומרים על הרכוש במשותף ובכל זאת לכל אחד הדי-רה שלו.

הד"ר מ. בן-פורת :

רשות הדיבור לשר לקליטת העלייה, בבקשה.

השר לקליטת העלייה ש. רוזן :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מעריך את אלה היושבים פה בשעה כה מאוחרת. רצוני לה-עיר תחילה הערה מקדימה על הוויכוח בכנסת, על אופן ניהול הוויכוח, על דברי הערכה וביקורת בעקבות דב-רי חברי הכנסת קשת. ואני רוצה להודות לאותם חברי הכנסת שהביעו דברי הערכה, חברי כנסת מהקואליציה, וגם זכיתי לדברי הערכה, אפילו מוגומים, לפי דעתי, לא מחבר כנסת אחד מהאופוזיציה. וברצוני לציין שא-ני מרוצה משינוי הטון בביקורתו של חברי הכנסת קשת.

בן-ציון קשת (הליכוד) :
הוא מדקן.

השר לקליטת העלייה ש. רוזן :
תיכף תשמע.

בכנסת יש חוקי משחק פארלאמנטאריים בין קוא-ליציה ואופוזיציה וחוקי משחק אלה מחייבים לא אחת את האופוזיציה להדגיש הדגשת יותר את הביקורת ואפילו להגזים. כל זה שייך למשחק הפארלאמנטארי. אינני רוצה להשתמש בביטוי קשה. ואמנם זה חל כמעט על כל הנושאים, אבל יש נושא אחד, נושא הבטחון, שבו אין נוהגים כך. אני חושב איפוא שעניין העלייה הוא עניין שלא צריך לנהוג בו לפי כללי המשחק של קואליציה ואופוזיציה. אני רוצה לציין כי ברוב הערים שבהן יש או ראש עיר מן הליכוד או ראש עיר מן המערך — ואני ביקרתי בחלק מהן — יש שיתוף פעולה מעבר למסגרות המפלגתיות ואינני יכול להבדיל מי מהאופוזיציה ומי מהקואליציה. בדבריו של חברי הכנסת

— סקירות שר השיכון והשר לקליטת העלייה על פעולות משרדיהם (תשובת השר לקליטת העלייה) (רוזן) —

ואני חושב שאנחנו צריכים לחפש יום-יום דרכים לשיפור.
לצערי — ואינני מדבר כעת על חברי הכנסת — העתונות בישראל אינה פועלת תמיד לפי דרכי הביקורת האחרית והמאוונת לגבי קליטת עלייה. אני פונה לכלל הציבור לנהוג באחריות.
אענה על הדברים הקונקרטיים. מאז שפתחתי בדיון הזה עברו כמעט חודשיים ומאז התרחש דבר-מה גם בתחום העלייה. במשך שישה חודשים, חצי שנה, עלו 9,000 יהודים. לפני שנה עלו 17,000 יהודים בתקופה זו. בחודש יוני ובימים הראשונים של חודש יולי חל גידול-מה בעלייה לעומת החודשים הראשונים של השנה, ואני מקווה שעבודה זו מבשרת שינוי-מה במגמה. אני מדבר בזווית.

שנית, אני חושב שמעל במה זו, כאשר אני בא להשיב ולסיים את הדיון, מן הראוי כי אביע הערכה ותודה למשלחת ארבעה-עשר הסנאטורים מאמריקה אשר ביקרו לא מומן בברית-המועצות וניהלו משא ומתן להקלת גורלם של אסירי-ציון ולהקלת הגבלות העלייה. הידיעות מעורפלות, אבל אני חושב שכולנו חייבים תודה על המאמץ, ואני מקווה שזה יתן פירות כלשהם.

אני רוצה להתייחס לעוד כמה דברים שהועלו כאן. חברי-הכנסת קשת העלה את עניין אסירי-ציון. אני שמח להודיע כאן כי הושלם ההסכם. אינני רוצה לעסוק בעבר. המשא ומתן הממושך הזה הכאיב לי מאוד. אינני רוצה לחפש את האשמים, אבל אני מציין כי ההסכם הושלם והביטוח הלאומי קיבל על עצמו את הביצוע לפי ההסכם בין הסוכנות, האוצר, משרד הקליטה, משרד העבודה והביטוח הלאומי, על דעת ועדת העבודה. אני חושב שבבניין הרוג'יה-המלכות יתחיל הביצוע מיד. ביחס לאסירי-ציון יש היערכות של חודשיים-שלושה. בבניין הרוג'יה-המלכות זה יוכל להתבצע תוך הימים או השבועות הקרובים.

עוד הערה אחת לחברי-הכנסת קשת ולציבור כולו. הודעתי ליושבת-ראש ועדת העבודה כי משרד הקליטה יסייע לכל אסירי-ציון, וגם לאלה שנשפטו לפני קום המדינה וגם לאלה שעלו לאחר ה-1 בינואר 1969, עם התחלת העלייה הגדולה מברית-המועצות. אינני יודע אם זה מספק לגמרי, אך זו ההחלטה.

אני רוצה להשיב עוד לכמה חברי כנסת שהשתתפו בוועידת הזה, ודאי רובם אינם פה. חברת-הכנסת שור שנה ארבל-אלמוזלינו אמרה: "לדעתי, היתה זו שגיאה במדיניות הקליטה ששיקרה הדאגה הופנתה לתחום המטא-ריאלי. התעלמנו בידועין מהמניעים האידיאולוגיים שאיפיינו עלייה זו ולא הצבנו לפנינו אתגרים". עלי לציין: עושים עוול לא משרד הקליטה, אלא לעולים. נכון שלא הקדשנו את תשומת-הלב הדרושה לקליטה חברתית כאשר היתה עלייה של 55,000 עולים, כאשר לא היו לנו דירות, לא היו משרות לאקדמאים. היינו צריכים להתארגן ולהיערך והיינו תנונים ראשוני וררי בנו בכך. אבל הגברנו מאוד את הפעילות בקליטה החברתית ואני יכול להגיד — וציין זאת בצדק חברי-הכנסת קשת — כי דבר זה מורגש. הוא מורגש אפילו בטיב המכתבים הנשלחים מישראל לברית-המועצות. אנחנו מקדישים מיטב המאמצים לקליטה חברתית הן בשכונות, הן בוועדי הבתים, הן במפעלים, ועוד ועוד.

אומרים שאיננו מציבים אתגרים לפני העולים. אני מבקר שבוועד-שבוע בערים, בריכוזי עולים, בבתי-החרושת ובריכוזי פועלים גדולים. אני מוצא במפעלים גדולים של תעשייה, של התעשייה האווירית, של קונצרן "כור" ובמפעלים מתוחכמים מאות אלפי עולים מרוסיה ויוצאי ארצות אחרות בעבודות קשות ביותר, בעבודות מתוחכמות ביותר. כמהנדסים וכפועלים. מנהלי המפעלים משבחים עולים אלה על התמצאותם המהירה, על המשמעת בעבודה, על מסירותם, על כך שהעלו את מוסר העבודה במפעלים ועל כך שהם עובדים במשמרות לילה.
אני יכול לומר עוד דבר אחד: קלטנו כ-2,600 רופאים. מי נמצא במרפאות באזורי פיתוח? מי נמצא בנגב? — הרופאים האלה.
אירגנו "חודש קליטה". בחודש זה התנדבו 1,200 עולים לביצורים. האם ישראלים מתנדבים כעת לביצורים? עולים מתנדבים למשמר הארזי, ואנחנו פועלים לכך. אנחנו פועלים בשכונות ועושים הכל כדי להפחית אותם. ביקרתי באחד ממפעלי תעשייה הגדולים. מאות עולים עובדים בו וכולם מביעים שביעות-רצון ממוקם העבודה, מההנהלה, מהסדריו. עולה חדש אמר לי כי תקופת השנה וחצי שהוא בארץ היא תקופת חייו המאושרת ביותר מאז נולד.
מדברים על פיזור האוכלוסיה. 50% מגידול האוכלוסיה סיה באזורי הפיתוח בא מן העלייה; 70% מגידול האוכלוסיה בגליל בא מן העלייה. האם אפשר לומר שאין אנחנו מציבים לפנינו אתגרים? הם התגייסו: יש שני גרעינים בימית וגרעיני בגולן. הם התגייסו והקימו קואופרטיבים. הם תרמו תרומה גדולה. 58% מהעולים מעל גיל 18 שייכים לכוח העבודה בישראל לעומת 54% מן הישראלים הוותיקים. הם תרמו 60% בתוספת העבודה בתעשייה.
חברי-הכנסת שיגמן אמר דבר חמור. אמר חברי-הכנסת שיגמן: "לצערי, יש דווקא פעולה מכוונת להרחיק את העולים החדשים מן היהדות וממקורותיה". משרד פט כזה, איך הוא נקרא בעולם? איך הוא נקרא בקרב העולים? בוודאי לא היתה לחברי-הכנסת שיגמן כוונה כזאת, אבל משפט כזה נשמע לא-מאוזן, לא-נכון, לא-מציאותי. אביא לחברי-הכנסת שיגמן ולכנסת את מכתבי ההערכה על שיתוף הפעולה עם כל החוגים הדתיים, עם תנועת האשה הדתית-לאומית, עם כפר חב"ד, עם הישיבות, עם הקריית הדתיות, עם אגודת "שמיר" בראשותו של פרופסור ברנובר. עם כולם אנחנו משתפים פעולה. איך אפשר איפוא להגיד דבר כזה? כמו כן, חסרים בחי-כנסת, כשם שחסרים מוסדות ציבור בכלל וכפי שחסרו דירות. אנחנו יכולים לספק דירות שישמשו כבתי-כנסת זמניים, אבל אין בדינו תקציב לבניית בתי-כנסת, ומשרד השיכון הבטיח לתכנן את השכונות עם האבירים הציבוריים.
אני רוצה לומר עוד מה עשינו כדי לנצל את ההפוגה בעלייה. וכדי שלא תהיה אי-הבנה אני רוצה לומר שאנחנו לא מטפלים רק בעולים הבאים השנה, במשך שנה זו יבואו כ-20,000 ואולי 25,000 עולים, אבל אנחנו מטפלים ב-150,000 עולים שבאו בשלוש השנים האחרונות ואנחנו עושים הכל כדי לסדר אותם בכל מקום בדירה המתאימה ביותר, בתעסוקה המתאימה להם, לתקן עיוותים ופיגורים, להוציא מדירות

חבורת ל"ה, ישיבה קצ"ו

— סקירות שר השיכון והשר לקליטת העלייה על פעולות משרדיהם (תשובת השר לקליטת העלייה) (רוזן, קשת, בן-פורת) —

תיים במקום שנה עד לגיוס, היה המצב טוב יותר. אני מנהל משאומתן עם משרד הבטחון ועם צה"ל. אני יודע את המגבלות. אינני יודע אם מבוקשנו יינתן לנו.

אני חייב לתת עוד כמה תשובות לשאלות קונקרטיות שהציג חבר-הכנסת קשת. אשר למניעת הגשירה — לשר משרד הקליטה מטפל בכך. למשרד הקליטה אין שליחים. הטיפול הוא באמצעות הסוכנות אשר שולחת שליחים.

בן-ציון קשת (הליכוד):

אני מכיר שליחים שלך שהיו שם.

השר לקליטת העלייה ש. רוזן:

שליחים שלי לא היו. הסוכנות שולחת שליחים. אנו מתאמים עם הסוכנות את הפעולה. לא פעם אנו שולחים עולים, אסירי-ציון.

נשאלו גם שאלות בעניין עתוננים וסמינארים. אשר לעתוננים — תמכנו בעבר בעתון אחד, "נאשה סטראנה". השנה הפסקנו את התמיכה. איננו תומכים בעתוננים. יש תמיכה עקיפה בכל העתוננים במידה שווה. אנו תומכים בעתונאים עולים שאין להם תע"סוקה. החלטנו שכל עתון רשאי לקבל 20%—25% מכלל העובדים במסגרת של קידום פרויקטים על-ידי תש"לומים שלנו, לשנה בלבד. לא עשינו אבחנה בין העתוננים. לא פעם הייתי רוצה להיות צנוור ציוני, לא פור"ליטי, צנוור לגבי רמת העתון. אולם לא נקטנו דרך זו. אנו נותנים לכל עתון את התמיכה האמורה אם הוא קולט עולים. הדבר חל על כל העתוננים.

עתון גרוויני ממומן על-ידינו. הוא מופיע כיומון. לא נוכל לקיים אותו כיומון, הוא יופיע כשבועון. אין דרך אחרת כאשר יש עתון שאין לו קוראים רבים.

נשאלתי אם אני מכיר את התכניות של הסמינארים. לא בדקתי אותן. אחרי דבריו של חבר-הכנסת קשת אני מוכן לבדוק. עם בית-ברל התקשרנו על שלוש סמינארים. בית-ברל איננו מוסד של מפ"ם, ואי-בני רואה בו מוסד מפלגתי. זוהי מכללה המוכרת על-ידי האוניברסיטה. אנו מנהלים משאומתן עם מרכז ההסברה ומשרד החינוך והתרבות. נקים, כנראה, בירו"שלים סמינאר בשותפות עם גורמים אלה. ההתקשרות היא לשלושה חודשים בלבד. אנו מנהלים משאומתן על שינויים מסוימים.

בכך סיימתי את דברי התשובה.

היו"ר מ. בן-פורת:

חברי הכנסת, הישיבה הבאה מחר בשעה 11 לפ"ב-הצהריים ישיבה זו נעולה.

שכורות לדירות קבע. אנחנו עושים הכל למען פישוט התהליכים. הקמנו שש לשכות ועוד שתיים נמצאות בהקמה. עשינו מעקב בלשכה בנתניה והתברר ש-85% מן התביעות מתבררות ביום אחד בהשוואה למצב קודם שרק 15% מהתביעות נתבררו ביום אחד.

בן-ציון קשת (הליכוד):

אולי תעשה עוד צעד אחד, שיעבדו גם אחר-הצהריים?

השר לקליטת העלייה ש. רוזן:

אני עושה כמיטב יכלתי. בשום משרד ממשלתי אין עובדים אחרי-הצהריים, אבל לעשה הכל כדי להביא את העובדים לכך בכל הכוח המוסרי והאירגוני שיע"מוד לרשותי, כדי לשכנע את העובדים שיעבדו גם אחרי-הצהריים לפחות פעמיים בשבוע. אני מקווה שאצ"ליח בזו.

אנחנו עומדים לפתוח ב-24 ביולי את הטרמינאל בלוד. לא אספר איך הגענו לזה. את הטרמינאל בונים כבר שנה וחצי. לא יכולתי להיות פועל בניין במקום והעניין נסחב עוד ועוד. למעשה, הוא לא נסחב כל כך הרבה זמן אלא שהתקציב אושר באיחור. אנחנו באים להנהיג שינויים מסוימים. דירה נאה מרחיבה דעתו של אדם, ואני מקווה שיהיה בטרמינאל משום שינוי משמעותי בקבלת העולים.

אנחנו מתכננים הקמת מרכזי קליטה לעולים לא-אקדמאים. אלה שלא נוכל לסדר תוך הסכמה בקליטה ישירה וחליטו תוך שלושה חודשים אם הם נשארים במקום או מבקשים ללכת. יהיה לנו פנאי תוך חודשיים לכוון אותם. זוהי אולי החלטה מהפכנית, אבל היא ניתנת לביצוע בעלייה לא גדולה. אינני יודע כיצד נתארגן כאשר תהיה עלייה גדולה.

בן-ציון קשת (הליכוד):

בעלייה גדולה יותר הבעיות הן קשות יותר.

השר לקליטת העלייה ש. רוזן:

זה נכון.

אתם יודעים כמה בתי-מלון היו מרכזי קליטה. אנו רוצים ללכת בדרך זו ואני מקווה שנעמיק אותה.

בזמן האחרון התחלנו לטפל בעולים חיילים. כא-שר מגייסים אותם לאחר שנה, חלק מהם איננו יודע עברית, חלק עדיין לא הסתדר. לאנשים אלה יש בעיות משפחתיות. קבענו כתובת מיוחדת לטיפול בחיילים הן במרכז והן במחוזות. אנו מטפלים במשפחות של העולים החיילים. אלה הן בעיות קשות וסבוכות. אילו יכולנו לדחות את הגיוס ולאפשר לעולים להמתין שנ-